

मध्यमकालिन खर्च संरचना

(आ.व. २०८३/०८४ देखि २०८५/०८६ सम्म)

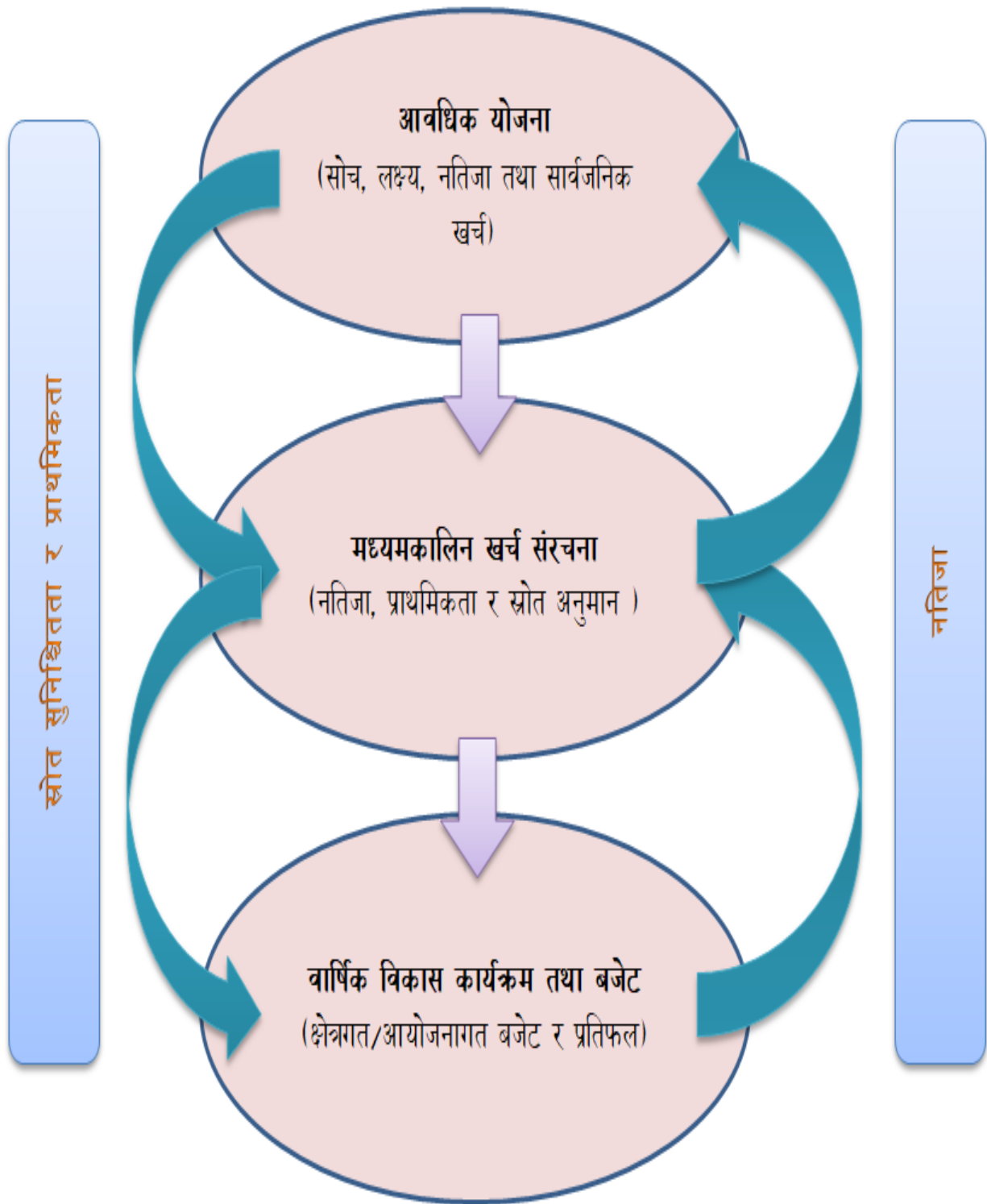

मेलम्ची नगरपालिका

मेलम्ची नगरकार्यपालिकाको कार्यालय

मेलम्ची, सिन्धुपाल्चोक

बागमती प्रदेश, नेपाल

विषयवस्तु

परिच्छेद-१	1
१.१ पृष्ठभूमि	1
१.२ मध्यमकालिन खर्च संरचना तयारीको उद्देश्य	1
१.३ मध्यमकालिन खर्च संरचना तर्जुमाका आधारहरु	2
१.४ नेपालमा मध्यमकालिन खर्च संरचनाको अभ्यास	3
१.५ कानूनी व्यवस्था	3
१.६ संस्थागत व्यवस्था	4
परिच्छेद -२	7
मध्यमकालिन खर्च संरचना	7
२.१ अवसर	7
२.२ समस्याहरु र चुनौतीहरु	8
२.३ दीर्घकालिन सोच, समष्टिगत लक्ष्य र रणनीति	8
२.४. बजेट विनियोजन र प्रक्षेपणको बाँटफाँट	10
२.४.१ कार्यक्रम तथा आयोजनाको प्राथमिकताक्रम बमोजिम तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण	10
२.४.२ दिगो विकास लक्ष्यको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण	10
२.४.४ जलवायु सङ्केतको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण	11
परिच्छेद-३	13
आर्थिक क्षेत्र	13
३.१ कृषि	13
३.२ पशुपन्छी तथा मत्स्य	18
३.३ बैंक, वित्तीय संस्था र सहकारी	21
बैंक, वित्तीय तथा सहकारी क्षेत्रसंग सम्बन्धित कार्यक्रमहरुको संक्षिप्त विवरण	24
३.४ पर्यटन	25
पर्यटन क्षेत्रसंग सम्बन्धित कार्यक्रमहरुको संक्षिप्त विवरण	28
३.५ खानी, खनिज, उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति	28
३.६ गरीबी निवारण	32

३.७ भु-उपयोग तथा भूमि व्यवस्थापन	35
परिच्छेद-४	38
सामाजिक क्षेत्र	38
४.१ शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि	38
४.२ स्वास्थ्य	43
४.३ संस्कृति, भाषा, कला तथा साहित्य	51
४.४ लैङ्गिक समानता तथा जेष्ठ नागरिक, अपाङ्गता तथा सामाजिक समावेशिकरण	54
४.५ बालबालिका	60
४.६ युवा, रोजगार तथा उद्यम	63
४.७ खेलकुद तथा मनोरन्जन	64
४.८ सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षण	66
४.९ शान्ति सुरक्षा	67
४.१० न्याय तथा कानून	69
परिच्छेद-५	71
भौतिक पुर्वाधार तथा वातावरण क्षेत्र	71
५.१ सडक तथा यातायात	71
५.२ सिंचाई	74
५.३ खानेपानी तथा सरसफाई	76
५.४ उर्जा	79
५.५ आवास, भवन तथा बस्ती विकास	82
५.६ सूचना प्रविधि तथा तथ्याङ्क व्यवस्थापन	84
परिच्छेद - ६	88
वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन	88
६.१ वन, वातावरण, जलाधार संरक्षण तथा विपद् व्यवस्थापन	88
परिच्छेद - ७	98
संस्थागत विकास, सेवा प्रवाह तथा सुशासन	98
७.१ सुशासन तथा सेवा प्रवाह	98
७.२ राजस्व परिचालन, वित्तीय अनुशासन तथा लेखा व्यवस्थापन	101
अनुसूची	104

१.आर्थिक विकास क्षेत्र अन्तर्गत त्रिवर्षीय खर्चको अनुमान तथा प्रक्षेपण एवं कार्यक्रमको प्राथमिकीकरण र सांकेतिकरण	104
२.सामाजिक विकास क्षेत्र अन्तर्गत त्रिवर्षीय खर्चको अनुमान तथा प्रक्षेपण एवं कार्यक्रमको प्राथमिकीकरण र सांकेतिकरण...	111
३. पूर्वाधार विकास क्षेत्र अन्तर्गत त्रिवर्षीय खर्चको अनुमान तथा प्रक्षेपण एवं कार्यक्रमको प्राथमिकीकरण र सांकेतिकरण	121
४. वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन अन्तर्गत त्रिवर्षीय खर्चको अनुमान तथा प्रक्षेपण एवं कार्यक्रमको प्राथमिकीकरण र सांकेतिकरण.....	130
५ .संस्थागत विकास , सेवा प्रवाह तथा सुशासन क्षेत्र अन्तर्गत त्रिवर्षीय खर्चको अनुमान तथा प्रक्षेपण एवं कार्यक्रमको प्राथमिकीकरण र सांकेतिकरण.....	132

परिच्छेद-१

१.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानको कार्यान्वयन, समृद्ध नेपाल सुखि नेपालीको राष्ट्रिय दिर्घकालिन लक्ष्य, सोह्रौ योजना र दीगो विकासको लक्ष्य तथा बागमती प्रदेशको आवधिक योजना र यसले लिएका लक्ष्य तथा तथा नगरपालिकाको आवधिक योजनाले लिएका लक्ष्यहरू हाँसिल गर्न वित्त व्यवस्थापनको महत्वपूर्ण भूमिका रहन्छ । वि.स. २०८७ सम्म मुलुकलाई मध्यम आय भएको मुलुकमा रुपान्तरण गर्न तथा वि.सं. २१०० सम्म समुन्नत मुलुकको रुपमा स्तरोन्नती गर्न नगरपालिका स्तरबाट समेत भूमिका खेल्नुपर्ने हुन्छ जसको लागि सार्वजनिक खर्चको प्रभावकारी र मितव्ययी ढंगले उपयोग गर्न आवश्यक छ । मध्यमकालिन खर्च संरचनाले स्रोत व्यवस्थापन र अपेक्षित उपलब्धिको खाका समेत प्रस्तुत गर्दछ । यसको प्रमुख उद्देश्य स्रोतको बाँडफाँट गरी खर्चको प्रभावकारिता बढाउनु हो । यसले विकास योजनाको लक्षित नतिजा हाँसिल गर्न स्रोत साधनको प्रभावकारी विनियोजन र परिचालन, पारदर्शी र मितव्ययी खर्च प्रणाली, वित्तीय सुशासन जस्ता पक्षमा सुधार ल्याउन महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्दछ ।

अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ को दफा १७ मा नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तहले सार्वजनिक खर्चको विवरण तयार गर्दा आगामी तीन आर्थिक वर्षमा हुने खर्चको प्रक्षेपण सहितको मध्यमकालिन खर्च गर्नुपर्नेछ भन्ने उल्लेख गरिएको छ । उक्त खर्च संरचनामा प्रस्तावित योजनाको उद्देश्य, प्रस्तावित योजनाको लागि सम्भाव्यता अध्ययन गर्न वा खर्च छुट्याउन आवश्यकताको पुष्ट्याई, प्रस्तावित योजना कार्यान्वयन हुन सक्ने आर्थिक वर्ष र त्यसपछिका दुई आर्थिक वर्षमा प्राप्त हुन सक्ने प्रतिफल र उपलब्धी, प्रस्तावित योजना लागू गर्न आवश्यक पर्ने खर्चको विवरण, खर्च व्यहोर्ने श्रोत र खर्चको रकमबाट प्राप्त हुन सक्ने प्रतिफल र उपलब्धीको प्रक्षेपण, प्रस्तावित योजनाको मध्यम अवधीको खर्चको रणनीति र त्यसको वार्षिक खर्च संगको तादात्म्यता, सञ्चालित योजना भए गत आर्थिक वर्षमा छुट्याईएको खर्च अनुसार लक्ष्य हासिल भए नभएको यथार्थ विवरण जस्ता विषय समावेश गर्नुपर्ने कुरा उल्लेख गरिएको छ । यसै पृष्ठभूमिमा रहि यस मेलम्ची नगरपालिकाको मध्यमकालिन खर्च संरचना तर्जुमा गरिएको छ ।

१.२ मध्यमकालिन खर्च संरचना तयारीको उद्देश्य

मध्यमकालिन खर्च संरचना सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापनको महत्वपूर्ण औजार हो । यसले स्रोत साधनको यथार्थपरक आँकलन गरी त्यसको अधिकतम तथा उच्चतम उपयोगको लागि प्राथमिकता निर्धारण गरी मध्यमकालिन (त्रिवर्षीय) प्रक्षेपण गर्दछ । यस अन्तर्गत समष्टिगत बजेट तथा नतिजा खाका तयार गरिन्छ । यो चक्रिय हिसाबले प्रत्येक वर्ष तयार गरिन्छ । यसमा खर्च र स्रोत पहिलो वर्षको वास्तविक अनुमान गरिएको छ भने आगामी दुई वर्षको लागि प्रक्षेपण गरिएको छ । चालु वर्षको कार्यान्वयन समीक्षाका आधारमा आगामी २ वर्षको परिमार्जन गर्दै एक वर्ष थपदै लगिनेछ । यसका उद्देश्य देहाय अनुसारका छन्:

- क) नगरपालिकाको खर्च प्रणालीमा वित्तीय अनुशासन कायम गरी नगरपालिकालाई प्राप्त हुने मध्यम अवधीको आन्तरिक र बाह्य स्रोतको वास्तविक अनुमान गरी बजेट खाका तर्जुमा गर्नु,
- ख) आवधिक योजना र वार्षिक कार्यक्रमबीच अन्तरसम्बन्ध स्थापित गर्दै विनियोजन कुशलता कायम गर्नु,
- ग) नगरपालिका विकासका योजनाहरूको प्राथमिकता क्षेत्रमा लगानी सुनिश्चित गर्न स्रोत साधनको विनियोजन प्रक्रियाको पुनः संरचना गरी प्राथमिकता प्राप्त विषयगत क्षेत्रमा स्रोत सुनिश्चित गर्नु,
- घ) मध्यमकालिन खर्च संरचनालाई दिगो विकासमैत्री बनाई नेपालले निर्धारण गरेका लक्ष्य हाँसिल गर्न सहयोग गर्नु,
- ङ) लैङ्गिक उत्तरदायि बजेट निर्माणमा सहयोग गर्नु,
- च) जलवायु उत्थानशिल योजना तथा कार्यक्रम निर्माण र कार्यान्वयन गर्नु,
- छ) बजेट अनुमानलाई यथार्थपरक बनाउनु,
- ज) सार्वजनिक खर्चलाई प्रभावकारी र नतिजामुखी बनाउनु,
- झ) लगानीबाट प्राप्त हुने उपलब्धी मापनमा सहजता ल्याउनु
- ञ) खर्च प्रणालीलाई पारदर्शी र मितव्ययी बनाई वित्तीय सुशासन कायम गर्नु।

१.३ मध्यमकालिन खर्च संरचना तर्जुमाका आधारहरू

सार्वजनिक खर्च संरचना तर्जुमा गर्दा संविधानले व्यवस्था गरेका प्रावधानहरू एवम् स्थानीय तहको अधिकार क्षेत्र भित्रका आर्थिक, सामाजिक, वातावरणीय तथा राजनीतिक पक्षसँग सम्बन्धित विभिन्न नीति, ऐन, नियम, निर्देशिका, कार्यविधि आदीको कार्यान्वयन तथा दीर्घकालीन योजना, आवधिक योजना, विषयगत रणनीतिक योजना र दिगो विकासको लक्ष्य हासिल गर्ने पक्षलाई ध्यान दिनु आवश्यक छ । सो बमोजिम यस मध्यमकालिन खर्च संरचना तयार गर्दा देहायमा उल्लिखित लगायत अन्य पक्षलाई आधार लिइएको छः

- क. नेपालको संविधान
- ख. दिगो विकासका लक्ष्यको अवस्था र मार्गचित्र (२०१५-२०३०)
- ग. अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४
- घ. राष्ट्रिय दीर्घकालिन सोच, २१०० तथा सोही राष्ट्रिय योजना (आ.व.२०८१/८२-२०८५/८६)
- ङ. प्रदेश तथा स्थानीय तहका लागि लैंगिक उत्तरदायी बजेट नमुना निर्देशिका, २०७७
- च. स्थानीय तहको बजेट तथा कार्यक्रममा दिगो विकास लक्ष्यको सांकेतिकरण स्रोत पुस्तिका, २०७९
- छ. बागमती प्रदेशको पहिलो आवधिक योजना (आ.व.२०७६/७७-२०८१/८२)
- ज. नेपाल सरकार तथा प्रदेश सरकारको नीति तथा कार्यक्रम

झ. मेलम्ची नगरपालिकाको पञ्चवर्षीय आवधिक योजना (आ.व.२०७९/८०-२०८४/८५)

ञ. मेलम्ची नगरपालिकाको अन्य विषय क्षेत्रगत नीति र योजनाहरू

१.४ नेपालमा मध्यमकालिन खर्च संरचनाको अभ्यास

मध्यमकालिन खर्च संरचनाको सुरुवात दशौ योजना (वि.सं. २०५९ देखि ०६५) संगसँगै भएको थियो । पहिलोपटक आर्थिक वर्ष २०५९/६० मा मध्यकालिन खर्च संरचनाको तर्जुमा भएको थियो । शुरुमा शिक्षा, स्वास्थ्य, कृषि, सिंचाई, विद्युत, सडक र जलस्रोत जस्ता मुख्य क्षेत्रमा यसको सुरुवात गरिएको थियो । यसले आवधिक योजना र वार्षिक बजेटबीच तादाम्यता कायम गर्ने, विकास आयोजना तथा कार्यक्रमको प्राथमिकरण गर्ने, आवधिक योजनाले लिएका उद्देश्य र लक्ष्य हासिल हुनेगरी स्रोत साधनको सदुपयोग गर्ने र पहिलो प्राथिकतामा परेका आयोजनामा स्रोतको सुनिश्चितता गर्ने उद्देश्य लिएको थियो । यसबाट वित्तीय अनुशासन र आर्थिक स्थायित्व कायम हुने अपेक्षा गरिएको थियो ।

१.५ कानूनी व्यवस्था

नेपालको संविधानको धारा ५९ मा आर्थिक अधिकार अधिकारको प्रयोग अन्तर्गत संघ, प्रदेश र स्थानीय तहले आफ्नो अधिकार क्षेत्रभित्रका विषयमा बजेट बनाउने निर्णय गर्ने, नीति तथा योजना तयार गर्ने र कार्यान्वयन गर्ने एवम् संघ, प्रदेश र स्थानीय तहले सम्बन्धित तहको बजेट बनाउने व्यवस्था रहेको छ । त्यसैगरी धारा ६० मा राजस्व स्रोतको बाँडफाँड एवम् वित्तीय समानीकरण, सशर्त, समपूरक र विशेष गरी चार प्रकारका अनुदानको व्यवस्था गरिएको छ ।

अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ ले नेपाल सरकार तथा प्रदेश र स्थानीय तहले मध्यमकालिन खर्च संरचना तयार गर्नुपर्ने व्यवस्था छ । सोही ऐनको परिच्छेद-६ मा सार्वजनिक खर्च सम्बन्धी व्यवस्था रहेको छ । उक्त ऐनको दफा १७ मा मध्यमकालिन खर्च संरचना सम्बन्धी नेपाल सरकार, प्रदेश तथा स्थानीय तहले दफा १६ बमोजिमको सार्वजनिक खर्चको विवरण तयार गर्दा आगामी तीन आर्थिक वर्षमा हुनेको खर्चको प्रक्षेपण सहितको मध्यमकालिन खर्च संरचना तयार गर्नुपर्ने व्यवस्था छ ।

आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व ऐन, २०७६ को दफा २ मा कार्यालयको परिभाषा अन्तर्गत स्थानीय तहका सबै सरकारी कार्यालय भनी परिभाषित गरिएको र आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व नियमावली, २०७७ को नियम २ मा कार्यालयले तीन वर्षको खाका, बजेट तथा कार्यक्रमको खाका र नतिजाको खाका समावेश भएको मध्यमकालिन खर्च संरचना तयार गर्नु पर्ने व्यवस्था छ ।

त्यसैगरी स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा २४ मा गाउँपालिका तथा नगरपालिका तथा नगरपालिकाले आफ्नो अधिकार क्षेत्रभित्रका विषयमा स्थानीय स्तरको विकासका लागि आवधिक, वार्षिक, रणनीतिक विषय क्षेत्रगत मध्यमकालिन तथा दीर्घकालिन योजना बनाई लागु गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ । त्यसैगरी अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ को दफा १६ मा स्थानीय तहले सार्वजनिक खर्चको विवरण तयार

गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको र दफा १७ मा यस्तो विवरण तयार गर्दा आगामी तीन आर्थिक वर्षमा हुने खर्चको प्रक्षेपण सहितको मध्यमकालिन खर्च संरचना तयार गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ । यस्तो मध्यमकालिन खर्च संरचना देहायको विवरणहरु खुलाउनुपर्ने व्यवस्था रहेको छ :

- क) प्रस्तावित योजनाको लक्ष्य तथा उद्देश्य,
- ख) प्रस्तावित योजनाको लागि सम्भाव्यता अध्ययन गर्न वा खर्च छुट्याउन आवश्यकताको पुष्ट्याई,
- ग) प्रस्तावित योजना कार्यान्वयन हुनसक्ने आर्थिक वर्ष र त्यसपछिको दुई आर्थिक वर्षमा प्राप्त हुन सक्ने प्रतिफल र उपलब्धी,
- घ) प्रस्तावित योजना लागू गर्न आवश्यक पर्ने खर्चको विवरण,
- ङ) खर्च व्यहोर्ने स्रोत र खर्च गरिएको रकमबाट प्राप्त हुनसक्ने प्रतिफल र उपलब्धीको प्रक्षेपण,
- च) प्रस्तावित योजनाको मध्यम अवधिको खर्चको रणनीति र त्यसको वार्षिक खर्चसंगको तादाम्यता,
- छ) सञ्चालित योजना भए गत आ.व.मा छुट्याईएको खर्च अनुसार लक्ष्य हासिल भए नभएको यथार्थ विवरण ।

यसबाहेक आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व ऐन, २०७६ को ऐनको दफा ७ मा राष्ट्रिय स्रोत अनुमान समितिले संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको कुल राष्ट्रिय स्रोत अनुमान गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ । स्थानीय तह समेतको आधारमा मात्र कूल राष्ट्रिय स्रोत अनुमान गर्न सकिने भएको हुँदा सबै गाँपालिका तथा नगरपालिकाले मध्यकालिन खर्च संरचना तयार गर्नु आवश्यक छ ।

१.६ संस्थागत व्यवस्था

मध्यमकालिन खर्च संरचना आवधिक योजना र वार्षिक बजेटबीच तादाम्यता कायम गर्ने औजार भएकोले वार्षिक बजेट निर्माणमा यसको महत्वपूर्ण भुमिका रहन्छ । यसका लागि स्थानीय तहमा देहाय बमोजिमको संस्थागत व्यवस्था रहेको छ ।

१.६.१ स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण समिति

स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण सम्बन्धी कार्य स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ६६ बमोजिमको समितिले गर्नेछ । मध्यमकालिन खर्च संरचना तयारीका सन्दर्भमा यस समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहायबमोजिम हुनेछ:-

- (क) मध्यमकालिन खर्च संरचना तर्जुमा कार्यको समग्र निर्देशन गर्ने,
- (ख) आगामी तीन वर्षको कुल स्रोत र खर्चको प्रक्षेपण गर्ने,
- (ग) प्रक्षेपित कुल स्रोत र खर्चको आधारमा विषय क्षेत्रगत खर्चको सीमा निर्धारण गर्ने,

१.६.२ मध्यमकालिन खर्च संरचना कार्यदल

स्थानीय तहमा मध्यमकालिन खर्च संरचना तयारीको लागि देहाय बमोजिमको एक कार्यदल रहनेछ। सो कार्यदलले प्रत्येक क्रियाकलापमा एकाइगत लागत आकलन, परिमार्जनका साथै शाखा अन्तर्गतका मध्यमकालिन खर्च संरचना तर्जुमा सम्बन्धी कार्यमा समन्वय तथा सहजीकरण गर्ने तथा सो शाखाहरूको विषयगत रूपमा एकीकृत बजेट मस्यौदा तयार गर्नेछ:-

(क) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत - संयोजक

(ख) विषयगत शाखा प्रमुखहरू - सदस्य

(ग) योजना शाखा प्रमुख - सदस्य सचिव

विषयगत रूपमा एकीकृत रूपमा बजेट तयारीका लागि कार्यदलले देहायबमोजिमका कार्यहरू सम्पन्न गर्नु पर्नेछः।

(क) विषयगत समितिहरूसँग आवश्यक समन्वय गर्ने,

(ख) मध्यमकालिन खर्च संरचना सम्बन्धी मार्गदर्शनको मस्यौदा तयार गरी कार्यपालिकामा पेश गर्ने,

(ग) मध्यमकालिन खर्च संरचनाको मस्यौदा तयार गरी विषयगत समितिमा पेश गर्ने,

(घ) त्रिवर्षीय खर्चको प्रक्षेपणसहित बजेटको आकार र स्रोतको आकलन गरी स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण समिति समक्ष पेश गर्ने,

(ङ) मध्यमकालिन खर्च संरचनासम्बन्धी अन्य कार्यहरू गर्ने ।

१.६.३ विषयगत योजना तर्जुमा समितिहरू

कार्यपालिकाबाट प्राप्त स्रोत सीमा तथा मार्गदर्शन भित्र रही विषयगत शाखाहरूबाट प्राथमिकता निर्धारण भई बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समितिमा पेश भएका कार्यक्रम तथा आयोजनालाई विषयगत रूपमा छलफल, विश्लेषण र पुनः प्राथमिकता निर्धारण गरी पेश गर्ने कार्य वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा कार्यका लागि गठित विषयगत समितिहरूले गर्नुपर्नेछ । मध्यमकालिन खर्च संरचना तयारी प्रक्रियामा विषयगत समितिहरूले देहाय बमोजिमका कार्यहरू गर्नुपर्नेछः

(क) कार्यदलबाट प्रस्तावित कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूको त्रिवर्षीय खर्च प्रक्षेपण सहितको मध्यमकालिन खर्च संरचना र आगामी आर्थिक वर्षको बजेट उपर छलफल र विश्लेषण गर्ने ।

(ख) विषयगत रूपमा कार्यक्रम तथा आयोजनाको प्राथमिकीकरणको आधार तयार गर्ने ।

(ग) कार्यक्रम तथा आयोजनाको विषयगत रूपमा प्राथमिकता निर्धारण गरी बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समितिमा पेश गर्ने ।

१.६.४ बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समिति

विषयगत समितिबाट प्रस्ताव भएका विषय क्षेत्रगत मध्यमकालिन खर्च संरचना र बजेटको एकीकृत मस्यौदा तयारी सम्बन्धी कार्य स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ६७ बमोजिमको बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समितिले गर्नुपर्दछ । मध्यमकालिन खर्च संरचना तयारीका सन्दर्भमा यस समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहायबमोजिम हुनेछः-

- (क) विषयगत समितिबाट पेश भएको विषय क्षेत्रगत मध्यमकालिन खर्च संरचनाको मस्यौदा उपर छलफल गरी स्वीकृत बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन अनुरूप भए नभएको एकिन गर्ने,
- (ख) स्थानीय आवधिक योजनाको लक्ष्य, उद्देश्य, प्राथमिकता एवम् चालु आर्थिक वर्षको नीति तथा कार्यक्रम, दिगो विकास लक्ष्य र विषय क्षेत्रगत सन्तुलन कायम हुने गरी स्रोत विनियोजन तथा प्रक्षेपण भए नभएको एकीन गर्ने,
- (ग) विगतको उपलब्धि, आय र खर्चको प्रवृत्ति समेतको विश्लेषण गरी स्थानीय आर्थिक खाका तयार गर्ने,
- (घ) स्थानीय आवधिक योजनाको लक्ष्य, उद्देश्य, प्राथमिकता तथा रणनीति र चालु आर्थिक वर्षको नीति तथा कार्यक्रम, दिगो विकास लक्ष्यको स्थानीयकरण स्रोत पुस्तिकालाई आधार लिई विषय उपक्षेत्रगत रूपमा तयार भएको त्रिवर्षिय खर्च तथा स्रोत अनुमानको आधारमा समष्टिगत मध्यमकालिन बजेट खाका तर्जुमा गर्ने,
- (ङ) स्थानीय आवधिक योजना तथा विषय क्षेत्रगत योजनाको लक्ष्य र उपलब्धि सूचकलाई आधार मानी विषय उपक्षेत्रगत रूपमा तयार भएको नतिजा खाकाको आधारमा समष्टिगत मध्यमकालिन नतिजा खाका तयार गर्ने,
- (च) मध्यमकालिन खर्च संरचना दस्तावेजलाई अन्तिम रूप दिई स्वीकृतिका लागि आगामी आर्थिक वर्षको बजेट तथा कार्यक्रमसँगै कार्यपालिकामा पेश गर्ने ।

परिच्छेद -२

मध्यमकालिन खर्च संरचना

नेपालको संविधानको धारा ५० मा रहेका निर्देशक सिद्धान्त तथा नीतिहरूले निर्दिष्ट गरेका लक्ष्यहरू तथा स्थानीय तहलाई प्राप्त अधिकारको परिधि भित्र रही स्थानीय सरकारले आफ्नो कार्यक्षेत्र भित्र ऐन कानूनहरू तर्जुमा गर्ने, नीति बनाउने र आयोजनाहरू छनोट गर्ने बजेट तर्जुमा गरी आयोजनाहरूमा रकम विनियोजन गर्ने लगायतका अधिकारहरू प्राप्त भएका छन् । उल्लेखित अधिकारहरूको अधिनमा रही नगरपालिकाले आफ्नो कार्यक्षेत्रभित्र आवधिक योजना तर्जुमा गर्ने, वार्षिक बजेट तयार गर्ने तथा वार्षिक बजेट र आवधिक योजनाको तादात्म्यता मिलाउन मध्यमकालिन खर्च संरचना तयार गर्नुपर्ने हुन्छ । प्रदेश र संघका आवधिक योजनाहरूले लिएको लक्ष्यहरूलाई आत्मसाथ गर्दै तयार गरिएको नगरपालिकाको आवधिक योजनालाई बजेटसंग तादात्म्यता कायम गरी यसका लक्ष्यहरू परिपूर्ति गर्न मध्यमकालिन खर्च संरचना तयार गरिन्छ । मेलम्ची नगरपालिकाले तयार गरेको पञ्चवर्षिय योजनासंग वार्षिक बजेटलाई जोड्न यो मध्यमकालिन खर्च संरचना तयार गरिएको छ ।

नेपाल सरकारको समृद्ध नेपाल: सुखी नेपालीको दीर्घकालीन सोच अनुरूप तयार चालु सोह्रौं योजना, बागमती प्रदेश सरकारको प्रथम आवधिक योजना तथा नगरपालिकाको प्रथम आवधिक योजनामा समावेश नीति तथा कार्यक्रमलाई यसमा आत्मसात गर्ने प्रयास गरिएको छ । नगरपालिकाले तयार पारेको आवधिक योजनाको प्राथमिकता, दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य र रणनीतिको आधारमा नै यो मध्यमकालिन खर्च संरचनाको प्राथमिकता, दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य र रणनीति तयार पारिएको छ ।

२.१ अवसर

- ✓ समुन्द्री सतहबाट करिब २२०० मिटर उचाइको हिउँ पर्ने क्षेत्र देखि ७०६ मिटर कम उचाइको समथर क्षेत्र भएको ।
- ✓ नेपालकै पहिलो जलवायु सम्मेलन सम्पन्न गरिएको गुफाडाँडा, धौलेश्वरी मन्दिर, भोटेचौर क्षेत्र, चिसापानी क्षेत्र, फट्केश्वर महादेवस्थान, तपचुली, थानाभञ्ज्याङ्गगढी लगायत धार्मिक, पर्यटकीय क्षेत्रहरू भएको ।
- ✓ मेलम्ची नदी तथा ईन्द्रावती नदी लगायतको जलाधार क्षेत्रहरू प्रशस्त भएको ।
- ✓ कृषि उत्पादनको लागि मकै, धान, गहुँ, आलु, सुन्तला किबू फलफुल, तरकारी लगायतका कृषि उत्पादनका पकेट क्षेत्रहरू विकास हुँदै गएको ।
- ✓ शहरीकरण बढ्दै गएको, बजारको पहुँच नजिक रहेको र काठमाडौँ, बनेपा र भक्तपुरसम्मको दुरी नजिक रहेको ।
- ✓ राष्ट्रिय गौरवको आयोजनाको रूपमा रहेको मध्यपहाडी लोकमार्ग यसै नगरपालिका हुँदै अगाडि बढ्नु ।
- ✓ स्थानीय सरकारको गठन पश्चात आफ्नो आवश्यकता र विशिष्टताको आधारमा योजना निर्माण तथा कार्यान्वयन गर्ने/गराउने अधिकार स्थानीय सरकारलाई भएको ।

- ✓ भौगोलिक, जैविक विविधता र पर्यावरणीय विविधता रहेको ।

२.२ समस्याहरू र चुनौतीहरू

- ✓ नगरपालिकाको भौगोलिक बनावट विकट तथा फराकिलो भएकोले पूर्वाधार निर्माणमा कठिनाई हुने गरेको
- ✓ सम्पूर्ण खेतीयोग्य जग्गा जमिनमा सिंचाई पुर्याउँन नसकिएको ।
- ✓ भुकम्प, आगलागी, बाढी पहिरो, अतिवृष्टि, अनावृष्टि, चट्टयाङ्ग, हिमपात, जंगली जनावरको आतङ्क जस्ता विपद्जन्य घटनाहरू हुने गरेको ।
- ✓ कृषि तथा पशुपालन व्यवसाय निर्वाहमुखी भएको ।
- ✓ युवा जनशक्तिहरू विदेश पलायन तथा शहरी क्षेत्रमा बसाई बढ्दै गएको ।
- ✓ पर्यटकीय पूर्वाधार विकासको लागि श्रोतको अभाव रहेको ।
- ✓ स्वास्थ्य तथा शिक्षामा गुणस्तरीय सेवा प्रदान गर्न दक्ष जनशक्तिको अभाव रहेको ।
- ✓ फोहोरमैलाको उचित व्यवस्थापन हुन नसकेको ।
- ✓ पर्यटकीय सम्भावनाहरूको विस्तारीकरण र व्यवसायीकरण हुन नसक्नु ।
- ✓ उद्योग, कलकारखानाको प्रवर्द्धन र विकासमा आवश्यक नीति निर्माणको कमी रहनु ।

२.३ दीर्घकालिन सोच, समष्टिगत लक्ष्य र रणनीति

दीर्घकालीन सोच

"सुन्दर, आत्मनिर्भर र समृद्धशाली मेलम्ची नगर"

- (१) सुन्दर नगर : प्राकृतिक विविधताको उपयोग गरी धार्मिक, सांस्कृतिक, ऐतिहासिक, पर्यटकीय क्षेत्रहरूको विकास गरी सुन्दर नगरीको निर्माण गर्ने परिकल्पना गरिएको छ ।
- (२) आत्मनिर्भर नगर : कृषि, पशुपालन, उद्योग र पर्यटन क्षेत्रको विकास गरी आर्थिक रूपमा आत्मनिर्भर नगर बनाउने परिकल्पना गरिएको छ ।
- (३) समृद्धशाली नगर : नगरको आर्थिक, सामाजिक, वातावरणीय, पूर्वाधार तथा सेवा प्रवाहलाई दीगो, उत्थानशील, प्रविधिमैत्री तथा स्थानीय आवश्यकताको आधारमा सबैको सहज पहुँचमा पुऱ्याउँदै नगरलाई समृद्धशाली बनाउने परिकल्पना गरिएको छ ।

समष्टिगत लक्ष्य

- ✓ सामाजिक, आर्थिक, वातावरणीय तथा विपद् व्यवस्थापन पूर्वाधार विकास, संस्थागत विकास र सेवा प्रवाहलाई स्थानीय आवश्यकताको आधारमा सबैको पहुँचमा सहज, सर्वशुलभ र दीगो तथा उत्थानशील बनाउँदै लैजाने
- ✓ जनमुखी असल शासन प्रवाह गर्न अन्य संघ, प्रदेश र स्थानीय तहहरूसँग अवलम्बन गरेका असल अभ्यासहरूलाई हाम्रो परिस्थिति तथा वातावरण सुहाउँदो तरिकाले अवलम्बन गर्ने ।

- ✓ कानूनी राज्यको सिद्धान्त अनुरूप संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको सहअस्तित्व , सहकार्य र समन्वयको सिद्धान्तलाई अवलम्बन गर्न आवश्यक ऐन, नियम र नीति बनाई कार्यान्वयन गर्ने ।
- ✓ योजना अवधिसम्ममा मेलम्ची नगरपालिका भित्र साना तथा मझौला उद्योगहरूका लागि औद्योगिक केन्द्रको रूपमा विस्तार गरी स्थानीय रोजगारीमा तीन गुणा वृद्धि गर्ने ।
- ✓ खाद्य तथा पोषण सुरक्षा सुनिश्चित गर्दै व्यवसायिक कृषि प्रवर्धनका लागि दुध र मासुजन्य क्षेत्रका पकेट क्षेत्र निर्धारण गरी कृषि तथा पशुजन्य उत्पादनमा आत्मनिर्भर बनाउने ।
- ✓ विद्यालय भर्नादरमा उल्लेख्य वृद्धि भई माध्यमिक तहसम्मका विद्यार्थी अन्यत्र पढ्न जानुपर्ने अवस्थाको अन्त्य गर्ने ।
- ✓ नगरभित्र एउटा विशिष्टिकृत नगर अस्पतालको निर्माण भई आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको लागि काठमाडौं जानुपर्ने परिपाटीको अन्त्य गर्ने ।
- ✓ नगर लगानी सम्मेलनको दोश्रो संस्करण सम्पन्न गर्ने ।
- ✓ समयानुकूल सूचना प्रविधिको अधिकतम प्रयोगमा सर्वसाधारणको पहुँच विस्तार गरी सरकारी सेवाहरू लिन कार्यालय धाउनु पर्ने अवस्थाको न्यूनिकरण गर्ने ।

प्रमुख रणनीतिहरू

- ✓ आर्थिक क्षेत्रका मुल स्तम्भहरू जस्तै: कृषि, पशुपालन, उद्योग तथा पर्यटनको क्षेत्रको समुचित विकास गर्न ती क्षेत्रहरूलाई वैज्ञानिक र व्यवसायिक बनाई यसमा संलग्न मानवश्रोतलाई सक्षम र प्रतिस्पर्धि बनाउने ।
- ✓ सामाजिक, आर्थिक र मानवीय विकासको आधारको रूपमा रहेको भौतिक पूर्वाधारहरू जस्तै: बाटो, पुल, सिंचाई कुलो, खानेपानी आदीको विकासलाई उच्च प्राथमिकता दिने ।
- ✓ सम्पूर्ण क्षेत्रको दीर्घकालीन विकासमा प्रत्यक्ष असर पार्ने स्वास्थ्य तथा शिक्षाको पहुँच बढाउँदै गुणस्तरमा सुधार गर्दै जाने र नगरवासीहरूको जीवनशैलीलाई गुणस्तरीय बनाउँदै लैजाने ।
- ✓ विकास निर्माणका हरेक क्रियाकलापहरूमा वातावरण संरक्षण तथा विपद् उत्थानशिल बनाउँदै लैजाने ।
- ✓ सामाजिक न्याय स्थापित गरी सामाजिक समावेशीकरण गर्न र पछाडि परेका वर्ग र क्षेत्रलाई मूल प्रवाहीकरण गर्न सहभागीतामुलक विकास पद्धति अवलम्बन गरी कसैलाई पछाडि नछाड्ने नीति अवलम्बन गर्ने ।
- ✓ आर्थिक क्षेत्रका मूल स्तम्भहरू जस्तै कृषि, उद्योग र पर्यटन क्षेत्रको समुचित विकास गर्न ती क्षेत्रहरूलाई वैज्ञानिक र व्यवसायिक बनाई यसमा संलग्न मानव श्रोतलाई सक्षम र प्रतिस्पर्धि तुल्याउने ।
- ✓ हरेक क्षेत्रको विकासमा अपरिहार्य आधारको रूपमा रहेका आधारभूत भौतिक पूर्वाधार जस्तै सडक, उर्जा, सिंचाई, खानेपानी आदीको विकासलाई उच्च प्राथमिकता दिने ।
- ✓ सम्पूर्ण क्षेत्रको दीर्घकालीन विकासलाई प्रत्यक्ष प्रभाव पार्ने शिक्षा र स्वास्थ्य क्षेत्रको संस्थागत विकास गरी मानव स्रोत निर्माण, अध्ययन र अनुसन्धान तर्फ केन्द्रित नीति तथा कार्यक्रमलाई महत्वका साथ कार्यान्वयन गर्ने ।

- ✓ सामाजिक न्याय स्थापित गरी समावेशिकरण र पछाडि परेका/पारिएका वर्गलाई मूल प्रवाहीकरण गर्न सहभागितामूलक विकास पद्धति अवलम्बन गरी राज्यको नजरमा कोही पछि नपर्ने नीति कार्यान्वयन गर्ने ।
- ✓ विकास निर्माणका हरेक क्रियाकलापहरूमा वातावरण संरक्षण र प्रवर्द्धन हुने क्रियाकलापहरूको सुनिश्चितता गर्ने ।
- ✓ जनमुखी असल शासन स्थापित गर्न सङ्घीय र लोकतान्त्रिक सफल राज्यहरूमा अवलम्बन गरिएका असल अभ्यासहरूलाई हाम्रो विशिष्टीकृत परिस्थिति अनुरूप अनुशरण गर्ने ।

२.४. बजेट विनियोजन र प्रक्षेपणको बीटफाईट

२.४.१ कार्यक्रम तथा आयोजनाको प्राथमिकताक्रम बमोजिम तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

प्राथमिकताक्रम	आ.व.२०८३/०८४को व्यय अनुमान(रु.हजारमा)		आ.व.२०८४/०८५ को खर्च प्रक्षेपण(रु.हजारमा)		आ.व.२०८५/०८६ को खर्च प्रक्षेपण(रु.हजारमा)	
	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
पहिलो) P1)	९९२९३९.४१	५९.९०	७७३३७८.४८	५७.५५	८४६८९६.९६	५८.४२
दोश्रो)P2)	६६४९८६.८१	४०.१०	५७०४५९.०२	४२.४५	६०२७५५.०९	४१.५८
	१६५६३२६.२२	१००.००	१३४३८३७.५०	१००.००	१४४९५३१.२५	१००.००

२.४.२ दिगो विकास लक्ष्यको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

संकेत	दिगो विकास लक्ष्य	मध्यमकालीन खर्च संरचनाको प्रक्षेपण					
		२०८३/८४		२०८४/८५		२०८५/८६	
		रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
१	गरिवीको अन्त्य	१७६३९८.७४	१०.६५	१२६९९२.६४	९.४५	१६३०७२२७.	११.२५
२	शुन्य भोकमरी	७०३९३.८६	४.२५	७७२७०.६६	५.७५	८६५३७०२.	५.९७
३	स्वस्थ जीवन	१९७९०२.८२	११.९	१४२०४३.६२	१०.५७	१४९५९१६३.	१०.३२
४	गुणस्तरीय शिक्षा	४०७४५६.२५	२४.६	३८३६६५.६१	२८.५५	४१९९२९२०.	२८.९७
५	लैंगिक समानता	१४०७८.७७	०.८५	२६२०४.८३	१.९५	२११६३१६.	१.४६
६	दिगो सफापानी र सरसफाई	६५९२१.७८	३.९८	५४०२२.२७	४.०२	६१७५००३.	४.२६
७	आधुनिक उर्जामा पहुँच	०.००	०	५९१२.८९	०.४४	५३६३२७.	०.३७
८	समावेशी आर्थिक वृद्धि र मर्यादित काम	४३०६४.४८	२.६	५०९३१.४४	३.७९	५१३१३४१.	३.५४
९	उद्योग,नविन खोज र पूर्वाधार	५८७९९.५८	३.५५	४६३६२.३९	३.४५	४२४७१२७.	२.९३
१०	असमानता न्यूनिकरण	०.००	०	०.००	०	०००.	०

संकेत	दीगो विकास लक्ष्य	मध्यमकालीन खर्च संरचनाको प्रक्षेपण					
		२०८३/८४		२०८४/८५		२०८५/८६	
		रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
११	दीगो शहर र बस्तीहरु	५६९२७९.३२	३४.३७	३७४९३०.६६	२७.९	३९२६७८०२.	२७.०९
१२	दीगो उत्पादन र उपभोग	०.००	०	०.००	०	०००.	०
१३	जलवायु परिवर्तन अनुकुलन	०.००	०	०.००	०	०००.	०
१४	सामुद्रिक श्रोतको उपयोग	०.००	०	०.००	०	०००.	०
१५	भूसतह स्रोतको उपयोग-	४६३७७.१३	२.८	४८२४३.७७	३.५९	५११६८४५.	३.५३
१६	शान्तिपूर्ण, न्यायपूर्ण र सशक्त समाज	७४५३.४७	०.४५	७२५६.७२	०.५४	४४९३५५.	०.३१
१७	दीगो विकास लक्ष्यका लागि विश्वव्यापी साझेदारी	०.००	०	०.००	०	०००.	०
	सांकेतिकरण नगरिएको						
कुल जम्मा		१६५६३२६.२२	१००	१३४३८३७.५०	१००	१४४९५३१.२५	१००

२.४.३ लैंगिक सङ्केतको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

संकेत नं	लैङ्गिक संकेत	आ.व.२०८३/०८४ को व्यय अनुमान(रु.हजारमा)		आ.व.२०८४/०८५ को खर्च प्रक्षेपण(रु.हजारमा)		आ.व.२०८५/०८६ को खर्च प्रक्षेपण(रु.हजारमा)	
		रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
१	प्रत्यक्ष लाभ	७०५०९८.०७	४२.५७	५५७०२०.६४	४१.४५	६३०५४६.०९	४३.५०
२	अप्रत्यक्ष लाभ	५०००४४.८९	३०.१९	३६५९२६.९५	२७.२३	३८१९५१.४८	२६.३५
३	तटस्थ	४५११८३.२६	२७.२४	४२०८८९.९१	३१.३२	४३७०३३.६७	३०.१५
कुल जम्मा		१६५६३२६.२२	१००.००	१३४३८३७.५०	१००.००	१४४९५३१.२५	१००.००

२.४.४ जलवायु सङ्केतको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण

संकेत नं	जलवायु संकेत	आ.व.२०८३/०८४ को व्यय अनुमान(रु.हजारमा)		आ.व.२०८४/०८५ को खर्च प्रक्षेपण(रु.हजारमा)		आ.व.२०८५/०८६ को खर्च प्रक्षेपण(रु.हजारमा)	
		रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
१	प्रत्यक्ष	१६८९०.००	३.९४	१५९५०.००	२.९५	६४६४९.०९	४.४६
२	अप्रत्यक्ष	१२७४६०.००	९.३०	११५८००.००	९.६४	१२७४१३.८०	८.७९
३	तटस्थ	१६५०४१९.००	८६.७६	१३२०५७१.००	८७.४१	१२५७४६८.३६	८६.७५
कुल जम्मा		१६५६३२६.२२	१००.००	१३४३८३७.५०	१००.००	१४४९५३१.२५	१००.००

२.४.५ विषय क्षेत्रको तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण (रु.हजारमा)

क्र.सं	विवरण	२०८१/८२ को यथार्थ	२०८२/८३ को संशोधित अनुमान	मध्यमकालीन खर्च संरचना		
				२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६
१	कुल बजेट	१४८२९८१.६८	१६२४२७३.५६	१६५६३२६.२२	१३४३८३७.५०	१४४९५३१.२५
२	कुल राजस्व	५५३६६१.३७	८३४९२७.५८	७७२६०१.२२	५०३११०	५४५३३९
क	संघीय विभाज्य कोषबाट प्राप्त राजस्व	११९२६०.४४	११४००२.२६	११८०८४	१२१५००	१२९३००
ख	प्रदेश विभाज्य कोषबाट प्राप्त राजस्व	१०१९३०.८२	७०८०.४९	७०८७६.४१	७५०००	७९०००
ग	स्थानीय विभाज्य कोषबाट प्राप्त राजस्व र आन्तरिक राजस्व	३३२४७०.११	६४९८४४.८३	५८३६४०.८१	३०६६१०	३३७०७१
३	नेपाल सरकारबाट प्राप्त राजस्व	६१०८५३.७४	६०७३००	६३५३००	६८२४६०	७३५०६६
क	समानिकरण अनुदान	१६७३७०.२४	१७८५००	१८०७००	१८२४००	१८५०००
ख	शर्त अनुदान	४०४४८३.५	४०९९००	४२८१००	४७०९१०	५१८००१
ग	समपुरक अनुदान	१५०००	१२०००	७०००	७७००	८४७०
घ	विशेष अनुदान	२४०००	६९००	१९५००	२१४५०	२३५९५
४	प्रदेश सरकारबाट प्राप्त राजस्व	८२४१९	८३८०४	९८४२५	१०८२६७.५	११९०९४.२५
क	समानिकरण अनुदान	१९७७१	१९४९८	१७४०१	१९१४१.१	२१०५५.२१
ख	शर्त अनुदान	२५६४८	३५८०६	५००२४	५५०२६.४	६०५२९.०४
ग	समपुरक अनुदान	३००००	२२०००	२४०००	२६४००	२९०४०
घ	विशेष अनुदान	७०००	६५००	७०००	७७००	८४७०
५	गत वर्षको मौज्दात र अन्य आम्दानी	२३६०४७.५७	९८२४१.९८	१५००००	५००००	५००००
६	चालु खर्च	६४७८२८.७६	८३२९८४.५६	९९९४६५.०६	७३९११०.६३	८१८९८५.१६
७	पुजीगत खर्च	५५५५६१.२२	७९१२८९	७३६७३१.१६	६०४७२६.८८	६३०५४६.०९
८	बजेट बचत (+)न्युन (-)					
९	वित्तीय व्यवस्था					
१०	आन्तरिक ऋण					

परिच्छेद-३

आर्थिक क्षेत्र

यस मध्यमकालिन खर्च संरचना प्रयोजनका लागि कृषि, पशुपन्छी, मत्स्य, सहकारी, उद्यम विकास, भुमि व्यवस्था, पर्यटन, खानी खनिज, उद्योग, बैंक तथा वित्तीय क्षेत्र र गरीबी निवारण उप-क्षेत्रहरू आर्थिक क्षेत्रमा समावेश गरिएको छ । यस्ता उप-क्षेत्रहरूको दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यनीति तथा कार्यक्रमहरूलाई देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

मेलम्ची नगरपालिकाको हालसम्मको अनुभव र सिकाईको आधारमा उपलब्ध श्रोत साधनको अधिकतम उपयोग गरी नगरवासीको जीवनस्तर उकास्ने, सन्तुलित विकासको अवधारणा अवलम्बन गर्ने र जनसहभागितामा आधारित समानुपातिक विकास प्रकृया कार्यान्वयन गर्ने उद्देश्यले यो आवधिक योजना निर्माण गरिएको छ । योजनाबद्ध विकास नीति अनुरूप परिणात्मक लक्ष्य राखी निर्माण गरिएको यो आवधिक योजना निर्माण गर्दा नगरपालिकाको वर्तमान स्थितिको मुल्यांकन, कार्यसम्पादन र प्रगति विवरणको अध्ययन र नगरपालिकाले लिएको मध्यमकालिन तथा दीर्घकालीन सोचलाई आधार मानिएको छ ।

३.१ कृषि

नेपालको संविधानको धारा ३६ मा खाद्य सम्बन्धी अधिकारलाई मौलिक हकका रूपमा प्रत्याभूत गरेको छ । यसै सन्दर्भमा, विभिन्न कारणले उत्पन्न हुनसक्ने खाद्य तथा पोषण संकटको अवस्थालाई मध्यनजर गर्दै प्रमुख खाद्यान्न, फलफूल, तरकारी, दुग्धजन्य र माछा-मासु उत्पादनमा आत्मनिर्भरताका लागि कृषि तथा पशुविकासमा नीतिगत, संरचनात्मक र संस्थागत सुधारको आवश्यकता रहेको छ ।

देशलाई खाद्य सम्प्रभु तुल्याउन र स्वाधीन अर्थतन्त्रको विकास गर्न कृषि क्षेत्रमा उल्लेख्य मात्रामा लगानी बढाउन आवश्यक छ । संविधान प्रदत्त अधिकारका सूची, कृषि क्षेत्रको समग्र विकासका लक्ष्यलाई मार्गदर्शनको रूपमा लिइएको छ । साथै कृषि विकास रणनीति (सन् २०१५-२०३५) र दिगो विकास लक्ष्यलाई समेत मार्गदर्शनको रूपमा लिइएको छ । उक्त रणनीतिले कृषि तथा पशुपंक्षीजन्य उत्पादनको व्यावसायीकरण, यान्त्रीकरण र विविधीकरण गरी यस क्षेत्रलाई प्रतिस्पर्धी बनाउन जोड दिएको छ । यसैगरी दिगो विकास लक्ष्यले लिएको भोकमरीको अन्त्य गर्ने, खाद्य सुरक्षा तथा पोषण सुनिश्चितता गर्ने तथा दिगो कृषिको प्रवर्द्धन गर्ने लक्ष्य हासिल गर्ने गरी यस क्षेत्रमा स्रोत र साधनको परिचालन गरिने छ । विशेषतः कृषि क्षेत्रको औद्योगीकरणका माध्यमबाट थप रोजगारी सिर्जना गरी आय-आर्जन, गरीबी निवारण तथा आयात व्यवस्थापनलाई समेत सम्बोधन गरिने छ । संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको लगानीलाई कृषि क्षेत्रको समग्र विकासमा परिचालन गरिने छ ।

सबल पक्ष: मुख्य संभावना र अवसरहरू

- मेलम्ची नगरपालिकाका अधिकांश मानिसहरूको आफ्नै खेतीयोग्य जग्गा जमिन हुनु ।
- संघिय राजधानीबाट नजिकै हुनु ।
- प्रशस्त मात्रामा जलाधारको क्षेत्र भएको हुँदा सिंचाईको लागि सुविधा हुनु ।
- हावापानी र भौगोलिक विविधताको कारण विभिन्न प्रकारका बालीनालीको उत्पादन हुनु ।
- बजारको सुलभ पहुँच हुनु ।
- वैदेशिक रोजगारीबाट फर्किएका युवा जनशक्तिहरूमा कृषि तर्फको आकर्षण बढ्नु ।
- कृषिमा आधारित सहकारीहरू क्रियाशिल रहनु ।
- नगरको उच्च भागमा चिया, किबू, फलफूल, जडिबुटी लगायतका कृषिजन्य वस्तुहरू उत्पादनको प्रशस्त संभावना रहनु ।

दुर्बल पक्ष: प्रमुख समस्या र चुनौतीहरू

- जलवायु परिवर्तनका असरहरू देखा पर्नु ।
- भूक्षय, बाढी तथा जमिन कटानका कारण कृषि योग्य जमिनमा क्षयिकरण हुँदै जानु ।
- अधिकांश युवा जनशक्ति वैदेशिक रोजगारीमा पलायन हुनुको कारणबाट जग्गा जमिनहरू बाँझो बसी उत्पादकत्व घट्दै जानु ।
- रासायनिक कृषि मल समयमा उपलब्ध नहुनु ।
- वन्यजन्तुको कारणबाट बालीनालीको नोक्सानी हुनु ।
- खेतीयोग्य जमिनमा सिंचाईको अभाव हुनु ।
- परम्परागत खेती प्रणाली कायम रहनु ।

दीर्घकालीन सोच

वैज्ञानिक, व्यवसायिक, उच्च प्रतिफलयुक्त, आत्मनिर्भर तथा निर्यातमुखी तथा प्रविधि मैत्री कृषि

लक्ष्य

नगरपालिकाको आर्थिक समृद्धिको मुख्य संवाहकको रूपमा कृषिको विकास गर्ने

उद्देश्यहरू

१. व्यवसायिक र उच्च प्रतिफलमुखी उत्पादनमा केन्द्रित गर्ने ।
२. युवालाई कृषिमा आकर्षित गर्न उत्पादनका आधारित अनुदान तथा कृषि ऋणमा व्याव अनुदानको व्यवस्था गर्ने ।
३. कृषि उत्पादनलाई उद्योगसंग आवद्ध गराउन साझेदार सरोकारवालाहरूसंग समन्वय गर्ने ।
४. कृषि उपज बिक्रि विरतरणको लागि रैथाने हाट बजार र कृषि उपज ढुवानीमा व्यवस्था मिलाउने ।

रणनीति

१. निर्वाहमुखि कृषि प्रणालिलाई व्यवसायीकरण गर्ने ।
२. कृषिलाई प्रविधि मैत्री बनाउने ।
३. जलवायु अनुकूलको प्रविधि प्रयोग गर्न प्रोत्साहन गर्नु ।
२. परम्परागत कृषि प्रणालीलाई यन्त्रिकरण तथा आधुनिकिकरण गर्ने ।
३. कृषिलाई आधुनिकिकरण संग-संगै रैथाने बालीहरूको प्रवर्द्धन गर्ने ।
४. हावापानी सुहाउदो कृषि उत्पादनको पकेट क्षेत्र निर्धारण गरी उत्पादन वृद्धि गर्ने ।
५. कृषि उत्पादनलाई उद्योगसंग आवद्ध गरी कृषि उत्पादनको मूल्य अभिवृद्धि गर्ने ।
६. रैथाने बालि विरुवाहरूको प्रवर्द्धन तथा सरक्षण गर्ने ।

कृषि क्षेत्रसंग सम्बन्धित समग्र सुचक र लक्ष्य

सुचक	एकाई	आ.व. २०८१/८२ यथार्थ उपलब्धी	आ.व. २०८२/०८३ अनुमानित उपलब्धी	मध्यमकालिन खर्च संरचना		
				२०८३/०८४	२०८४/०८५	२०८५/०८६
कृषि	धान	मेटन.	३.६	३.७	३.८	४.०
	मकै	मेटन.	३.१	३	३.१	३.३
	कोदो	मेटन.	२.२	२.३	२.४	२.४
	गहुँ	मेटन.	२.१	२.१	२.२	२.३
	आलु	मेटन.	१२.५	१३	१३.५	१४

सुचक	एकाई	आ व. २०८१/८२ यथार्थ उपलब्धी	आ.व २०८२/०८३ अनुमानित उपलब्धी	मध्यमकालिन खर्च संरचना		
				२०८३/०८४	२०८४/०८५	२०८५/०८६
	तोरी	मेटन.	०.५	०.७	०.८	०.८
	सुन्तला	मेटन.	७.५	८.५	८.८	८.८
	कागती	मेटन.	५.४	५.५	५.५	५.५
	किवि	मेटन.	१	१.३	१.३	१.३
	अलैची	मेटन.	०.४	०.७	०.७	०.७
	कफी	मेटन.	१.५	१.९	२	२

कृषि क्षेत्रका कार्यक्रमहरूको संक्षिप्त विवरण

क्र. स	कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य तथा पुष्ट्याई	आयोजना अवधि	लागत (रु.हजार मा)	आगामी ३ वर्षको उपलब्धि सुचक
१	कृषि उत्पादन बजारिकरण सहयोग	कृषकहरूको कृषि उपज बिक्रि वितरणमा सहयोग गर्नु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	४५००	कृषकहरूको कृषि उपज बिक्रि वितरण भई कृषकहरूको आमदानीमा वृद्धि हुनेछ।
२	कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन कार्यक्रम (उत्पादनमा आधारित नगद अनुदान कृषि ऋणमा ब्याज अनुदान फलफूल बगैँचा स्थापना तथा बगैँचा सुधार लगायत अन्य मागमा आधारित कार्यक्रम)	कृषकहरूलाई कृषि व्यवसायमा आकर्षित गरि आयआर्जनमा वृद्धि गर्नु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	५०७५०	कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन कार्यक्रम सञ्चालन भई कृषकहरूको आयआर्जनमा वृद्धि भएको हुनेछ ।
३	रैथाने बाली प्रवर्द्धन कार्यक्रम	रैथाने प्रजातिका बालीहरूको संरक्षणका साथै प्रवर्द्धन गर्नु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	१२००	रैथाने प्रजातिका बालीहरूको संरक्षणका साथै प्रवर्द्धन भएको हुनेछ ।
४	बालि विकास कार्यक्रम	बीउ प्रतिस्थापन दर वृद्धि गरी उत्पादन र उत्पादकत्वमा वृद्धि गर्नु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	२७५०	बीउ प्रतिस्थापन दरमा वृद्धि भएको हुनेछ

क्र. स	कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य तथा पुष्ट्याई	आयोजना अवधि	लागत (रु.हजार मा)	आगामी ३ वर्षको उपलब्धि सुचक
५	साना सिंचाई मर्मत, तथा भकारो सुधार कार्यक्रम	साना सिंचाई मर्मत र भकारो सुधार कार्यक्रम संचालन गरि कृषि उत्पादनमा वृद्धि गर्नु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	२१००	साना सिंचाई मर्मत, र भकारो सुधार कार्यक्रम मार्फत कृषि उत्पादनमा वृद्धि भएको हुनेछ ।
६	बालि संरक्षण कार्यक्रम (जैविक विषादी फेरोमोन तथा पासो प्रदर्शन, आकस्मिक बालि संरक्षण सेवा लगायत)	बालि संरक्षणको लागि विभिन्न जैविक तथा किटनाशक विषादीहरूको प्रयोग गर्नु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	५५००	बालि संरक्षण कार्यक्रम संचालन भई कृषकहरूले कृषि उत्पादन वृद्धि गरेका हुनेछन् ।
७	कृषि तथ्यांक संकलन तथा सेवा व्यवस्थापन बजार मुल्य सडकलन	नगरभित्रको कृषिमा आधारित तथ्यांकको अभिलेखिकरण तथा अध्यावधिकरण गर्नु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	१५०	नगरभित्रको कृषिमा आधारित तथ्यांकको अध्यावधिकरण भएको हुनेछ ।
८	व्यवसायिक किट प्रवर्द्धन कार्यक्रम	स्थानीय गरिने मौरी पालन तथा च्याउ खेती प्रवर्द्धन गर्नु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	१३००	मौरीपालन, च्याउ खेती प्रवर्द्धन तथा सम्बर्द्धन भएको हुनेछ र बाली नालीको उत्पादनमा वृद्धि आउनेछ ।
९	विद्यालय करेसाबारी सहयोग कार्यक्रम	विद्यार्थीहरूमा कृषि प्रविधिको जानकारी हुनुको साथै दिवा खाजा कार्यक्रममा सहयोग पुग्नु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	१४००	दिवा खाजामा पौष्टिक युक्त तरकारीको उपलब्धता बढेनेछ ।
१०	प्रविधि प्रसार कार्यक्रम	कृषकहरूको क्षमता विकासको लागि तालिम गोष्ठी घुम्ती शिविर / बाली उपचार शिविर सञ्चालन गर्नु ।	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	७०३०	कृषकहरूको क्षमता विकासको लागि तालिम गोष्ठी घुम्ती शिविर / बाली उपचार शिविर मार्फत कृषको घर आँगनमा सेवा पुग्नेछ ।
११	पोष्ट हार्भेष्ट क्षति न्यूनिकरण	बाली कटानि पछी हुने क्षतिलाई न्यूनिकरण गर्नु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	१८००	बाली कटानी तथा बाली भण्डारण क्षति न्यूनिकरण भई आमदानीमा वृद्धि हुने तथा बीउको सुरक्षित भण्डारण हुनेछ ।

क्र. स	कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य तथा पुष्ट्याई	आयोजना अवधि	लागत (रु.हजार मा)	आगामी ३ वर्षको उपलब्धि सुचक
१२	पोषण सुधार कार्यक्रम	पोषण सुधारको लागि करेसा बारी तथा घर बगैचा स्थापना गर्नु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	१४००	पोषण सुधारको लागि करेसा बारी तथा घर बगैचा स्थापना गरी पोषण युक्त खानेकुराको उपलब्धतामा वृद्धि हुनेछ।
१३	कृषि यान्त्रिकरण (५० प्रतिशत अनुदानमा ब्याट्रि/न्याफ स्याक स्प्रेयर, ज्याप सिडर प्रेट्रोल इन्जिन पावर स्प्रेयर लगायत अन्य यन्त्र वितरण)	कृषिमा आधुनिकिकरण संगै यान्त्रिकरण गरि कृषि उत्पादनमा वृद्धि गर्नु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	२०००	कृषकलाई कृषिका आधुनिक यन्त्रहरूको वितरण गरि कृषि उत्पादनमा वृद्धि भएको हुनेछ ।

३.२ पशुपन्छी तथा मत्स्य

यस नगरपालिकाका अधिकांश घरपरिवारहरूले पशुपंक्षी पाल्ने गरेका छन् । यस क्षेत्रमा उपयुक्त हुने जातका गाई, भैसी, बाखा, बंगुर, कुखुरा, हाँस, बटुई, कालिज लगायतका पशुपन्छीहरूको व्यवसायीक उत्पादनको राम्रो संभावना रहेको छ। पशुपन्छी पालनमा आधुनिकिकरण र व्यवसायीकरण हुदै गइरहेको छ । यस नगरपालिकामा गाई, भैसीको प्रवर्द्धन गरी दुग्ध उत्पादनको माध्यमबाट प्रशस्त आमदानी गर्न सकिन्छ भने टाउट्र तथा मिश्रित माछा पालनको माध्यमबाट आमदानी वृद्धि गर्ने प्रबल संभावना छ ।

सबल पक्ष: मुख्य संभावना र अवसरहरू
- गाई, भैसी, बंगुर, बाखा, मत्स्य, पंक्षी प्रजाति र घाँस खेतीको लागि उपयुक्त भुगोल र हावापानी - पशुपालन प्रति कृषकहरूको बढ्दो आकर्षण - दुध, मासु तथा अण्डा ब्रिकिको लागि बजारको पहुँच - दुग्ध बजारीकरणमा कृषि सहकारीहरूको सक्रिय उपस्थिति बढ्दो व्यवसायिक पशुपन्छी पालन - नगर भित्र दुग्ध र दुग्धजन्य उत्पादनमा वृद्धि भई सोको निर्यात हुनु - पशु बीमा प्रति कृषकहरूको आकर्षण बढ्नु।
दुर्बल पक्ष: प्रमुख समस्या र चुनौतीहरू
दुग्धजन्य पदार्थको विविधिकरण हुन नसकेको

- सबै कृषकहरुलाई पशु बीमामा आवद्ध गराउन नसक्नु
- नयाँ प्रकारको पशुपन्छी रोगहरु तथा संक्रामक रोग देखिदै जानु।
- उन्नत जातको घाँस उत्पादन कम हुनु ।
- माग अनुसार नश्व सुधारका लागि कृत्रिम गर्भाधान सेवा प्रदान गर्न नसक्नु ।

दीर्घकालीन सोच

व्यवसायिक पशुपन्छी पालन मार्फत आर्थिक समृद्धि हाँसिल गर्ने

लक्ष्य

व्यवसायिक पशुपन्छी पालन गरी पशुपन्छीजन्य उत्पादनमा आत्मनिर्भर हुँदै निर्यात गर्ने

उद्देश्यहरु

१. कृषकहरुको क्षमता विकास गरी पशुपन्छी तथा मत्स्य उत्पादनको वृद्धि मार्फत आत्मनिर्भर भई निर्यात गर्ने।
२. पशुपन्छी तथा मत्स्यपालन व्यवसायलाई व्यवसायिकरण र आधुनिकिकरण गर्ने ।

रणनीति

१. कृषि तथा पशुपन्छी तथ्याङ्क संकलन तथा विश्लेषण प्रणालीलाई प्रभावकारी बनाउने ।
२. पशुपन्छीपालनमा व्यवसायिकताको अभिवृद्धि गर्न कृषकहरुको क्षमता अभिवृद्धि तथा सेवा विस्तार गर्ने ।
३. स्थानीय जातका पशुपन्छीहरुको संरक्षण गर्ने ।
४. पशुपन्छी उत्पादनलाई आवश्यक कृषि सामग्री तथा प्रविधिको उपलब्धता गराउने ।
५. पशुपन्छीजन्य उत्पादनको निर्यात गर्ने ।
६. असल पशुपालन अभ्यासलाई अवलम्बन गर्ने ।

पशुपन्छी तथा मत्स्य क्षेत्रसंग सम्बन्धित नतिजा र सुचक र लक्ष्य

क्र. सं.	नतिजा सूचक	इकाई	आ.व. २०८१/०८२ को यथार्थ उपलब्धी	आ.व. २०८२/८३ को अनुमानित उपलब्धी	मध्यमकालिन खर्च संरचना		
					२०८३/०८४	२०८४/०८५	२०८५/०८६
१	दुग्ध उत्पादन	लि.	६६५००००	६८०००००	७००००००	७२०००००	७५०००००

क्र. सं.	नतिजा सूचक	इकाई	आ.व. २०८१ / ०८२ को यथार्थ उपलब्धी	आ.व. २०८२ / ८३ को अनुमानित उपलब्धी	मध्यमकालिन खर्च संरचना		
					२०८३ / ०८४	२०८४ / ०८५	२०८५ / ०८६
२	एग्रोभेट	संख्या	१३	१३	१४	१५	१६
३	कृत्रिम गर्भाधान सेवा	संख्या	७२२	७५०	८००	८५०	९२५
४	पशु उपचार केन्द्र	संख्या	२	२	३	४	४
५	उन्नत नक्षका पशुपन्छी श्रोत केन्द्र	संख्या	०	१	१	२	२
६	रैथाने पशुपन्छी पालन फर्म	संख्या	४	५	८	१०	११
७	भेटरिनरी प्रयोगशाला	संख्या	१	२	१	२	२
८	दुग्ध उत्पादक सहकारी संस्था	संख्या	१०	१२	१३	१५	१८
९	पशु प्राविधिक जनशक्ति	संख्या	८	८	१०	१०	१०
१०	पशुधन निर्यातबाट प्राप्त रकम	लाख	१६५०	१८००	१९००	२०००	२२००
११	पन्छीजन्य निर्यातबाट प्राप्त रकम	लाख	१०५०	११५०	१३००	१४००	१५००
१२	दुग्धचिस्यान तथा डेरी	संख्या	२०	२०	२२	२२	२५

पशुपन्छी तथा मत्स्य क्षेत्रको कार्यक्रमहरूको संक्षिप्त विवरण

क्र.स	कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य तथा पुष्ट्याई	आयोजना अवधि	लागत(रु.हजारमा)	आगामी ३ वर्षको उपलब्धि सुचक
१	पशु सुत्केरी प्रोत्साहन कार्यक्रम	पशुपालनमा कृषकको आकर्षण बढाउँदै दुग्ध उत्पादन परिमाण वृद्धि गर्नु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	७५००	पशु सुत्केरी प्रोत्साहन अनुदान कार्यक्रम सञ्चालन भई पशुपालन गर्ने कृषकको संख्यामा वृद्धि भएको हुनेछ ।
२	व्यवसायिक तालिम अभिमुखिकरण, स्थलगत तालिम, दिवस तथा एकिकृत घुम्ती शिविर	पशुपालन सम्बन्धि स्थलगत तालिम सञ्चालन गर्नु तथा कृषकहरूको सहजताको लागि घुम्ती शिविर संचालन गर्नु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	४२००	पशुपालन सम्बन्धि स्थलगत तालिम सञ्चालन भएको हुनेछ साथै कृषकहरूको सहजताको लागि घुम्ती शिविर संचालन भएको हुनेछ ।

क्र.स	कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य तथा पुष्ट्याई	आयोजना अवधि	लागत(रु.ह जारमा)	आगामी ३ वर्षको उपलब्धि सूचक
३	५० प्रतिशत अनुदानमा हिउँदे, वर्षे तथा बहुवर्षिय घाँसको विउ विरुवा वितरण कार्यक्रम	पशुपालनको लागि घाँसहरूको सहज उपलब्धता गराउनु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	४००	पशुपालनको लागि घाँसहरूको सहज उपलब्धता भई पशुपालक कृषकहरूको संख्यामा वृद्धि भएको हुनेछ ।
४	सामुदायिक तथा छाडा कुकुर बन्ध्याकरण शिविर संचालन कार्यक्रम	समुदायमा छाडा छोडिएका कुकुरहरूको संख्यामा कमि ल्याउनु तथा सरुवा संक्रामक रोगहरूको नियन्त्रणको लागि	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	१२००	समुदायमा छाडा छोडिएका कुकुरहरूको संख्यामा कमि भई सरुवा संक्रामक रोगहरूको नियन्त्रण भएको हुनेछ ।
५	पशु उपचारका लागि औषधि खरिद तथा खोप कार्यक्रम संचालन र माहामारी रोग नियन्त्रण	पशुजन्य रोगको नियन्त्रण गर्नु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	५९००	पशु उपचारका लागि औषधि खरिद तथा खोप कार्यक्रम संचालन भई पशुमा लाग्ने रोगहरूको नियन्त्रण भएको हुनेछ ।
६	मेला प्रदर्शनी र कृषक भ्रमण	नविनतम प्रविधि प्रसार गर्नु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	७००	नविनतम प्रविधिहरूको प्रसार भई कृषकहरूको क्षमता अभिवृद्धि भएको हुनेछ ।
७	यान्त्रिकिकरण औजार तथा काउ म्याट वितरण र फर्म सपोर्ट	यान्त्रिकिकरण सहयोग गर्नु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	४०००	पशुपन्छी पालनमा यान्त्रिकिकरण प्रयोगले उत्पादन लागत कम गर्नेछ ।

३.३ बैंक, वित्तीय संस्था र सहकारी

राष्ट्रिय स्तरका वाणिज्य बैंक, विकास बैंक र वित्तीय संस्थाहरूको संचालन अनुमति, नियमन, अनुगमन र मूल्याङ्कन नेपाल राष्ट्र बैंक मार्फत हुने भएतापनि स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले सहकारी संस्था सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्डको निर्माण, कार्यान्वयन र नियमन नगरपालिकाको भौगोलिक क्षेत्रभित्र सञ्चालन हुने सहकारी संस्थाको दर्ता, अनुमति, खारेजी र विघटन; सहकारी बचत तथा ऋण परिचालन सम्बन्धी स्थानीय मापदण्ड निर्धारण र नियमन; सहकारी सम्बन्धी राष्ट्रिय, केन्द्रीय, विषयगत, प्रादेशिक र जिल्ला संघसंग समन्वय र सहकार्य; सहकारी सम्बन्धी स्थानीय तथ्याङ्क व्यवस्थापन र अध्ययन अनुसन्धान; स्थानीय सहकारी संस्थाको क्षमता अभिवृद्धि; स्थानीय सहकारी क्षेत्रको प्रवर्द्धन, परिचालन र विकास गर्न सक्ने अधिकार प्रदान गरेको छ । स्थानीय स्तरको व्यापार व्यवसाय र आर्थिक वृद्धिमा बैंक, वित्तीय संस्था, सहकारीहरूको महत्वपूर्ण योगदान रहदै आएको छ ।

सबल पक्ष: मुख्य संभावना र अवसरहरू

- सहकारी संस्था सञ्चालन सम्बन्धी स्थानीय सरकारको अधिकार क्षेत्रमा पर्नु
- सहकारी क्षेत्रमा उद्यमशीलता विकासका लागि संघ र प्रदेश स्तरका निकायहरूबाट सहयोग उपलब्ध हुनु
- नगरपालिकाले सहकारी क्षेत्रलाई प्राथमिकता दिनु
- समुदायमा ऋण तथा कर्जा सेवा प्रवाह गर्न विभिन्न कृषि तथा महिला समूहहरू सक्रिय रहनु
- बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको उपस्थिति रहनु ।

दुर्बल पक्ष: प्रमुख समस्या र चुनौतीहरू

- स्थानीयवासीको न्यून वित्तीय साक्षरता रहेको ।
- सहकारी संस्थाहरूमा वित्तीय सुशासन कायम नहुनु ।
- उत्पादक सहकारी संस्थाले परिचालित पुँजिलाई उत्पादनमुलक क्षेत्रमा परिचालन गर्न नसक्नु ।
- बैंक तथा वित्तीय संस्थाको इन्डिस्ट्रिलो ऋण लगानी प्रकृयाले गर्दा स्थानीय कृषक, सिमान्तकृत, गरीब र पिछडिएका वर्गहरूको पहुँचमा लैजानु ।
- सहकारीहरूको उच्च व्यादजर रहेको ।
- औद्योगिक पूर्वाधार, उद्योग, व्यापारिक केन्द्र र स्थानीय पूँजीको विकास नहुनु ।

दीर्घकालीन सोच

वित्तीय पहुँच वृद्धिमार्फत आर्थिक क्षेत्रको गतिशिलता

लक्ष्य

प्रत्येक घरधुरीमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाको सहज पहुँच स्थापित गर्ने

उद्देश्यहरू

- बैंक तथा वित्तीय संस्था तर्फ आम सर्वसाधारणलाई आकर्षित गर्ने ।
- सहज कर्जा प्रवाह र बचत परिचालनमार्फत उद्योग, कृषि पर्यटन क्षेत्रमा लगानी अभिवृद्धि गरी आर्थिक वृद्धि हासिल गर्ने ।
- सहकारीहरूको अनुगमन, नियमनलाई प्रभावकारी बनाई वित्तीय सुशासन कायम गर्दै पहुँचमा अभिवृद्धि गर्ने ।

रणनीति

१. वित्तीय पहुँच नपुगेका घरपरिवारमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाको पहुँच पुऱ्याउने ।
२. व्यवसायिक, उत्पादनमूलक साना तथा मझौला उद्योगमा ऋण प्रवाह अभिवृद्धि गर्ने ।
३. सहकारीहरुको क्षमता अभिवृद्धि गर्दै प्रभावकारी रूपमा परिचालन गरी सुशासन कायम गर्ने ।

बैंक, वित्तीय संस्था र सहकारी क्षेत्रसंग सम्बन्धित नतिजा र सुचक र लक्ष्य

क्र. सं.	नतिजा सूचक	इकाई	आ.व. २०८१/८२ को यथार्थ उपलब्धी	आ.व. २०८२/८३को अनुमानित उपलब्धी	मध्यमकालिन खर्च संरचना लक्ष्य		
					२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६
१	आफ्नै नाममा बैंक खाता भएका घर परिवार	संख्या	१०५४०	११०००	११४००	१२३००	१३५५०
२	नगरपालिकामा विस्तार भएका वाणिज्य बैंक	संख्या	४	५	६	६	७
३	नगरपालिकामा विस्तार भएका विकास बैंक	संख्या	२	२	३	३	४
४	नगरपालिकामा विस्तार भएका लघु वित्त	संख्या	१४	१५	१६	१७	१८
५	नगरपालिकामा कार्यक्षेत्र भएका विमा कम्पनी	संख्या	९	१०	११	१२	१३
६	वित्तीय सेवाको पहुँचमा रहेका घर परिवारको संख्या	संख्या	१०५४०	११०००	१२०००	१३०००	१३५५०
७	बैंकबाट ऋण लिएर व्यवसायका उद्योग संचालन गर्ने व्यवसायी	संख्या	-	-	-	-	-
८	लघुवित्तद्वारा समेटिएको खेती गर्ने परिवार	प्रतिशत	-	-	-	-	-
९	३० मिनेटको पैदल दुरीमा बैंकिङ्ग सेवामा पहुँच भएका परिवार	प्रतिशत	१२०	१३०	१५०	१८०	२००

बैंक, वित्तीय तथा सहकारी क्षेत्रसंग सम्बन्धित कार्यक्रमहरूको संक्षिप्त विवरण

क्र.स	कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य तथा पुष्ट्याई	आयोजना अवधि	लागत(रु. हजारमा)	आगामी ३ वर्षको उपलब्धि सुचक
१	COPOMIS सञ्चालन र प्रयोग सम्बन्धि तालिम तथा प्रशिक्षण	सहकारीलाई प्रविधिमैत्री बनाई संस्थाको हरेक विवरण अध्यावधिक गर्नु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	१००	सहकारीहरू प्रविधिमैत्री भई संस्थाको हरेक विवरण अध्यावधिक भएको हुनेछ ।
२	सहकारी सञ्चालकहरूको भेला, कृषि सहकारी संस्थामा उद्यमशिल विकास र कृषि पर्यटन प्रवर्द्धन गोष्ठी, तालिम र प्रशिक्षण	सहकारी संस्थामा आइपर्ने समस्याको समाधान गर्नु, कृषि उद्यमशिलताको विकास भई कृषि उत्पादकत्वमा वृद्धि गर्नु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	१००	सहकारी संस्थामा आइपर्ने समस्याको समाधान भएको हुनेछ तथा कृषि उद्यमशिलताको विकास भई कृषि उत्पादकत्वमा वृद्धि भएको हुनेछ ।
३	सहकारी शिक्षा, प्रशिक्षण, गोष्ठी, तालिम, अनुगमन, निरीक्षण तथा तथ्यांक अध्यावधिकरण	सहकारी संस्थाले गर्नुपर्ने हरेक कृयाकलाप चुस्त, दुरुस्त रूपमा सञ्चालन भई हरेक विवरण अध्यावधिक गर्नु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	१००	सहकारी संस्थाले गर्नुपर्ने हरेक कृयाकलाप चुस्त, दुरुस्त रूपमा सञ्चालन भई हरेक विवरण अध्यावधिक भएको हुनेछ ।
४	सहकारी संस्था एकीकरण तथा खारेजी समिति गठन	सहकारी संस्थाले गर्ने कार्यहरू प्रभावकारी रूपले सञ्चालन गर्नको लागि	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	३००	सहकारी संस्थाहरू एकिकृत भई सहकारी संस्थाले गर्ने कार्यहरू प्रभावकारी रूपले सञ्चालन भएका हुनेछन् ।
५	उद्यमी तथा बैंकहरूबिच वित्तीय साक्षरता तथा अन्तरक्रिया कार्यक्रम	उद्यमीहरू तथा बैंकबिच अन्तरक्रिया गरि उद्यमीहरूलाई बैंकबाट सहूलियत कर्जा लगायतका विषयमा सहजता प्रदान	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	३००	उद्यमीहरू तथा बैंकबिच अन्तरक्रिया गरि उद्यमीहरूलाई बैंकबाट हुने विभिन्न सेवाहरूका विषयमा ज्ञान हासिल भएको हुनेछ ।
६	सहकारी दिवसिय कार्यक्रम	वार्षिक रूपमा सहकारी संस्थाको स्थापनाको दिनलाई थप प्रभावकारी तथा प्रोत्साहित गर्न	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	४००	सहकारी संस्था व्यवस्थापन तथा सञ्चालन प्रक्रियालाई प्रभावकारी बनाई सहकारी संस्थाको स्थापनाको उद्देश्य बमोजिम भएको हुनेछ ।
७	PEARLS ANALYSIS सम्बन्धी तालिम	सहकारी संस्थाहरूको वित्तीय व्यवस्थापनलाई उद्देश्यमुखी बनाउन मापदण्डमा आधारित	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	१००	वित्तीय अवस्थाको लेखाजोखा मार्फत संस्थाको यथार्थ वित्तीय अवस्था चित्रण गरी समस्या आउन नदिने तथा समस्या देखा परेमा त्यसको समाधानको लागि

क्र.स	कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य तथा पुष्ट्याई	आयोजना अवधि	लागत(रु. हजारमा)	आगामी ३ वर्षको उपलब्धि सुचक
		भई सञ्चालनमा ल्याउन आवश्यक तालिम दिन			आवश्यक पहल चाल्न सक्ने हुनेछन् ।
८	ऋण तथा लेखा व्यवस्थापन सम्बन्धी तालिम	प्रवाह गर्ने ऋण प्रक्रिया र लेखा व्यवस्थापन गर्न आवश्यक तालिम, प्रशिक्षण तथा अभ्यास गर्न	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	१२००	उपलब्धीमुलक क्षेत्रमा ऋण लगानी गर्ने र सहकारी संस्थामा वित्तीय व्यवस्थापन गरी लेखा प्रणालीलाई पारदर्शी तथा प्रविधीमा आधारित बनाउनेछन् ।
९	सहकारी सम्बन्धी ऐन कानुन तथा संस्था व्यवस्थापनको लागि अभिमुखिकरण तथा प्रशिक्षण कार्यक्रम	नयाँ बनेका सहकारी सम्बन्धी कानुन तथा नियम नियमावली सम्बन्धि विषयमा जानकारी हुन	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	९००	सहकारी व्यवस्थापनको लागि सहकारी विभाग, राष्ट्र बैंक तथा विभिन्न निकाय वा कार्यालयबाट जारी गरिएका सम्पूर्ण ऐन नियम तथा कानुन बमोजिम संस्था सञ्चालन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी जानकारी भएको हुनेछन् ।
१०	बैंक खाता नभएका घरधुरी सर्वेक्षण कार्यक्रम	मेलम्ची नगरपालिका अन्तर्गतका रहेका सम्पूर्ण वडाहरूमा बैंक तथा वित्तीय क्षेत्रमा पहुँच नभएको घरधुरी सर्वेक्षण गर्न	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	३००	सम्पूर्ण पालिका वासिहरूलाई बैंक तथा वित्तीय सेवामा पहुँच पुर्याई बैंक तथा वित्तीय कारोबारमा पारदर्शिता तथा जवाफदेहिता कायम गराउनुको साथै वित्तीय साक्षरता कायम गराउनु
११	पर्यटन विकासको क्षेत्रको पुर्वाधार विकास लगानी	पर्यटकीय स्थल विकासको लागि पुर्वाधार लगायत भवन निर्माण	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	६००	पर्यटन प्रवर्धनको थप विकास गर्न भौतिक भवन तथा बाटो निर्माण मार्फत पर्यटकहरूलाई आकर्षण गर्ने प्रयोजन
१२	पर्यटन व्यवसाय प्रवर्धन तथा प्रोत्साहन कार्यक्रम	होम स्टे तथा पर्यटन विकासको लागि प्रोत्साहन तथा सहयोग गर्न	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	९००	होम स्टे तथा होटल व्यवसायि तथा सञ्चालकहरूलाई थप प्रोत्साहन तथा व्यवस्थापनको लागि सहयोग गर्न

३.४ पर्यटन

सिन्धुपाल्चोक जिल्लामा अवस्थित मेलम्ची नगरपालिका प्राकृतिक सुन्दरता, धार्मिक सहिष्णुता, सांस्कृतिक विविधता र पर्यटकीय दृष्टिले अत्यन्तै समृद्ध तथा महत्वपूर्ण स्थानीय तह हो। काठमाडौँ उपत्यकाबाट नजिकै रहेको र "मेलम्ची खानेपानी आयोजना"का कारण राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय रूपमा चर्चित यो नगर पर्यटनको प्रचुर सम्भावना बोकेको

गन्तव्य हो। यो क्षेत्र तल्लो पहाडी भागदेखि उच्च हिमाली/शीतोष्ण भूगोलसम्म फैलिएको छ। मेलम्ची र इन्द्रावती नदीको समतल फाँट तथा हरियाली डाँडाकाँडा यस नगरका मुख्य प्राकृतिक आकर्षण हुन्। यहाँ तामाङ, नेवार, क्षेत्री, बाहुन, गुरुङ, दलित आदि जातजातिको बसोबास रहेको छ। यहाँ तल्लो भागमा हिन्दू धर्म/संस्कृति र माथिल्लो भेगमा बौद्ध (शेर्पा/तामाङ/गुरुङ) संस्कृतिको सुन्दर संगम देख्न पाइन्छ। मेलम्ची नगरपालिका केवल काठमाडौँवासीलाई खानेपानी दिने क्षेत्र मात्र नभई प्रकृति, संस्कृति र साहासको संगम स्थल हो। स्थानीय सरकार, निजी क्षेत्र र स्थानीय समुदायले एकीकृत पर्यटन विकास योजना बनाएर अघि बढेमा मेलम्ची बागमती प्रदेशकै एक समृद्ध र मोडल पर्यटकीय नगर बन्न सक्ने पूर्ण सम्भावना छ।

सबल पक्ष: मुख्य संभावना र अवसरहरू

- यस क्षेत्रका विभिन्न पर्यटकिय स्थलहरू जस्तै गुफाडाँडा, हैबुङको प्राकृतिक रिसोर्टहरू तथा इन्द्रावती र मेलम्ची नदीका कारण आन्तरिक पर्यटकहरूको चाप बढ्दो छ।
- हैबुङको प्रकृति रिसोर्ट, गिरान्चौर लगायतका स्थानमा होमस्टे (सामुदायिक आवास) र जैविक (अर्गानिक) रिसोर्टहरू सञ्चालनमा आएका छन्, जसले दीगो पर्यटनको जग बसाल्नुको साथै होमस्टे तथा रिसोर्ट कल्चरको व्यापक चर्चा छ।
- नेपालमै पहिलोपटक आयोजना गरिएको राष्ट्रिय जलवायु सम्मेलनको प्रतीकका रूपमा निर्मित गुफाडाँडा जलवायु उद्यानको अध्ययन तथा भ्रमणका लागि लोकप्रिय बन्दै गएको छ।
- २०७२ को भूकम्पपछि निर्माण भएको गिरान्चौर एकीकृत बस्तीले पनि पर्यटन आकर्षित गरेको छ।

दुर्बल पक्ष: प्रमुख समस्या र चुनौतीहरू

- पूर्वाधारको कमी: बाढी-पहिरोका कारण सडक सञ्जाल बारम्बार अवरुद्ध हुनु (विशेष गरी मनसुनमा) ठूलो चुनौती हो।
- दीगो व्यवस्थापनको अभाव: २०७८ को मेलम्ची बाढीपछि तटीय क्षेत्रको पुनर्निर्माण र सौन्दर्यीकरण अझै पूर्ण भइसकेको छैन।
- व्यावसायिक प्रचार-प्रसार र ब्रान्डिङ: उपत्यका नजिकै भएर पनि सोचे जति अन्तर्राष्ट्रिय पर्यटक आकर्षित गर्न प्रचार-प्रसारको कमी छ।
- पूर्वाधारको कमी: बाढी-पहिरोका कारण सडक सञ्जाल बारम्बार अवरुद्ध हुनु (विशेष गरी मनसुनमा) ठूलो चुनौती हो।

दीर्घकालीन सोच

पर्यटन प्रवर्धन, मेलम्चीको आव्हान

लक्ष्य

स्थानीय स्रोत साधन तथा स्थानीय स्थलको प्रचार प्रचार मार्फत पर्यटन क्षेत्रको विकास

उद्देश्यहरू

- रोजगारी सिर्जना: होटल, ट्राभल, गाइड, यातायात, हस्तकला तथा स्थानीय उद्योगहरूमार्फत प्रत्यक्ष र अप्रत्यक्ष रोजगारीका अवसरहरू सिर्जना गर्नु।
- संस्कृति र ऐतिहासिक धरोहरको संरक्षण: स्थानीय कला, संस्कृति, परम्परा, ऐतिहासिक दरबार, गुम्बा र मन्दिरहरूको संरक्षण तथा सम्बर्द्धन गर्नु।
- स्थानीय पहिचानको प्रवर्द्धन: कुनै विशिष्ट क्षेत्रको मौलिक खानपान, भेषभूषा, र जीवनशैलीलाई राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा परिचित गराउनु।
- स्थानीय उत्पादनको बजारीकरण: स्थानीयस्तरमा उत्पादित जैविक कृषि उपज, हस्तकला, र हस्तनिर्मित सामग्रीहरूको प्रवर्द्धन र बिक्री-वितरण बढाउनु।

रणनीति

- पर्यटकीय स्थलहरूसम्म पुग्ने सडक र पदमार्गहरूको नियमित स्तरोन्नति र सुरक्षा सुनिश्चित गर्ने।
- सूचना प्रणालीको विकास: प्रमुख पर्यटकीय स्थलहरूमा 'डिजिटल इन्फर्मेसन बोर्ड' र एकीकृत सूचना केन्द्रहरूको स्थापना गर्ने।
- नयाँ गन्तव्यको खोज र पहिचान: ओझेलमा परेका ग्रामीण तथा नयाँ प्राकृतिक र सांस्कृतिक गन्तव्यहरूको पहिचान र विकास गर्ने। अर्गानिक फार्म, चिया बगान र फलफूल खेतीलाई पर्यटनसँग जोड्ने।
- सामाजिक सञ्जाल (Social Media), ट्राभल ब्लग, भ्लग र एआई (AI) आधारित प्रविधिको प्रयोग गरी अन्तर्राष्ट्रिय तथा राष्ट्रिय स्तरमा व्यापक प्रचार-प्रसार गर्ने।
- पर्यटकीय होटल र रिसोर्टहरूमा अनिवार्य रूपमा स्थानीय कृषि उपज, हस्तकला र खानाका परिकारलाई प्राथमिकता दिने नीति लिने।

पर्यटन क्षेत्रसंग सम्बन्धित नतिजा र सुचक र लक्ष्य

क्र. सं.	नतिजा सूचक	इकाई	आ.व. २०८१/८२ को यथार्थ उपलब्धी	आ.व. २०८२/८३ को अनुमानित उपलब्धी	मध्यमकालिन खर्च संरचना लक्ष्य		
					२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६
१	पर्यटन क्षेत्रको पुर्वाधार लगानी	संख्या	१०	१०	१३	१६	२०
२	पर्यटन व्यवसाय प्रवर्धन तथा प्रोत्साहन कार्यक्रम	संख्या	५	५	६	६	७

पर्यटन क्षेत्रसंग सम्बन्धित कार्यक्रमहरूको संक्षिप्त विवरण

क्र.स	कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य तथा पुष्ट्याई	आयोजना अवधि	लागत(रु .हजारमा)	आगामी ३ वर्षको उपलब्धि सुचक
१	पर्यटन क्षेत्रको पुर्वाधार लगानी	पर्यटन क्षेत्रको विकास तथा विस्तारको लागि पर्यटन क्षेत्रमा लगानी बढाउनुपर्ने	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	२५००	स्थानिय स्तरबाट पर्यटन क्षेत्रको विकास भएको हुनेछ ।
२	पर्यटन व्यवसाय प्रवर्धन तथा प्रोत्साहन कार्यक्रम	होम स्टे तथा स्थानिय स्तरका स्रोत साधन तथा उत्पादनमा आधारित रहि सञ्चालन गरेका व्यवसायलाई प्रोत्साहन गरिनेछ	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	१०००	स्थानिय उत्पादनलाई बढावा दिनुका साथै स्थानिय स्रोतको प्रयोग तथा वृद्धि गरी व्यवसाय सञ्चालन भएको हुनेछ ।

३.५ खानी, खनिज, उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति

मुख्यतया कृषि पेशामा आश्रित घरपरिवारको संख्या बढी भएको यस नगरपालिकामा मध्यम र ठूलास्तरका उपभोक्ता बजारहरूको विकास भएको छैन। यस नगरपालिका क्षेत्रमा कृषिमा आधारित राइस मिल, दुग्ध डेरी, बेकरी जस्ता केही साना उद्योगहरू सञ्चालनमा रहेका छन् भने काष्ठ, वनजन्य, नदीजन्य उद्योगको रूपमा फर्निचर, ब्लक कारखाना, क्रसर उद्योग लगायत र अन्य छाला सम्बन्धी उद्योगहरू समेत संचालनमा रहेका छन् । यस नगरपालिकामा ठूला उद्योगहरूको स्थापना र विस्तार भने भएको पाइदैन । यस क्षेत्रमा कृषिमा आधारित उद्योगहरूको अधिक सम्भावना भएकोले वाणिज्य क्षेत्र लगायतका निजी क्षेत्रलाई प्रोत्साहन गरी उद्योग व्यवसायहरूको स्थापना तथा संचालन गर्न ठोस कदम चाल्नुपर्ने देखिन्छ ।

सबल पक्ष: मुख्य संभावना र अवसरहरू

- कृषिमा आधारित औद्योगिक कच्चा पदार्थको उपलब्धता रहेको
- स्थानीय जनशक्तिको सदुपयोग हुने कम खर्चिलो श्रमशक्ति प्राप्त गर्न सकिने
- भोटेचौर, पिप्ले, बाहुनेपाटी, मेलम्ची, तालामाराङ, दुवाचौर जस्ता बजार केन्द्रहरूको रूपमा रहेका
- पशुजन्य उत्पादनमा आधारित डेरी तथा मासु, हाड, छाला प्रशोधन उद्योगहरूको स्थापना गर्न सकिने
- नगरपालिकामा रहेका प्राकृतिक पोखरीहरू तथा कृत्रिम पोखरीमा व्यवसायिक माछापालन गर्न सकिने
- स्थानीय सम्भाव्यताका आधारमा धान खेती, गहुँ खेती, केरा खेती, कुखुरापालन, पशुपालन र तरकारी खेती उत्पादनलाई प्रवर्द्धन गर्न सकिने
- नदीजन्य पदार्थको प्रशोधनका लागि क्रसर उद्योगहरू संचालनमा रहेको
- स्थानीय कच्चा पदार्थमा आधारित कृषि उद्योगहरूको स्थापना गर्न सकिने
- औद्योगिक पूर्वाधारहरूको यथोचित विकास गर्न सके नगरपालिकामा रोजगारीको सम्भावना र अवसरहरूको प्रचुरता रहेको
- सिलाई/कटाई/बुनाई, मैनबत्ती बनाउने तालिम, मोटरसाईकल तथा साइकल मर्मत तालिम, कृषिजन्य तालिम प्रदान गरी साना तथा घरेलु उद्योगको लागि दक्ष जनशक्ति तयार गर्न सकिने

दुर्बल पक्ष: प्रमुख समस्या र चुनौतीहरू

- उद्योगको प्रचुर सम्भावना भए तापनि औद्योगिक पूर्वाधारहरू जस्तै सडक, उर्जा, पूँजी, दक्ष जनशक्ति, प्रविधि आदीको अवस्था अत्यन्त कमजोर रहेको
- युवा जनशक्ति दिन प्रतिदिन विदेश पलायन भइरहेको
- औद्योगिक उत्पादनको सिप सिकाउने शिक्षा प्रणाली नभएको
- स्थानीय जनताहरू काठमाडौँ र अन्य सुविधासम्पन्न शहरहरू तिर बसाई सरी जाने प्रवृत्ति रहेको
- नगरपालिकाका स्थानीय बजार केन्द्रहरूमा ठूलोस्तरको आर्थिक गतिविधि संचालन हुन नसकेको
- निजी क्षेत्रको लगानीलाई आर्कषण गर्न नसकिएको
- स्थानीय पूँजी बजारको विकास आशातित रूपमा नभएको
- पूँजीको अभाव, विकासका पूर्वाधारको भरपर्दो व्यवस्था नभएको

दीर्घकालीन सोच

नगरपालिका भित्र रहेको खानी, खनिजहरूको दिगो व्यवस्थापन

लक्ष्य

नगरपालिका क्षेत्रभित्र रहेका खानी, खनिज तथा स्थानीय उत्पादनहरूमा आधारित उद्योगको स्थापना गरी रोजगारी प्रवर्द्धन गर्ने

उद्देश्य

१. उद्योगका लागि आवश्यक आधारभूत पूर्वाधारको क्रमिक रूपमा विकास गर्नु
२. नगरपालिकामा उत्पादन हुने स्थानीय कच्चा पदार्थ तथा कृषि उपजमा आधारित उद्योग स्थापना मार्फत आर्थिक वृद्धिदर हासिल गर्नु
३. स्थानीय बजार प्रवर्द्धन र व्यवस्थापन मार्फत वाणिज्य बजार र आपूर्ति प्रणाली सुदृढ गर्ने

रणनीति

१. नीतिगत सुधार गरी लगानी मैत्री वातावरण निर्माण गर्ने ।
२. प्रमुख औद्योगिक पूर्वाधारको सुनिश्चितता गर्ने ।
३. स्थानीय कृषि उद्योगबाट उत्पादित सामग्रीको ब्रान्डिङ गर्ने ।
४. बजार, व्यापार तथा वाणिज्य व्यवस्थापन सूचना प्रणाली निर्माण गर्ने ।
५. स्थानीय बजार प्रवर्द्धन कार्ययोजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने ।

खानी, खनिज उद्योग, वाणिज्य र आपूर्ति क्षेत्रसंग सम्बन्धित नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र.सं	नतिजा सूचक	इकाई	आ.व. २०८१/०८२ को यथार्थ उपलब्धी	आ.व. २०८२/८३ को अनुमानित उपलब्धी	मध्यमकालिन खर्च संरचना		
					२०८३/०८४	२०८४/०८५	२०८५/०८६
१	गैरकृषि क्षेत्रमा (उद्योगमा संलग्न रोजगारहरू)	प्रतिशत	०.२७	०.२७	०.२९	०.३९	०.३७
२	कूल रोजगारीमा ठूला उद्योगको योगदान	प्रतिशत	०.२७	०.२७	०.२९	०.३९	०.३७
३	कूल ग्राहस्थ उत्पादनमा उद्योग क्षेत्रको योगदान	प्रतिशत	०.५	०.७	०.९	१.४	१.८
४	थोक व्यापार क्षेत्रमा संलग्न जनसंख्या	प्रतिशत	५	६	६.५	६.८	७

क्र.सं	नतिजा सूचक	इकाई	आ.व.२०८१/ ०८२ को यथार्थ उपलब्धी	आ.व २०८२/८३ को अनुमानित उपलब्धी	मध्यमकालिन खर्च संरचना		
					२०८३ /०८४	२०८४/० ८५	२०८५/ ०८६
५	खुद्रा व्यापारमा संलग्न जनसंख्या	प्रतिशत	१५	१५	२०	२२	२५
६	खानीमा आधारित उद्योग	संख्या	१०	९	९	९	९
७	साना उद्योग	संख्या	५०८	५९०	६४०	७००	८००
८	मझौला उद्योग	संख्या	१५	१८	२०	२२	२५
९	ठूला उद्योग	संख्या	१०	९	९	९	९
१०	व्यवसायिक अभिमुखीकरण तालिम (वार्षिक)	संख्या	६	४	६	६	६
११	महिला उद्यमीहरू	संख्या	१६६	१७०	१८०	१९०	१९८
१२	युवा उद्यमीहरू	संख्या	१५०	३००	४५०	५००	५५०
१३	समग्र उद्यमीहरूको संख्या (व्यक्तिगत नाममा दर्ता)	संख्या	७००	८६०	९००	९५०	१०००

खानी,खनिज उद्योग,वार्षिज्य र आपूर्ति क्षेत्रसंग सम्बन्धित कार्यक्रमहरूको संक्षिप्त विवरण

क्र.स	कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य तथा पुष्ट्याई	आयोजना अवधि	लागत(रु. हजारमा)	आगामी ३ वर्षको उपलब्धि सूचक
१	गरिवी निवारणका लागि लघु उद्यम कार्यक्रम	लघु उद्यम कार्यक्रम मार्फत गरिबीका रेखामुनि रहेका घरपरिवारलाई सिप सिकाई आत्मनिर्भर बनाउनु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	१४८००	लघु उद्यम कार्यक्रम सञ्चालन भई गरिबीका रेखामुनि रहेका घर परिवारका सदस्यहरूको जिवनस्तर उकास्न सहयोग भएको हुनेछ ।
३	औद्योगिक ग्रामको डि.पि.आर निर्माण तथा एक वडा एक कृषिमा आधारित उद्योग स्थापनाका लागि सम्भाव्यता अध्ययन	औद्योगिक ग्राम निर्माण गरी कृषिमा आधारित उद्योगको स्थापना गर्नु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	५००	औद्योगिक ग्रामको डी पी आर निर्माण भई कृषिमा आधारित उद्योगको स्थापनाको लागि सम्भाव्यता अध्ययन भएको हुनेछ ।

क्र.स	कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य तथा पुष्ट्याई	आयोजना अवधि	लागत(रु. हजारमा)	आगामी ३ वर्षको उपलब्धि सुचक
४	उपभोक्ता हित सम्बन्धी जनचेतना मुलक कार्यक्रम सञ्चालन	उपभोक्ता तथा नगरवासीहरूमा उपभोक्ता हित सम्बन्धी जनचेतनाको वृद्धि गर्नु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	२७००	उपभोक्ता तथा नगरवासीहरूमा उपभोक्ता हित सम्बन्धी जनचेतनाको वृद्धि भएको हुनेछ ।
५	हाट बजार पूर्वाधार निर्माण र कोसेली घर सञ्चालन	हाट बजार र कोसेली घरको सञ्चालन गर्नु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	२५००	हाट बजारको पूर्वाधार निर्माण भई हाट बजारको सञ्चालन भएको हुनेछ र कोसेली घरको सञ्चालन हुनेछ ।
६	कृषि उपज प्याकेजिड, लेबलिङ गुणस्तर जाँच तथा ब्रान्डिङ सम्बन्धी तालिम तथा अन्तरक्रिया	कृषि जन्य वस्तुहरूको उत्पादनमा वृद्धि भई कृषकहरूले आफ्ना उत्पादनको उचित मुल्य पाउनु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	३००	कृषि जन्य वस्तुहरूको उत्पादनमा वृद्धि भई कृषकहरूले आफ्ना उत्पादनको उचित मुल्य पाएका हुनेछन् ।

३.६ गरीबी निवारण

वि.सं. २०१३ साल देखि हालसम्म आवधिक विकास योजनाहरूमा सबैभन्दा बढी देखापर्ने पेचिलो मुद्दाको रूपमा गरीबी निवारण रहेको छ । यसका लागि हालसम्म भएका प्रयासहरूले अपेक्षित नतिजा दिन सकेको छैन । दिगो विकास लक्ष्यको पहिलो प्राथमिकताको लक्ष्य नै सन् २०३० सम्म सबै प्रकारको गरीबीको अन्त्य गर्ने भन्ने उल्लेख गरिएको छ भने राष्ट्रिय लक्ष्य शून्यमा झार्ने नसकिए पनि कुल जनसंख्याको पाँच प्रतिशतमा सीमित गर्ने रहेको छ । नगरपालिकामा करिब १५ प्रतिशतले आफ्नो आम्दानीको पुरै साधारण दैनिक गुजारामा खर्चिने र थोरै प्रतिशतले मात्र आम्दानीको केही अंश लगानी तथा बचत गर्ने गरेका छन् । अर्को तर्फ आफ्नो आम्दानीले तीन महिनामात्र खान पुग्ने घरधुरी संख्या समेत ठुलो हुनुले यो नगरपालिकामा निरपेक्ष गरीबीको रेखामुनि रहेको घरपरिवार समेत उल्लेख्य रहेको स्पष्ट हुन्छ ।

सबलपक्ष : मुख्य संभावना र अवसरहरू

- गरीबी निवारण योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने अधिकार स्थानीय सरकारलाई प्राप्त भएकोले वास्तविक गरीब पहिचान गरी त्यसको निराकरण गर्न सहयोगी हुने
- खेती योग्य उर्वर जमिन प्रशस्त भएको र पर्यटनको प्रचुर संभावना भएकोले गरीबी निवारणका कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने अवसरहरू रहेको
- स्थानीय तहमै रोजगार केन्द्रको प्रवन्ध गरिएको

- नगरपालिकाले गरीबी निवारणलाई प्राथमिकता दिएको
- राष्ट्रिय रोजगार जस्ता संघीय कार्यक्रमहरू संचालनमा आएको
- युवा उमेरको जनसंख्या रहेका
- वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केका युवाहरूको सिपलाई गरीबी निवारणमा सदुपयोग गर्न सकिने
- रोजगारी श्रृजना, सिपमूलक तालिम आदीमा नगरपालिकाले प्रत्यक्ष सहयोग गर्न सक्ने वैधानिक र नीतिगत आधार तयार भएका
- मेलम्ची नगरपालिकामा गरिबी निवारण कोषद्वारा सामुदायिक संस्थाहरू प्रवर्द्धन गरिएका

दुर्बल पक्ष : प्रमुख समस्या र चुनौतीहरू

- वास्तविक गरिबको संख्या पहिचान हुनु नसकेको
- बाह्रै महिना आफ्नै उत्पादनले खान नपुग्ने परिवार संख्या उल्लेख्य रहेको
- सरकारको मूल कार्यक्रमहरूमा गरिब परिवारको वास्तविक पहुँच पुग्न नसकेको
- कृषि उद्योग, पर्यटन र अन्य व्यवसाय प्राय निर्वाहमुखी हुने गरेको
- शिक्षा र जनचेतनामा कमी रहेकोले गरीबी घटाउन कठिन र चुनौतीपूर्ण रहेको
- युवाहरू अवसर नपाएर विदेश पलायन हुनु परेको
- विगतका गरीबी निवारणका कार्यक्रमहरू वास्तविक रूपमा प्रभावकारी हुन नसकेको
- श्रमको सम्मान गर्ने संस्कृतिको विकास हुन नसकेको
- रोजगारमूलक शिक्षाको उचित प्रबन्ध हुन नसकेको

दीर्घकालीन सोच

गरीबीको रेखामुनि रहेका नागरिकहरूलाई आर्थिक समृद्धितर्फ उन्मुख गराउने

लक्ष्य

स्थानीय स्रोत, साधन र अवसरहरूको उपयोग गरी स्थानीयस्तरमा रोजगारी सृजना गर्ने

उद्देश्य

निरपेक्ष र बहुआयमिक गरीबीमा रहेको जनताको गरीबी निवारण गरी जीवनस्तर उकास्ने ।

रणनीति

१. गरीबी सम्बन्धी सूचना र तथ्याङ्क चुस्तदुरुस्त राख् ।
२. सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
३. विपन्न लक्षित सीपमूलक तथा रोजगार कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।

गरीबी निवारण क्षेत्रसंग सम्बन्धित नतिजा सुचक र लक्ष्य

क्र.सं	नतिजा सूचक	इकाई	आ.व.२०८१/०८२ को यथार्थ उपलब्धी	आ.व.२०८२/८३को अनुमानित उपलब्धी	मध्यमकालिन खर्च संरचना		
					२०८३/०८४	२०८४/०८५	२०८५/०८६
१	निरपेक्ष गरिबीको रेखामुनी रहेको परिवार	प्रतिशत	२१	१९	१८	१६	१५
२	बहुआयामिक गरिबीको दर	प्रतिशत	२६	२५	२३	२१	२०
३	बेरोजगारी दर	प्रतिशत	९	९	८.५	८	७.५
४	गरिब लक्षित कार्यक्रमबाट प्रत्यक्ष लाभ लिने घर परिवार	संख्या	२२२५	२२१५	२२००	२१७५	२१५०
५	आयमूलक सीप विकास तालिमद्वारा लाभान्वित घरपरिवार	संख्या	७२०	७५०	७७५	७९०	८००
६	गरिबीको रेखामुनी रहेका महिला	प्रतिशत	२३	२२	२०	१९	१८

गरीबी निवारण क्षेत्रको कार्यक्रमहरूको संक्षिप्त विवरण

क्र.स	कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य तथा पुष्ट्याई	आयोजना अवधि	लागत(रु. हजारमा)	आगामी ३ वर्षको उपलब्धि सुचक
१	बेरोजगारहरूको सूचना तथा तथ्यांक संकलन	नगरभित्रका बेरोजगार व्यक्तिहरूको तथ्यांक संकलन गरि रोजगारदाताहरूसँग बेरोजगार व्यक्तिहरूलाई रोजगारि दिलाउनु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	१००	नगरभित्रका बेरोजगार व्यक्तिहरूको तथ्यांक अध्यावधिक भएको हुनेछ तथा रोजगारदाताहरूसँग बेरोजगार व्यक्तिहरूलाई रोजगारि को अवसर श्रृजना भएका हुनेछन् ।

क्र.स	कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य तथा पुष्ट्याई	आयोजना अवधि	लागत(रु. हजारमा)	आगामी ३ वर्षको उपलब्धि सुचक
२	रोजगार कार्यक्रम नगरपालिका र युवाहरूलाई रोजगारमुलक तालिम	नगरभित्रका सुचिकृत बेरोजगार व्यक्तिहरूलाई १०० दिन बराबरको रोजगारी प्रदान गरि जिवनस्तर उकास्न सहयोग गर्नु र युवाहरूलाई सीपमूलक तालिम प्रदान गरी स्वरोजगार र रोजगार बनाउनु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	१९०००	नगरभित्रका सुचिकृत बेरोजगार व्यक्तिहरूलाई १०० दिन बराबरको रोजगारी प्रदान गरि उनिहरूको जिवनस्तर उकास्न सहयोग पुगेको हुनेछ ।
३	गरिबी निवारणका लागि लघु उद्यम कार्यक्रम	विपन्न वर्गलाई लघु उद्यम मार्फत व्यवसाय प्रवर्द्धन गर्नु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	५५००	विपन्न वर्गलाई लघु उद्यम मार्फत व्यवसायको प्रवर्द्धन भएको हुनेछ ।
४	श्रमसंसार पोर्टल मार्फत रोजगारीलाई जोड्ने	बेरोजगार व्यक्ति, रोजगार दाता तथा रोजगारिका अवसरहरूको बारेमा एकै स्थानबाट जानकारी तथा रोजगारीको प्राप्त गर्नु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	१००	बेरोजगार व्यक्ति, रोजगार दाता तथा रोजगारिका अवसरहरूको बारेमा एकै स्थानबाट जानकारी तथा रोजगारी प्राप्त भएका हुनेछन् ।
५	अति विपन्न परिवार लक्षित उद्यमी अनुदान	गरिबी निवारणको लागि अति विपन्न परिवारलाई उद्यमशिलता प्राप्तिको लागि अनुदान प्रदान गर्नु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	५००	गरिबी निवारणको लागि अति विपन्न परिवारलाई उद्यमशिलता को लागि अनुदान प्रदान गरि जिवनस्तर उकास्न सहयोग पुगेको हुनेछ ।

३.७ भु-उपयोग तथा भुमि व्यवस्थापन

समुद्री सतहबाट करीव ७०६ मिटर देखि २२५० मिटरका उचाइमा रहेको यस नगरपालिकाको जमिन पाहाडी भूभाग र मेलम्ची, सिन्धुखोला तथा इन्द्रावती नदी प्रणालीले निर्माण गरेको क्षेत्र हो । अधिकांश क्षेत्र पहाडी भू-भाग रहेको नगरपालिकामा मेलम्ची, सिन्धुखोला र इन्द्रावती नदि रहेका छन् । कुल क्षेत्रफल मध्ये करिब ३८ प्रतिशत जमिनमा हाल खेतीपाती भैरहेको अनुमान गरिएको छ । यसैगरी वस्ती क्षेत्रले ४.४९ प्रतिशत ओगटेको छ भने १.५३ प्रतिशत भू-भाग नदी/खोला किनार तथा बगर क्षेत्रले ओगटेको छ । व्यवस्थित र वैज्ञानिक भू-उपयोग योजना निर्माण र कार्यान्वयन गर्न सके भूमिको पूर्ण सदुपयोग माफर्त यस नगरपालिकाको दीर्घकालीन समृद्धि हासिल गर्न सकिने सम्भावना रहेको छ ।

दीर्घकालीन सोच

भू-श्रोतको पूर्णत वैज्ञानिक सदुपयोग मार्फत आर्थिक समृद्धि हासिल गर्ने ।

लक्ष्य

वैज्ञानिक भू-उपयोग योजना लागू गरी भूमिलाई आर्थिक विकासको आधार बनाउने ।

उद्देश्यहरू

१. सम्पूर्ण खेतीयोग्य जमिनको वैज्ञानिक रूपमा पूर्ण सदुपयोग गर्नु ।
२. सुरक्षित आवासयोग्य भू-क्षेत्रको विकास गर्नु ।

रणनीति

१. राष्ट्रिय र प्रादेशिक भू-उपयोग नीति अनुरूप स्थानीय भू-उपयोग योजना र कृषि नीति निर्माण गर्ने ।
२. खेती गर्न इच्छुक तर आफ्नो जमिन नभएका कृषकहरूको लगत संकलन गरी भूमिको व्यवस्था गर्न ।
३. जग्गा बाँझो राख्ने कृषकको लगत संकलन गर्ने ।
४. जग्गा चक्काबन्दी अभियान संचालन गर्ने ।
५. सुरक्षित आवासको सुनिश्चितता गर्ने ।

भू-उपयोग तथा भूमि व्यवस्थापन क्षेत्रको कार्यक्रमहरूको संक्षिप्त विवरण

क्र.स	कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य तथा पुष्ट्याई	आयोजना अवधि	लागत(रु. हजारमा)	आगामी ३ वर्षको उपलब्धि सुचक
१	नगरपालिका भित्रका विभिन्न बस्ती संरक्षण	नगरपालिका भित्रका जोखिमयुक्त बस्तीहरूको संरक्षण गर्नु ।	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	१५००	भौगर्भिक अध्ययनका आधारमा नगरपालिका भित्रका जोखिमयुक्त बस्तीहरूको पहिचान भई संरक्षणको कार्य भएको हुनेछ ।
२	विभिन्न पहिरो र खेत संरक्षण	खेतीयोग्य जग्गाको संरक्षण गर्नु ।	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	१५००	जग्गाको संरक्षण भई कृषकहरूले खेतीपाती संचालन गरेका हुनेछन् ।
३	भूमि अभिलेख प्रणाली निर्माण	नगरपालिका भित्रका भूमिहरूको अभिलेख राख्नु ।	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	२००	नगरपालिका भित्रका भूमिहरूको अभिलेख प्रणाली निर्माण भई अभिलेख भएको हुनेछ ।

क्र.स	कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य तथा पुष्ट्याई	आयोजना अवधि	लागत(रु. हजारमा)	आगामी ३ वर्षको उपलब्धि सुचक
४	सिंचित, असिंचित तथा खेती भएको जमिनको अध्यावधिक तथ्याङ्क प्रणाली निर्माण	तथ्याङ्कको अध्यावधिक गर्नु ।	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	७००	सिंचित असिंचित जग्गा जमिनको तथ्याङ्क अध्यावधिक भएको हुनेछ
५	चक्लाबन्दी तथा सामुहिक खेती गर्ने कृषकलाई अनुदान प्रदान	चक्लाबन्दी तथा सामुहिक खेती मार्फत उत्पादनमा वृद्धि गर्नु ।	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	२००	खाद्य उत्पादनमा वृद्धि भएको हुनेछ ।
६	जोखिमयुक्त स्थानको भौगर्भिक अध्ययन	विज्ञ टोलीबाट जोखिमयुक्त स्थानको भौगर्भिक अध्ययन गर्नु ।	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	५००	भौगर्भिक अध्ययन भएको हुनेछ ।
७	जोखिमयुक्त स्थानका नागरिकहरुलाई अभिमुखिकरण कार्यक्रम	जोखिमयुक्त बस्तीका नागरिकहरुलाई विपद् सम्बन्धी अभिमुखिकरण कार्यक्रम गर्नु ।	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	२००	जोखिमयुक्त बस्तीका नागरिकहरुले विपद् सम्बन्धी अभिमुखिकरण तालिम प्राप्त गरेका हुनेछन् ।
८	एकिकृत बस्ती निर्माणका लागि सहयोग	एकिकृत बस्ती निर्माणमा सहयोग गर्नु ।	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	२००	अध्ययन र मागका आधारमा एकिकृत बस्ती निर्माण भएको हुनेछ ।

परिच्छेद-४

सामाजिक क्षेत्र

यस आवधिक योजनाको प्रयोजनका लागि शिक्षा विज्ञान तथा प्रविधि, स्वास्थ्य, खेलकुद, लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिकरण, सांस्कृतिक, भाषा, कला तथा साहित्य आदीलाई सामाजिक क्षेत्रको उपक्षेत्र अन्तर्गत समावेश गरिएको छ । सामाजिक क्षेत्रको उपक्षेत्रहरूको दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यनीति तथा कार्यक्रमहरूलाई देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

४.१ शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि

शिक्षालाई विकासको आधारस्तम्भको रूपमा लिइन्छ । नागरिकहरूलाई ज्ञान र सीपले सुसज्जित गरी देशमा दिगो शान्ति र आर्थिक समृद्धि कायम गर्नका लागि शिक्षालाई महत्वपूर्ण माध्यमको रूपमा लिइन्छ । नेपालको संविधानले शिक्षा सम्बन्धी हकलाई मौलिक हकको रूपमा समावेश गरी प्रत्येक नागरिकलाई आधारभूत तह सम्मको शिक्षा अनिवार्य र निःशुल्क तथा माध्यमिक तहसम्मको शिक्षा निःशुल्क पाउने हकलाई प्रत्याभूत गरेको छ । संघीय सरकारले वैज्ञानिक, प्राविधिक, व्यवसायिक, सिपमुलक शिक्षा मार्फत दक्ष जनशक्ति उत्पादन गरी राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय बजारमा रोजगारीको सुनिश्चितता गर्न शिक्षामा राज्यको लगानी अभिवृद्धि तथा निजी क्षेत्रको लगानीलाई नियमन र व्यवस्थापन गरी सेवामूलक बनाउने नीति अवलम्बन गरेको छ । यो नीतिगत प्रावधानलाई स्थानीय सरकारले पनि आत्मसाथ गरेमा संघीय तथा प्रादेशिक सरकारका लक्ष्य तथा उद्देश्य प्राप्तिमा सहयोग पुग्न जान्छ ।

सबल पक्ष: मुख्य संभावना र अवसरहरू

- नेपालको संविधानको अनुसूची-८ स्थानीय तहको अधिकार सूचीमा आधारभूत र माध्यमिक शिक्षा समावेश गरिएको ।
- २०७२ को विनासकारी भूकम्प पश्चात सबै विद्यालयको पुननिर्माण कार्य सम्पन्न हुनु ।
- शिक्षाप्रतिको जन अभिरुचि बढ्दै जानु ।
- माध्यमिक तहमा प्राविधिक शिक्षा प्रदान गर्ने शैक्षिक संस्था सहित पर्याप्त मात्रामा शैक्षिक संस्थाहरू रहेका ।
- शिक्षा क्षेत्रमा संघ, प्रदेश र स्थानीय तहबाट उल्लेख्य बजेट विनियोजन हुनु ।
- एक विद्यालय एक नर्स कार्यक्रम नगरपालिकाका विद्यालयहरूमा सञ्चालन रहनु ।
- एक विद्यालय एक बालविकास केन्द्रको अवधारणा बमोजिम सबै विद्यालयहरूमा बाल विकास केन्द्रको व्यवस्था हुनु,
- शैक्षिक कार्यक्रम सञ्चालनमा गैर सरकारी संघसंस्थाहरूको समेत साझेदारीमा रहनु ।

दुर्बल पक्ष: प्रमुख समस्या र चुनौतीहरू

- भौगोलिक विकटता र सडक पूर्वाधारको अभावले विद्यालयसम्मको पहुँचको लागि औसत समय धेरै हुनु ।
- विद्यालयमा विशेष तथा लक्षित समूहका बालबालिकाको पहुँच सुनिश्चित गर्न नसकिनु ।
- सबै विद्यालयमा तहगत एवम् विषयगतरूपमा शिक्षक दरबन्दी व्यवस्थापन हुन नसक्नु ।
- सबै विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चारको पहुँच विस्तार हुन नसक्नु ।
- कतिपय विद्यालयका भौतिक पूर्वाधारहरू बाढी तथा पहिरोको उच्च जोखिममा रहनु ।
- अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीको संस्थागत व्यवस्था हुन नसक्नु ।
- अपेक्षितरूपमा सिकाइ उपलब्धि हासिल हुन नसक्नु ।
- शिक्षा सम्बन्धी संवैधानिक अधिकार कार्यान्वयनका लागि पर्याप्त स्रोत व्यवस्थापन हुन नसक्नु ।
- घट्दो जन्मदरले गर्दा विद्यालयमा विद्यार्थीको संख्या घट्दै जानु ।

दीर्घकालीन सोच

राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रियस्तरमा प्रतिस्पर्धी मानव स्रोतको विकास

लक्ष्य

नगरपालिकाभित्रको विद्यालय शिक्षाको गुणस्तर अभिवृद्धि गरी सिर्जनशील, नवप्रवर्तनशील, उत्पादनशील, र नैतिकवान मानव स्रोतको विकास गर्ने

उद्देश्यहरू

१. सबै बालबालिकाको आधारभूत शिक्षामा अनिवार्य र निःशुल्क एवम् माध्यमिक शिक्षामा निःशुल्क पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।
२. विद्यालय शिक्षालाई व्यवहारिक, प्राविधिक, जीवनोपयोगी र नवप्रवर्तनात्मक बनाउने ।
३. शिक्षाको माध्यमबाट अनुशासित, सभ्य र नैतिकवान नागरिक निर्माण गर्ने ।

रणनीति

१. प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा कार्यक्रमलाई विद्यालय शिक्षाको अभिन्न अङ्गको रूपमा विकास गरी कक्षा १ मा भर्ना हुने सबै बालबालिकाले बालविकास शिक्षाको अनुभव लिएको कुरा सुनिश्चित गरिनेछ ।
२. विद्यालयको न्यूनतम शैक्षिक तथा भौतिक पूर्वाधारको मापदण्ड तयार गरी सबै विद्यालयमा न्यूनतम पूर्वाधारको विकास गर्ने ।

३. सबैको लागि शिक्षा अभियान संचालन गर्ने ।
४. प्राविधिक र व्यवहारिक शिक्षा केन्द्रित शिक्षा तथा पाठ्यक्रमको निर्माण गरी लागू गर्ने ।
५. सचेतना अभियान संचालन गर्ने ।

शिक्षा क्षेत्रसंग सम्बन्धित नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र.सं	नतिजा सूचक	इकाई	आ.व.२०८१ /८२ को यथार्थ उपलब्धि	आ.व २०८२/८३ को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालिन खर्च संरचना		
					२०८३/ ८४	२०८४ /८५	२०८५ /८६
१	पूर्व प्राथमिक शिक्षामा कुल भर्नादर	प्रतिशत	१०१.०	१०१.०	१००	१००	१००
२	प्रारम्भिक बालविकास शिक्षाको अनुभव सहित कक्षा १ मा भर्ना हुने बालबालिकाको प्रतिशत	प्रतिशत	१००	१००	१००	१००	१००
३	आधारभूत तह (कक्षा १ देखि ५) को खुद भर्नादर	प्रतिशत	९५.४	९६	९७	९८	९९
४	आधारभूत तह कक्षा ५ सम्मको टिकाउदर	प्रतिशत	९७.२	९८	९८.५	९९	१००
५	आधारभूत तह कक्षा ८ सम्मको टिकाउदर	प्रतिशत	८६.५	८७	९२	९४	९६
६	कक्षा १२ सम्मको टिकाउ दर	प्रतिशत	४०.६	४४	४५	४७	४९
७	माध्यमिक शिक्षाको कूल भर्नादर (९ कक्षा देखि १२ कक्षासम्म)	प्रतिशत	८२	८३	८५	८७	८९
८	लैङ्गिक समता सूचकाङ्क (आधारभूत तह कक्षा १-८)		०.९७	०.९७	०.९८	०.९९	०.९९
९	लैङ्गिक समता सूचकाङ्क (माध्यमिक)		०.९५	०.९६	०.९७	०.९८	०.९९
१०	१५ देखि २४ वर्ष उमेर समूहको जम्मा साक्षरता दर	प्रतिशत	९५	९७	९७	९८	९९
११	१५ देखि २४ वर्ष उमेर समूहको पुरुष साक्षरता दर	प्रतिशत	-	-	-	-	-
१२	१५ देखि २४ वर्ष उमेर समूहको महिला साक्षरता दर	प्रतिशत	-	-	-	-	-
१३	विद्युतमा पहुँच भएका आधारभूत विद्यालयहरू	प्रतिशत	९९.५	१००	१००	१००	१००

१४	इन्टरनेटमा पहुँच भएका आधारभूत विद्यालयहरू	प्रतिशत	९२	९२.५	९५	९५	१००
१५	WASH सुविधा भएका आधारभूत विद्यालयहरू	प्रतिशत	८५	८६	८८	९२	९४
१६	अपाङ्गमैत्री विद्यालयहरू	प्रतिशत	१२	१२	१६	२०	२३
१७	न्यूनतम रूपमा संगठित/व्यवस्थित शिक्षक तालिम प्राप्त गरेका आधारभूत शिक्षा क्षेत्रमा कार्यरत शिक्षकहरू	प्रतिशत	८५	९१	९२	९३	९४
१८	न्यूनतम रूपमा संगठित/व्यवस्थित शिक्षक तालिम प्राप्त गरेका माध्यमिक शिक्षा क्षेत्रमा कार्यरत शिक्षकहरू	प्रतिशत	८६	७९	८०	८१	८३
१९	समग्र साक्षरता प्रतिशत	प्रतिशत	६९.९१	७०	७२	७४	७६
२०	साक्षरता प्रतिशत (पुरुष)	प्रतिशत	७७.८३	७८	७९	८०	८१
२१	साक्षरता प्रतिशत (महिला)	प्रतिशत	६२.५४	६३	६४	६५	६६
२२	उच्च शिक्षा अध्यापन हुने क्याम्पस	संख्या	२	२	२	२	२
२३	प्राविधिक शिक्षा सञ्चालन हुने विद्यालय	संख्या	२	२	२	३	३
२४	आधारभूत शिक्षा कक्षा १ देखि ५ उत्तीर्ण जनसंख्या	प्रतिशत	९०	९२	९४	९५	९६
२५	आधारभूत शिक्षा कक्षा १ देखि ८ उत्तीर्ण जनसंख्या	प्रतिशत	५७	५८	५८	६०	६२
२६	माध्यमिक शिक्षा उत्तीर्ण जनसंख्या	प्रतिशत	३६	३७	३८	३९	३९
२७	स्नातक तह उत्तीर्ण जनसंख्या	प्रतिशत	५	७	८	१०	१२
२८	स्नातकोत्तर उत्तीर्ण जनसंख्या	प्रतिशत	२	२	२	३	३
२९	विद्या वारिधि उत्तीर्ण जनसंख्या	संख्या	—	—	—	—	—
३०	प्राविधिक वा व्यावसायिक तालिम प्राप्त युवा	प्रतिशत	—	—	—	१	१
३१	विज्ञान प्रयोगशाला सुविधा भएका माध्यमिक विद्यालय	प्रतिशत	९५	९६	९७	९८	९९

३२	सुविधा सम्पन्न पुस्तकालय भएका माध्यमिक विद्यालय	प्रतिशत	९६	९९	९८	१००	१००
३३	सुविधायुक्त खेलमैदान भएका विद्यालय	प्रतिशत	२०	२१	२२	२३	२५
३४	छात्राको लागि व्यवस्थित शौचालय भएका विद्यालय	प्रतिशत	९६	९६	९७	९८	९९
३५	एक स्वास्थ्यकर्मीको सुविधा भएका सामुदायिक माध्यमिक विद्यालय	प्रतिशत	३५	३०	३५	४०	४५
३६	व्यवस्थित रुपमा संचालन भएका बालकलव	संख्या	२५	२५	२७	२९	३२
३७	बालविकासदेखि कक्षा ३ सम्म बालमैत्री कक्षाकोठा व्यवस्थापन भएका विद्यालय	प्रतिशत	३२	८०	८५	९०	९५

शिक्षा क्षेत्रको कार्यक्रमहरूको संक्षिप्त विवरण

क्र.स	कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य तथा पुष्ट्याई	आयोजना अवधि	लागत(रु.ह जारमा)	आगामी ३ वर्षको उपलब्धि सूचक
१	सबैका लागि शिक्षा आधारभुत तह	विद्यालय शिक्षामा सबैको पहुँचमा वृद्धि हुनु ।	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	५९३५००	विद्यालय शिक्षामा सबैको पहुँच भएको हुनेछ ।
२	माध्यमिक शिक्षा	माध्यमिक शिक्षाको कुल भर्नादरमा वृद्धि हुनु।	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	२१५५००	माध्यमिक शिक्षाको कुल भर्नादरमा वृद्धि भएको हुनेछ।
३	बालमैत्री कक्षा कोठा व्यवस्थापन	बालबालिकाको सहजताको लागि बालमैत्री कक्षा कोठाको व्यवस्थापन गर्नु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	८१००	बालबालिकाको सहजताको लागि बालमैत्री कक्षा कोठाको व्यवस्थापन भएको हुनेछ ।

क्र.स	कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य तथा पुष्ट्याई	आयोजना अवधि	लागत(रु.ह जारमा)	आगामी ३ वर्षको उपलब्धि सुचक
४	कर्मचारी तथा शिक्षकहरुको लागि तालिम तथा सेमिनारहरुको सञ्चालन	कर्मचारी तथा शिक्षकहरुलाई नविनतम प्रविधिको प्रयोग तथा विद्यालयमा अध्यापनको लागि तालिमको सञ्चालन गर्नु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	१००००	कर्मचारी तथा शिक्षकहरुलाई नविनतम प्रविधिको प्रयोग तथा विद्यालयमा अध्यापनको लागि तालिमको सञ्चालन भएको हुनेछ ।
५	विद्यालयहरुको लागि शैक्षिक सामाग्री व्यवस्थापन	विद्यालयको दैनिक सञ्चालनको लागि	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	५०००	विद्यालयहरुमा दैनिक सिकाई तथा कार्यसञ्चालनको लागि शैक्षिक सामाग्रीहरुको उपलब्धता भएको हुनेछ ।
६	अभिभावक शिक्षा कार्यक्रम	अभिभावकहरुको लागि अभिभावक शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन गर्नु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	३०५०	अभिभावकहरुको लागि अभिभावक शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन भएको हुनेछ ।
७	शिक्षा सम्बन्धी अन्य वार्षिक कार्यक्रम	प्रभावकारी रुपमा शैक्षिक गुणस्तर कायम राख्नु/वृद्धि गर्नु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	९०५००	शैक्षिक पहुच र गुणस्तरमा हालको अवस्थामा भन्दा वृद्धि भएको हुनेछ ।
८	विद्यालय दिवा खाजा कार्यक्रम (बालविकास देखि १० कक्षा सम्म)	बालबालिकाहरु लाई विद्यालयमा पोषणयुक्त खाजा उपलब्ध गराउनु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	६२८००	बालबालिकाहरु लाई विद्यालयमा पोषणयुक्त खाजा उपलब्ध भएको हुनेछ ।

४.२ स्वास्थ्य

स्वास्थ्य सेवा र उपयुक्त पोषण मानव जिवनको आधारभूत आवश्यकता हो । यसै तथ्यलाई मनन् गरी नेपालको संविधानको धारा ३५ मा स्वास्थ्य सम्बन्धी हकलाई मौलिक हकको रुपमा स्थापित गरिएको छ । त्यसैको उपधारा (१) मा प्रत्येक नागरिकलाई राज्यबाट आधारभूत स्वास्थ्य सेवा निशुल्क प्राप्त गर्ने हक हुनेछ र कसैलाई पनि आकस्मिक स्वास्थ्य सेवाबाट वञ्चित गरिने छैन भनि उल्लेख गरिएको छ । यस हकको कार्यान्वयन गराउने नागरिकको नजिकको सरकार भनेको स्थानीय सरकार भएकोले आफ्ना नागरिकहरुको आधारभूत स्वास्थ्य सेवामा सहज पहुँचको प्रबन्ध गर्नु अपरिहार्य छ ।

सामान्यस्तरको स्वास्थ्य सेवाहरू नगरपालिकामा रहेका विभिन्न स्वास्थ्य चौकीहरू मार्फत प्रदान भइरहेको छ भने प्रस्तावित मेलम्ची नगर अस्तपालबाट शल्यक्रिया सहितको विशेषज्ञ सेवा प्रदान गरिएको छ । हाल स्वास्थ्य सेवा सुनिश्चितताको लागि सञ्चालनमा रहेका पूर्वाधारहरु अनुसूचीमा राखिएको छ । यी संस्थाहरुबाट सीमित मात्रामा

स्वास्थ्यका आधारभूत सेवा सञ्चालन भएता पनि धेरैजसो क्षेत्रमा आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको प्रवाह अपर्याप्त रहेको छ । नेपाल सरकारको "एक स्थानीय तह एक अस्पताल निर्माण" अभियान अन्तर्गत नगरपालिका वडा नं. ११ मा एक १५ शैयाको अस्पतालको निर्माण कार्य सम्पन्न भएको छ ।

सबल पक्ष: मुख्य संभावना र अवसरहरू

- प्रत्येक वडामा आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र (स्वास्थ्य चौकी) र एउटा नगर अस्पताल रहेको ।
- ७ वटा स्वास्थ्य संस्थाहरूमा बर्थिङ सेन्टर र नगर अस्पतालमा शल्यक्रिया सहितको प्रसुती सेवा उपलब्ध रहेको ।
- टाढाका वस्तीहरूमा शहरी स्वास्थ्य केन्द्र र एकीकृत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र रहेको ।
- पूर्णखोप दिगोपना कायम रही निरन्तरताको लागि सुनिश्चितता गर्ने नीति लिएको ।
- स्वास्थ्य संस्थाहरूको नियमन र अनुगमन कार्यलाई प्रभावकारी बनाउने नीति लिएको ।
- १३ वडामा जम्मा ९९ जना महिला सामुदायिक स्वास्थ्य स्वयंसेविकाहरू सक्रिय रूपमा रहेको ।
- २ वटा आयुर्वेद औषधालयहरूबाट सेवा प्रदान भैरहेको ।
- अधिकांश स्वास्थ्य संस्थाहरूको स्थायी भौतिक पूर्वाधार निर्माण सम्पन्न भैसकेको ।
- खोप केन्द्र तथा गाउँघर क्लिनिक मार्फत समुदायस्तरमा सेवा प्रदान गरिएको ।

दुर्बल पक्ष: प्रमुख समस्या र चुनौतीहरू

- रक्तसञ्चार सेवा उपलब्ध नभएको ।
- सुविधा सम्पन्न अस्पताल तथा विज्ञ डाक्टरहरूको अभाव रहेको ।
- स्थानीय तहबाट नै पूर्वाधारहरूको विकास र नियमित गर्न बजेटको व्यवस्थापनमा चुनौती रहेको ।
- दरबन्दी अनुसारको जनशक्ति आपूर्ति हुन नसकेको ।
- नागरिकहरूमा स्वास्थ्य सम्बन्धी जनचेतनाको कमी रहेको ।
- नसर्ने रोगहरू जस्तै: क्यान्सर, मुटु रोग, उच्च रक्तचाप, मधुमेह जस्ता रोगहरूको प्रकोप बढ्दो क्रममा रहेको ।

दीर्घकालीन सोच

गुणस्तरीय आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको सुनिश्चितता

लक्ष्य

नागरिकहरूलाई स्थानीय स्तरमा सहज रूपमा आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको पहुँचमा वृद्धि गर्ने

उद्देश्यहरू

१. आकस्मिक स्वास्थ्य सेवाको लागि नगर बाहिर जानुपर्ने अवस्थाको अन्त्य गर्ने ।
२. स्वास्थ्य चेतना र खानपानमा सुधार ल्याई प्रतिकारात्मक, प्रवर्द्धनात्मक र उपचारात्मक सेवामा वृद्धि गर्ने ।
३. आयुर्वेद तथा प्राकृतिक चिकित्सालाई प्रवर्द्धन गरी स्वास्थ्य जीवनयापनको सुनिश्चितता गर्ने ।
४. स्वास्थ्य सेवाको गुणस्तरतालाई वृद्धि गर्दै लैजाने ।

रणनीति

१. स्वास्थ्य संस्थाहरूको स्तरोन्नति गर्ने ।
२. जनशक्तिको पर्याप्त व्यवस्था गर्ने ।
३. जनशक्तिको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।
४. अति विपन्न र आम नागरिकको स्वास्थ्य सेवा सुनिश्चित गर्ने ।
५. स्वास्थ्य सचेतना तथा जनचेतना जागरण अभियान सञ्चालन गर्ने ।
६. आयुर्वेद तथा प्राकृतिक चिकित्साको प्रवर्द्धन गर्ने ।
७. “मेरो स्वास्थ्य मेरो जिम्मेवारी” नारालाई सवै माझ पुर्याउने ।
८. ज्येष्ठ नागरिकहरूको स्वास्थ्य संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्ने ।
९. स्तनपाई आमालाई मातृ शिशु सुरक्षार्थ जडिबुटीजन्य औषधि वितरणको व्यवस्था गर्ने ।
१०. स्वास्थ्य संस्थाहरूको पूर्वाधारलाई समय सापेक्ष सुधार गर्दै लैजाने ।

स्वास्थ्य क्षेत्रसंग सम्बन्धित नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र.सं	नतिजा सूचक	इकाई	आ.व २०८१/८२ को यथार्थ उपलब्धी	आ.व २०८२/८३ को अनुमानित उपलब्धी	मध्यमकालिन खर्च संरचना लक्ष्य		
					२०८३/ ०८४	२०८४/ ०८५	२०८५ /०८६
१	दक्ष प्रसूतीकर्मीहरुको सहयोगमा भएको जन्मको (अनुपात)	प्रतिशत	१००	१००	१००	१००	१००
२	स्वास्थ्य संस्थामा सुत्केरी गराएको दर	प्रतिशत	५२.४२	६३.३८	९०	९५	९५
३	पाँच वर्षभित्रको बाल मृत्युदर (प्रतिहजार जिवित जन्ममा)	जना	५	१	०	०	०
४	नवजात शिशु मृत्युदर (प्रतिहजार जिवित जन्ममा)	जना	३	१	०	०	०
५	कुष्ठरोगीको सक्रिय बिरामी वार्षिक	संख्या	०	०	०	०	०
६	कालाजार बिरामी वार्षिक	संख्या	०	०	०	०	०
७	हात्तिपाइले बिरामी वार्षिक	संख्या	०	०	०	०	०
८	डेङ्गु बिरामी वार्षिक	संख्या	०	०	०	०	०
९	सक्रिय ट्रकोमा बिरामी वार्षिक	संख्या	०	१	०	०	०
१०	मुटु सम्बन्धी बिरामी वार्षिक	संख्या	१०५४	९७५	१०७३	११८०	१२९८
११	क्यान्सर बिरामी वार्षिक	संख्या	१	२	२	२	२
१२	मधुमेह बिरामी वार्षिक संख्या	संख्या	३२१	४४८	४९३	५४२	५९६
१३	स्वास प्रणाली सम्बन्धी दीर्घ रोग दम आदिका बिरामी	संख्या	३९६	४३१	४७४	५२१	५७३
१४	आत्महत्याबाट हुने मृत्युदर प्रति लाख जनसंख्यामा	संख्या	६	८	९	१०	११
१५	सडक दुर्घटनाबाट मृत्युदर प्रति लाख जनसंख्यामा	संख्या	०	१	१	१	१
१६	परिवार नियोजनका आधुनिक साधन प्रयोगकर्ता दर	प्रतिशत	७	५	६	७	८

क्र.सं	नतिजा सूचक	इकाई	आ.व २०८१/८२ को यथार्थ उपलब्धी	आ.व २०८२/८३ को अनुमानित उपलब्धी	मध्यमकालिन खर्च संरचना लक्ष्य		
					२०८३/ ०८४	२०८४/ ०८५	२०८५ /०८६
१७	प्रोटोकल अनुसार चार पटक प्रसुति सेवा प्राप्त गर्ने महिला वार्षिक	प्रतिशत	४९	५८	८०	८५	९०
१८	प्रोटोकल अनुसार आठ पटक गर्भवती जाँच गर्ने महिला वार्षिक	प्रतिशत	४१	५७	८०	८५	९०
१९	अस्पताल/स्वास्थ्य संस्थामा बच्चा जन्माउने महिला	प्रतिशत	५२.४२	६३.३८	९०	९५	९५
२०	हेपाटाइटिस बी भ्याक्सिन पुरा (३ डोज) गर्ने शिशु	प्रतिशत	६१	६८	८५	९०	९५
२१	रगतमा ग्लुकोजको मात्रा वृद्धि भई औषधि प्रयोग गरिरहेका १५ वर्ष वा सो भन्दा माथिको जनसंख्या	प्रतिशत	०	०	१	१	१
२२	घरबाट स्वास्थ्य संस्थामा ३० मिनेट वा सोभन्दा कम समय लाग्ने परिवार	प्रतिशत	८५	९१	९५	९५	९५
२३	स्वास्थ्य बिमामा आवद्ध विपन्न परिवार	प्रतिशत	४७	५६	६२	६८	७५
२४	राष्ट्रिय खोप कार्यक्रममा समावेश भएका सबै खोपद्वारा समेटिएको लक्षित जनसंख्या	प्रतिशत	१००	१००	१००	१००	१००
२५	स्वास्थ्यकर्मीको घनत्व र वितरण प्रति लाख जनसंख्यामा	संख्या	२५०	२५८	२८३	३११	३३२
२६	स्वास्थ्य क्षेत्रमा कुल बजेट र कूल खर्च	प्रतिशत	१०	१०.३९	११	१२	१४
२७	सम्पूर्ण आधारभूत सुविधायुक्त स्वास्थ्य चौकी	संख्या	१३	११३	१३	१५	१८
२८	कुपोषण भएका बालबालिका दर मध्यम	प्रतिशत	०	०	०	०	०
२९	कुपोषण भएका बालबालिका दर कडा	प्रतिशत	४	१	०	०	०

क्र.सं	नतिजा सूचक	इकाई	आ.व २०८१/८२ को यथार्थ उपलब्धी	आ.व २०८२/८३ को अनुमानित उपलब्धी	मध्यमकालिन खर्च संरचना लक्ष्य		
					२०८३/ ०८४	२०८४/ ०८५	२०८५ /०८६
३०	चौबिसै घण्टा आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा भएका स्वास्थ्य संस्था	संख्या	१	१	२	२	२
३१	चौबिसै घण्टा आकस्मिक प्रसुति सेवा भएका स्वास्थ्य संस्था	संख्या	७	७	८	८	८
३२	चौबिसै घण्टा एम्बुलेन्स सेवा भएका स्वास्थ्य संस्था	संख्या	२	२	३	३	३
३३	वैकल्पिक स्वास्थ्य उपचार केन्द्र	संख्या	२	२	२	२	२
३४	योग केन्द्र	संख्या	१	२	२	३	३
३५	पूर्ण सुरक्षित पिउने पानी प्रयोग गर्ने जनसंख्या	प्रतिशत	८०	८५	९०	९५	९५
३६	आधारभूत स्वास्थ्य चेतना प्राप्त गर्ने वरिष्ठ धामी झाँक्री	संख्या	७१	७१	८५	९०	९०
३७	परिवार नियोजन सेवा केन्द्र लामो समयको	संख्या	७	७	९	१०	१०
३८	रक्तसंचार सेवा	संख्या	०	०	१	१	१
३९	अपेक्षित आयु (जन्मदाको बखत)	वर्ष	७१	७१	७१.५	७२	७२.५
४०	मातृ मृत्युदर	जना	०	०	०	०	०
४१	पाठेघरको क्यान्सरका निम्ति स्क्रिनीङ गरिएका ३० देखि ४९ वर्षका महिला	संख्या	५४०	९०९	१०००	११००	१२१०
४२	HIV AIDS Antiviral औषधि प्राप्त गर्ने	संख्या	२	०	०	०	०
४३	उच्च रक्तचापको औषधि सेवन गरिरहेका १५ वर्ष भन्दा माथिको जनसंख्या	प्रतिशत	३	२	२	३	४
४४	सुविधासम्पन्न अस्पताल	संख्या	०	०	१	१	१
४५	घुम्ती स्वास्थ्य शिविर वार्षिक	संख्या	८	१२	१३	१४	१५
४६	स्वास्थ्य प्रयोगशाला	संख्या	१	१	२	२	२

स्वास्थ्य क्षेत्रको कार्यक्रमहरूको संक्षिप्त विवरण

क्र.स	कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य तथा पुष्ट्याई	आयोजना अवधि	लागत(रु.ह जारमा)	आगामी ३ वर्षको उपलब्धि सुचक
१	शहरी स्वास्थ्य केन्द्र संचालन खर्च	शहरी क्षेत्रका विपन्न नागरिकलाई घरदैलोमै प्राथमिक स्वास्थ्य सेवा सहजै उपलब्ध गराउन।	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	६१००	शहरी स्वास्थ्य केन्द्रहरूबाट सेवा लिने सेवाग्राहीको संख्यामा वार्षिक २०% ले वृद्धि
२	सुत्केरी पोषण खर्च एंड झुल प्रदान	मातृशिशु स्वास्थ्यमा सुधार - उनल्या, कुपोषण कम गर्न र लामखुट्टेबाट सर्ने रोगबाट जोगाउन।	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	१२००	संस्थागत सुत्केरी (Institutional Delivery) दर ९५% पुगेको र लक्षित सबैले पोषण र झुल पाएको।
३	कार्यालय संचालन खर्च	कार्यालयको नियमित तथा प्रभावकारी सञ्चालन सुनिश्चित गर्नु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	१५००	स्वास्थ्य संस्थाहरूको प्रशासनिक कार्यसम्पादन र प्रतिवेदन प्रणाली शतप्रतिशत चुस्त भएको।
४	गाउँघर तथा खोप क्लिनिक संचालन र यातायात र खाजा खर्च	खोप सेवाको पहुँच, निरन्तरता र प्रभावकारिता सुनिश्चित गर्नु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	९२४	ग्रामीण क्षेत्रमा खोपको कभरेज (Immunization Coverage) ९८ % पुगेको।
५	नगर अस्पताल सञ्चालन खर्च CEONC) तथा अन्य(	जटिल सुत्केरी सेवा)CEONC) र आकस्मिक उपचार स्थानीय स्तरमै दिएर अकाल मृत्यु रोक्न	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	५०००,	नगर अस्पतालमा २४ सै घण्टा जटिल प्रसूति सेवा पूर्ण रूपमा सञ्चालन भई प्रेषण (Referral) दर ५० % ले घटेको।
६	औषधि, उपकरण खरिद खोप दुवानी/तथा आवश्यक फर्निचरहरूको व्यवस्थापन	स्वास्थ्य संस्थाहरूमा औषधिको अभाव हुन नदिन र बिरामीको उपचारका लागि आवश्यक पूर्वाधार तयार गर्न।	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	२२२,४०	सरकारी नियमानुसारका निःशुल्क औषधिहरू स्वास्थ्य संस्थाहरूमा वर्षेभरी उपलब्ध भएको

क्र.स	कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य तथा पुष्ट्याई	आयोजना अवधि	लागत(रु.ह जारमा)	आगामी ३ वर्षको उपलब्धि सुचक
७	विशेषज्ञ स्वास्थ्य शिविर	खर्चिलो र टाढा पाइने विशेषज्ञ डाक्टरको सेवा गाउँकै गरिब र असहाय नागरिकलाई निःशुल्क दिलाउन ।	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	१,०००	वार्षिक कम्तीमा ३ वटा ठूला विशेषज्ञ शिविरमार्फत ३,००० भन्दा बढी नागरिकले प्रत्यक्ष लाभ पाएको ।
८	महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका सम्बन्धी कार्यक्रम	महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकाहरूको कार्यमा प्रोत्साहन गर्नु ।	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	१८८८,	महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकाहरू प्रोत्साहित भई सेवा प्रवाहमा गुणस्तरीयता कायम हुनेछ ।
९	स्वास्थ्य शहर कार्यक्रम	वायु प्रदूषण नियन्त्रण, हरियाली पार्क निर्माण र महामारी नियन्त्रणका लागि सहरी स्वास्थ्य प्रणालीलाई सुदृढ बनाउनु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	१००००,	स्वास्थ्य सम्बन्धी अन्य आवश्यक कार्यक्रमहरू सञ्चालन भएको हुनेछ ।
१०	पूर्ण खोप र सुपोषित बालबालिका पुरस्कार कार्यक्रम	अभिभावकहरूलाई प्रोत्साहन गरी बालबालिकाहरूमा शतप्रतिशत खोप सुनिश्चित गर्न र कुपोषण उन्मूलन गर्न ।	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	१५०	नगरलाई 'पूर्ण खोप र सुपोषित सुनिश्चित नगर' घोषणा कायम राखिएको ।
११	स्वास्थ्य प्रवर्धन संक्रमण रोकथाम/ कार्यक्रम	रोग लाग्नै नदिनु र कीटाणुको फैलावट रोकेर समाजलाई स्वस्थ राख्नु ।	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	३००	समुदायमा सर्ने रोग (Infection Diseases) को प्रकोप र संक्रमण दरमा ३०% ले कमी आएको ।
१२	नव निर्मित मेलम्ची नगर अस्पताल , (१५) सिन्धुभ्याली अस्पताल , अस्पताल (५) थालेखेत र अन्य स्वास्थ्य संस्थाहरूको व्यवस्थापन	अस्पतालहरूको स्तरोन्नति गरी स्थानीय स्तरमै गुणस्तरीय, भरपर्दो र सुलभ स्वास्थ्य सेवा सुनिश्चित गर्न	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	२००००,	दुवै अस्पताल पूर्ण क्षमतामा सञ्चालन भई दैनिक ओपिडी (OPD) र आकस्मिक सेवा सुचारु भएको ।

४.३ संस्कृति, भाषा, कला तथा साहित्य

कुनै पनि समुदायको आफ्नै आफ्नै विशिष्ट पहिचान, जीवनशैली, धर्म, भाषा, संस्कृति, रितिरिवाज, परम्परा भेषभूषा र रहनसहन हुने गर्दछ। मेलम्ची नगरपालिका यस्ता मौलिक सांस्कृतिक विविधतामा धनि नगरपालिका हो यस नगरपालिकामा विभिन्न जाति धर्म, सम्प्रदाय र समुदायका मानिसहरु बसोबास गर्दछन्। क्षेत्री, बाहुन, तामाङ, मगर, गुरुङ्ग, दनुवार र माझी आदी जातिका मानिसहरुको बसोबास रहेको यस नगरपालिकामा हिन्दु, बौद्ध र क्रिश्चियन लगायतका धर्मात्मवीहरुको बसोबास रहेको सबै धर्म र सम्प्रदायका आ-आफ्नै छ। सबै जातजाति र सम्प्रदायका आफ्नै खाले धर्म, संस्कृति र चालाचलन छन्।

यस पालिका भित्र प्रचलित चाडपर्वहरुमा दशैं, तिहार, वैशाख संक्रान्ति, अक्षय तृतीया, मकर संक्रान्ति, नागपुजा, श्रीकृष्ण जन्माष्टमी, तिज पर्व, जनैपूर्णिमा, कुसेऔंसी, ऋषिपञ्चमी, देवाली, माघेसंक्रान्ति, सरस्वती पूजा, महाशिवरात्री, फागुपूर्णिमा, चैत्राष्टमी र रामनवमी, हरिशयनी एकादशी, हरिबोधनी एकादशी, स्वस्थानी व्रत, मातातिर्थ औंसी, बालाचतुर्दशी, गणेश चौथी, पिपलपूजा आदी पर्दछन्। यी मध्ये दशैं, तिहार, तिज, चैतेदशैले सबैका लागि बढी महत्व राख्दछन् भने ल्होसार, घेवा जस्ता पर्व तथा रितिरिवाज तामाङ समुदायले मनाउँछन्। नेवार समुदायले बाह्रमण क्षेत्री समुदायले मनाउने चाडपर्वको अलावा म्ह पुजा, गाईजात्रा समेत मनाउने गर्दछन्।

मेलम्ची नगरपालिका क्षेत्रभित्र महत्वपूर्ण धार्मिक तथा पर्यटकिय स्थलहरु रहेका छन्। यस क्षेत्रमा त्रिवेणिघाट, फट्केश्वर महादेव, ईन्द्रेश्वर महादेव, कोटदेवी, सितलादेवी, धौलेश्वर, कुण्डेश्वर, सिद्धेश्वर, कृष्ण मन्दिर, लगायत मठ मन्दिर, उर्गेन दोङ छयोलिङ गुम्बा, उर्गेन क्षखोर्लिङ गुम्बा र डग्युर छेकथोक हेसाल किल्गुङ लिङ्ग जमदार गुम्बा लगायत गुम्बाहरु रहेका छन्। विभिन्न धार्मिक मठ मन्दिर, पर्यटकिय स्थलहरु र चाडपर्वहरुमा नाचिने नाच एवम् त्यसमा लाग्ने मेलाहरु यहाँका मौलिक संस्कृतिहरु हुन्। त्यसैले जाति, भाषा, धर्म, कला, साहित्य, पर्व, मेला साथै पुरातात्विक र सांस्कृतिक रूपले मेलम्ची नगरपालिका महत्वपूर्ण छ।

दीर्घकालीन सोच

विविधतापूर्ण सुसंस्कृतिमा सौहार्दपूर्ण र सभ्य समाजको निर्माण

लक्ष्य

संस्कृति, भाषा, परम्परा, कला र साहित्यको उत्थान, संरक्षण र विकास मार्फत सभ्य र सौहार्द समाजको निर्माण गर्ने।

उद्देश्यहरु

१. स्थानीय मौलिक पहिचान कायम हुने भाषा कला, संस्कृति, साहित्यको संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्नु।

२. संस्कृति, कला तथा साहित्यको विकासमा टेवा पुर्‍याउनु ।

रणनीति

१. स्थानीय मौलिक भाषा, कला, संस्कृति र साहित्यको अभिलेख व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी एवम् व्यवस्थित बनाउने ।
२. सांस्कृतिक सम्पदाहरूलाई पुनरुत्थान, मर्मत संभार र संरक्षण गर्ने ।
३. भाषा, कला, संस्कृति तथा साहित्यलाई जिवन्त राख्ने ।
४. सांस्कृतिक, साहित्यिक भाषिक तथा कला सम्बन्धी पूर्वाधार निर्माण ।
५. कला, साहित्य, भाषा संस्कृतिका सर्जकहरूलाई प्रोत्साहन गर्ने ।

संस्कृति, भाषा, कला तथा साहित्य क्षेत्रसंग सम्बन्धित नतिजा सुचक र लक्ष्य

क्र.सं.	नतिजा सूचक	इकाई	आ.व. २०८१ / ०८२ को यथार्थ उपलब्धी	आ.व. २०८२ / ८३ को अनुमानित उपलब्धी	मध्यमकालिन खर्च संरचना लक्ष्य		
					२०८३ / ०८४	२०८४ / ०८५	२०८५ / ०८६
१	अमूर्त सांस्कृतिक सम्पदामा सूचिकृत सम्पदा	संख्या	०	१	२	३	३
२	सांस्कृतिक सम्पदा मध्ये स्थानीय पाठ्यक्रमका समावेश (सम्पदा)	संख्या	-	-	-	-	-
३	सांस्कृतिक वृत्त चित्र	संख्या	०	०	१	२	३
४	कलाकार विवरणमा समावेश कलाकार	संख्या	-	-	-	-	-
५	सांस्कृतिक पात्रोमा गतिविधि (वार्षिक)	संख्या	०	०	१	२	२
६	सांस्कृतिक प्रतियोगिता तथा कार्यक्रम (वार्षिक)	संख्या	०	०	१	२	२
७	स्थानीय मातृभाषा पाठ्यक्रम	संख्या	-	-	-	-	-
८	साहित्यिक गतिविधि (कार्यक्रम) (वार्षिक)	संख्या	०	१	१	२	२
९	झाँकी प्रदर्शनी (वार्षिक)	संख्या	१	२	३	३	५
१०	सांस्कृतिक केन्द्र	संख्या	०	०	१	१	१

क्र.सं.	नतिजा सूचक	इकाई	आ.व.२०८१/०८२ को यथार्थ उपलब्धी	आ.व. २०८२/८३ को अनुमानित उपलब्धी	मध्यमकालिन खर्च संरचना लक्ष्य		
					२०८३/०८४	२०८४/०८५	२०८५/०८६
११	साँस्कृतिक समिति	संख्या	०	१	१	१	१
१२	साँस्कृतिक उत्सव (Art and Literature Festival)	संख्या	०	०	१	१	१
१३	कला संग्रहालय	संख्या	०	०	०	१	१

संस्कृति, भाषा, कला तथा साहित्य क्षेत्रको कार्यक्रमहरुको संक्षिप्त विवरण

क्र.स	कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य तथा पुष्ट्याई	आयोजना अवधि	लागत (रु.हजार मा)	आगामी ३ वर्षको उपलब्धि सुचक
१	विभिन्न वडामा मन्दिर निर्माण तथा मर्मत संभार	धार्मिक आस्थालाई कायम गर्नु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	७७५००	विभिन्न वडाहरुमा मन्दिर निर्माण तथा पुरातात्विक वस्तुहरुको मर्मत सम्भार भएको हुनेछ ।
२	विभिन्न वडामा बुद्ध मुर्ति, गुम्बा तथा माने निर्माण तथा मर्मत संभार	धार्मिक आस्थालाई कायम गर्नु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	२६८००	विभिन्न वडाहरुमा मुर्ति, गुम्बा तथा माने निर्माण र मर्मत सम्भार भएको हुनेछ ।
३	विभिन्न वडामा चिहानेपाटी तथा मसान घाट निर्माण	मृत्युपछिका कार्यहरुलाई समुचित तरिकाले व्यवस्थापन गर्नु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	१२७००	विभिन्न वडामा चिहानेपाटी तथा मसान घाट निर्माण भएको हुनेछ ।
४	विभिन्न वडाहरुमा बहुसांस्कृतिक/बहुआयामिक भवन निर्माण	विभिन्न सामाजिक कृयाकलापहरु संचालन गर्नको लागि भवन निर्माण गर्नु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	३०००	नगरपालिका भित्रका सबै वडाहरुमा बहुसांस्कृतिक /बहुआयामिक भवनको निर्माण भएको हुनेछ ।
५	सांस्कृतिक सम्पदा सम्बन्धि कला संग्रहालय, पाठ्यक्रम तथा वृत्तचित्र निर्माण	सांस्कृतिक सम्पदाहरुको संरक्षण गर्नु तथा महत्वपूर्ण विषयहरुको बारेमा वृत्तचित्र निर्माण गर्नु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	१४००	सांस्कृतिक सम्पदाहरुको संरक्षण भएको हुनेछ तथा महत्वपूर्ण विषयहरुको बारेमा वृत्तचित्रको निर्माण भएको हुनेछ ।

क्र.स	कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य तथा पुष्ट्याई	आयोजना अवधि	लागत (रु.हजार मा)	आगामी ३ वर्षको उपलब्धि सुचक
६	विद्यालय तथा अन्तर विद्यालय सांस्कृतिक तथा साहित्यिक प्रतियोगिता तथा कलाकार, सर्जक र कला पत्रकार सम्मान कार्यक्रम	कला तथा साहित्यको संरक्षण तथा सम्बर्द्धन गर्नु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	२८००	विद्यालय स्तरमा विभिन्न प्रतियोगिताहरू संचालन भई कला तथा साहित्यको संरक्षण तथा सम्बर्द्धन भएको हुनेछ ।

४.४ लैङ्गिक समानता तथा जेष्ठ नागरिक, अपाङ्गता तथा सामाजिक समावेशीकरण

सामाजिक जागरणको पर्याप्तता नभएको, राजनैतिक चेतनाको परिपक्वता भइनसकेको र पुरानो सामाजिक, जातिय, लैङ्गिक तथा वर्गिय स्वरूपको समाजमा व्यापक रूपान्तरण समेत भइनसकेकोले नेपालमा लैङ्गिक समानता, जेष्ठ नागरिकको सम्मान र सामाजिक सुरक्षा, अपाङ्गता भएका व्यक्तिको अधिकार, यौनिक तथा लैङ्गिक अल्पसंख्यक जस्ता समावेशी वर्गको कठिनाइहरूको सम्बोधन तथा समग्र सामाजिक समावेशीकरणका मुद्दाहरू सामाजिक विकासका दृष्टिले केन्द्रिय भाग मै रहेका छन् ।

यस नगरपालिकामा महिला तथा समाजका समावेशी वर्गको सामाजिक आर्थिक तथा राजनैतिक शसक्तिकरण गर्दै दिगो शान्ति एवम् विकासमा उनिहरूको भुमिकालाई सशक्त बनाई नगरपालिकालाई अगाडी बढाउनको लागि महिला ज्येष्ठ नागरीक अपाङ्गता यौनिक तथा लैङ्गिक अल्पसंख्यकका लागि समय सापेक्ष सचेतना अभिवृद्धि र शसक्तिकरण गर्नुपर्दछ । समग्रतामा मुलप्रवाहिकरण समावेशीकरण जस्ता रणनीतिको आधारमा समतामय सम्पन्न समुदाय निर्माण गर्न विभिन्न विपन्न वर्गका लागि समयको प्रवाह संगै सार्थक पहल गर्ने उद्देश्य पुरा गर्नका लागि सान्दर्भिकता रहेको र विकास योजनाले यी विषयहरूलाई महत्व दिएर समेट्नु पर्ने देखिन्छ ।

सबल पक्ष: मुख्य संभावना र अवसरहरू

- लैङ्गिक हिंसा निवारण कोष सञ्चालन कार्यविधि निर्माण गरी परिचालन गरिएको ।
- अपाङ्गता परिचयपत्र वितरण कार्यविधि निर्माण भई पूर्ण रूपमा कार्यान्वयन भएको ।
- मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार नियन्त्रण कार्यविधि निर्माण भई कार्यान्वयन भएको
- महिला, अपाङ्गता, ज्येष्ठ नागरीक, एकल महिलाहरूका लागि राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय दिवसहरू विशेष रूपमा मनाउने गरिएको ।
- महिलाहरूको जीविजोपार्जनका लागि शिपमूलक तालिम एवं प्रशिक्षण कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको ।
- महिला सशक्तीकरणका लागि नेतृत्व विकास, क्षमता विकास, आत्मरक्षा सम्बन्धी कार्यक्रमहरू सञ्चालन भएका ।
- मानव बेचबिखन नियन्त्रण, घरेलु हिंसा एवं महिला विरुद्ध हुने अपराध नियन्त्रण सम्बन्धी सचेतनामुलक

कार्यक्रमहरू सञ्चालन भएको
- नगरपालिकाले वर्षेनी जेष्ठ नागरिक,सासू-बुहारी, न्यायिक समितिबाट मिलापत्र गरिएका दम्पति सम्मान गरिएको - सामाजिक सुरक्षा भत्ता बैंकमार्फत वितरण गर्ने गरेको।
नगरपालिकाको सहयोगमा सिलाई बुनाई तालिम, बाख्रा पालन,जुत्ता बुन्ने तालिम जस्ता कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको।
नगरपालिकाले टोल विकास संस्था, महिला समुह, आमा समुह लगायत समुदायमा आधारित संघ संस्थाहरूको गठन र परिचालन गर्ने नीति लिएको।
अपाङ्गता,बालबालिका,ज्येष्ठ नागरीक लगायतका समावेशी वर्ग सम्बन्धीत गैरसरकारी संघ संस्थाले नगरपालिका संग समन्वय गरी सञ्चालन गर्ने गरेको ।
नगरपालिकाले आर्थिक, सामाजिक, शैक्षिक तथा साँस्कृतिक सशक्तिकरण गर्दै नगर विकासमा नीति योजना तर्जुमा देखि कार्यान्वयन स्तर सम्म समावेशी अवधारण अनुरूप महिलाहरूको नेतृत्व र अर्थपूर्ण सहभागिता गराउन प्रोत्साहन गर्ने र महिलाहरूलाई आर्थिक रुपमा सबल बनाउन क्षमता र सिपको विकास गरी रोजगार र स्वरोजगारमूलक आय आर्जनका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने नीति लिएको
दलित वर्गमाथि हुने भेदभाव न्यूनीकरण गरी परम्परागत ज्ञान र सिपलाई व्यवसायीकरण गर्ने प्रयत्न गरिएको
परम्परादेखि चल्दै आएका आरनहरूलाई व्यवस्थित बनाउनका लागि आरन सुधार कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिएको ।
दलित हक हितका बारेमा अभिमुखिकरण कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने गरेको ।
जनजातिको परम्परा संस्कृति जगेर्नाको लागि सञ्चालन हुने विभिन्न कार्यक्रमहरूमा नगरपालिका बाट आर्थिक सहयोग गर्ने गरिएको।
भौतिक संरचना निर्माण गर्दा महिलामैत्री, बालमैत्री र अपाङ्गमैत्री बनाउन जोड दिएको।
नगरपालिकाबाट आयोजना सञ्चालन गर्दा मुख्य पदाधिकारी महिला सहित ३३ प्रतिशत महिलाको अनिवार्यता गरी विकासमा महिला सहभागितालाई जोड दिएको ।
मेलम्ची नगरपालिका भित्रका महिलाको नाममा दर्ता भएका व्यवसाय लाई राजश्वमा ५० प्रतिशत छुट गर्ने गरिएको ।
अपाङ्गता परिचयपत्र वितरण व्यवस्थित गरी सहायता सामाग्री वितरणमा नगरपालिकाले जोड दिएको
मेलम्ची नगरपालिका भित्रका विपद् प्रभावित आर्थिक रुपले विपन्न एकल महिला,आर्थिक रुपले विपन्न तथा कोहि संरक्षक नभएको अपाङ्गता भएका व्यक्ति, कोहि संरक्षक नभएको ज्येष्ठ नागरीकहरूको घर संरक्षका लागि विशेष प्राथमिकतामा राखि प्राविधिक लागत अनुमानको आधारमा नगरपालिकाको विपद् व्यवस्थापन

कोषबाट आर्थिक सहयोग गर्ने गरेको ।

- एकल महिला, बेरोजगार महिला, अति पिछडिएका तथा विपन्नहरूका लागि रोजगारमूलक तालिमको व्यवस्था गर्न सकिने ।
- नगरस्तरीय ज्येष्ठ नागरीक संजाल, एकल महिला संजाल, अपाङ्गता संजाल जस्ता समावेशी वर्गको सञ्जाल निर्माण गरी सकृय बनाइएको ।

दुर्बल पक्ष: प्रमुख समस्या र चुनौतीहरू

- भौतिक विकासका क्षेत्रहरू भन्दा सामाजिक विकासका क्षेत्रहरू कम प्राथमिकतामा पर्नु ।
- समाजमा महिलाको उत्पादनमूलक कार्यको मूल्याङ्कन नगरिनु ।
- महिलाको सामाजिक, आर्थिक र राजनैतिक निर्णयमा अर्थपूर्ण सहभागिताको कमि हुनु ।
- कार्यस्थलमा महिलाका लागि शिशु स्याहार केन्द्र र स्तनपानको प्रयास व्यवस्था नहुनु ।
- नगरपालिकामा सामुदायिक भेटघाट केन्द्र, दलित सञ्जाल, महिला सञ्जाल, वृद्धाश्रम, बाल सुरक्षा तथा सुधार गृह जस्ता भवनहरूको अभाव रहेको
- महिला पछाडि पर्दा समग्र पारिवारिक संगठन र समाज नै विकृत बन्न सक्ने
- सामाजिक सौहार्दता, मेलमिलाप, शान्ति र समृद्धिका लागि सामाजिक विवेकको प्रयोग गरी सामाजिक अन्तरघुलनका साथै महिला शसक्तिकरण र सीमान्तकृत वर्गको मूल प्रवाहिकरण प्रभावकारी ढङ्गबाट गर्न नसकिएको ।
- बालविवाह तथा बहुविवाहलाई रोकथाम गर्नका लागि जनचेतनामूलक कार्यक्रमहरू सञ्चालन हुदाँ पनि न्यूनीकरणमा कमि ल्याउन नसकिएको ।

दीर्घकालीन सोच

सभ्य, न्यायपूर्ण एवम् सामाजिक सौहार्दता सहितको उत्तरदायी नगर

लक्ष्य

सामाजिक न्याय, समानता तथा दिगोपनमा आधारित सहभागितामूलक विकास

उद्देश्यहरू

१. आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक र राजनैतिक रूपमा पिछडिएका र अवसरबाट वञ्चित रहेका वर्गको विकासका गर्ने ।

२. महिला सशक्तीकरण गरी लैङ्गिक मूलप्रवाहीकरण गर्ने, गराउने;
३. सडक मानव मुक्त नगरपालिका निर्माण गरिनेछ ।
४. महिला हिंसा मुक्त पालिका निर्माण गरिनेछ ।
५. लैङ्गिकता, उमेर, जातियता, क्षेत्रियता, भाषिक, अल्पसंख्या, अपाङ्गता लगायतका आधारमा हुने सबै प्रकारको विभेद अन्त्य गर्नु

रणनीति

१. महिलाहरूलाई आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक राजनैतिक रूपमा मूलप्रवाहिकरण गर्ने ।
२. महिला सुरक्षा र लैङ्गिक न्यायका निम्ति महिला शसक्तीकरणका कार्यक्रमहरू अभियानको रूपमा सञ्चालन गर्ने
३. जेष्ठ नागरिकको सामाजिक सुरक्षा र आत्मसम्मान कायम हुने कार्यक्रमलाई प्राथमिकता दिइ सञ्चालन गर्ने ।
४. अपाङ्गता भएका नागरिकहरूको कठिनाई न्यूनीकरण गर्ने कार्यक्रमहरू संचालन गरी उनीहरूको आत्मबल बढाउने र आत्मसम्मान जगाउने ।
५. दलित, आदीवासी, अल्पसंख्यक जस्ता राज्यको मूल प्रवाहमा आउन नसकेका नागरिकहरूका सरोकारका विषयमा अध्ययन गरी मूलप्रवाहिकरण गर्ने ।
६. यौनिक तथा लैङ्गिक अल्पसंख्यक ।
७. मानव बेचबिखन ओसारपसार नियन्त्रणलाई प्रभावकारी बनाउने ।
८. सहयोगापेक्षी सडक आश्रीत मानवओचित व्यवस्थापन गरी सडक मानव मुक्त नगरपालिका बनाइनेछ ।
९. लैङ्गिक हिंसा मुक्त नगरपालिका निर्माण गर्ने ।

लैंगिक समानता र सामाजिक समावेशीकरण क्षेत्रसंग सम्बन्धित नतिजा सुचक र लक्ष्य

क्र.सं	नतिजा सूचक	इकाई	आ.व.२०८१ /०८२ को यथार्थ उपलब्धी	आ.व. २०८२/ ०८३ को अनुमानित उपलब्धी	मध्यमकालिन खर्च संरचना		
					२०८३/ ०८४	२०८४/ ०८५	२०८५/ ०८६
१	नगरपालिकामा महिला उद्यमीहरूको	संख्या	१५०	१५५	१७०	१८०	१९०
२	पूर्णरूपमा आत्मनिर्भर एकल महिलाको	प्रतिशत					
३	बालश्रमिकहरू (घटाउँदै लैजाने)	संख्या					
४	दुर्व्यसन सुधार गृह	संख्या					
५	बाल सुरक्षा/संरक्षण गृह	संख्या	३	३	३	३	३
६	जेष्ठ नागरिक सत्सङ्ग केन्द्र	संख्या		५	७	६	

क्र.सं	नतिजा सूचक	इकाई	आ.व.२०८१ /०८२ को यथार्थ उपलब्धी	आ.व. २०८२/ ०८३ को अनुमानित उपलब्धी	मध्यमकालिन खर्च संरचना		
					२०८३/ ०८४	२०८४/ ०८५	२०८५/ ०८६
७	सामाजिक सुरक्षामा योजनामा समावेश भएका नागरिक	प्रतिशत					
८	सार्वजनिक निकायहरूको नीतिनिर्माण पदहरूमा रहेका महिलाहरूको अनुपात	प्रतिशत	४२	४५	४५	५०	५५
९	विवाहित वा वैवाहिक मिलनमा रहेका १५ देखि १९ वर्ष उमेरका महिलाहरू	प्रतिशत	८	६	६	५	४
१०	श्रम शक्तिमा महिला र पुरुषको सहभागिताको अनुपात	प्रतिशत	३०	४०	४०	४५	५०
११	निजी क्षेत्रको निर्णायक तहमा महिलाहरूको सहभागिता	प्रतिशत	२७	३५	३५	४०	४५
१२	सहकारी क्षेत्रमा महिलाहरूको सहभागिता (प्रतिशत)	प्रतिशत	२२	३०	३०	३५	४०
१३	सार्वजनिक सेवाका नीतिनिर्माणका पदहरूमा रहेका महिला (कुल कर्मचारीहरूमध्ये महिलाको प्रतिशत)	प्रतिशत	१५	२५	२५	३०	३५
१४	महिला उद्यमीहरूको सङ्ख्या	संख्या	१४०	१७०	१७०	१८०	१९०
१५	महिलाहरूको सम्पत्तिमाथिको स्वामित्व (जमिन र घर)	संख्या	१५०	२५०	२५०	३००	३५०

लैंगिक समानता र सामाजिक समावेशीकरण क्षेत्रको कार्यक्रमहरूको संक्षिप्त विवरण

क्र.स	कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य तथा पुष्ट्याई	आयोजना अवधि	लागत(रु.ह जारमा)	आगामी ३ वर्षको उपलब्धि सुचक
१	अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका लागि समुदायमा आधारित पूनर्स्थापना कार्यक्रम	अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको पहिचान गरि सहायक सामाग्रीहरूको वितरण गर्नु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	१२६०	नगरभित्रका अपाङ्गता भएका सबै व्यक्तिहरूलाई सहायक सामाग्री वितरण भएको हुनेछ ।
२	महिला तथा लक्षित वर्गहरूको लागि सिपमूलक तालिम तथा अभिमूखिकरण कार्यक्रम सञ्चालन	महिला तथा विभिन्न लक्षित समुहका व्यक्तिहरूलाई सिपमूलक तालिम प्रदान गर्नु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	३९००	महिला तथा विभिन्न लक्षित समुहका व्यक्तिहरूले सिपमूलक तालिम प्राप्त गरेका हुनेछन् ।

क्र.स	कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य तथा पुष्ट्याई	आयोजना अवधि	लागत(रु.ह जारमा)	आगामी ३ वर्षको उपलब्धि सुचक
४	बालमैत्री, लैंगिक हिंसा मुक्त पालिका घोषणाका लागि विभिन्न कार्यक्रमहरु	बालमैत्री, अपाङ्गमैत्री, लैंगिक हिंसा मुक्त वडा तथा पालिका घोषणाका लागि विभिन्न कार्यक्रमहरु संचालन गर्नु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	८५००	बालमैत्री, अपाङ्गमैत्री, लैंगिक हिंसा मुक्त वडा तथा पालिका घोषणाका लागि विभिन्न कार्यक्रमहरु संचालन भई बालमैत्री, अपाङ्गमैत्री, लैंगिक हिंसा मुक्त वडा/नगर घोषणा भएको हुनेछ ।
५	बालगृह तथा जोखिममा रहेका महिला उद्धार तथा पूनर्स्थापना केन्द्र सञ्चालन	जोखिममा रहेका व्यक्तिहरुको उद्धार तथा संरक्षण गर्नु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	२०००	जोखिममा रहेका व्यक्तिहरुको उद्धार तथा संरक्षण भएको हुनेछ ।
६	लैङ्गिक उत्तरदायि बजेट परीक्षण (GRB Audit)	नगरपालिकाको बजेटमा लैङ्गिक उत्तरदायी बजेटको अवस्थाको पहिचान गर्नु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	८००	लैङ्गिक उत्तरदायी बजेटको परीक्षण (GRB Audit) भएको हुनेछ ।
७	ज्येष्ठ नागरिक सम्मान एवं कला,संस्कृति संरक्षण कार्यक्रम	ज्येष्ठ नागरिकहरुको सम्मानको लागि विभिन्न कार्यक्रमहरु संचालन गर्नु साथै कला संस्कृतिको संरक्षण गर्नु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	१६००	विभिन्न कार्यक्रमहरु मार्फत ज्येष्ठ नागरिकहरुको सम्मान भएको हुनेछ, कला संस्कृतिको संरक्षण हुनेछ ।
८	नगर स्तरीय विभिन्न सञ्चाल गठन/पुनर्गठन, नगर बालअधिकार समिति, अपाङ्गता परिचयपत्र वितरण सिफारिस समिति बैठक एव अन्तरक्रिया कार्यक्रम	नगरपालिकाबाट सञ्चालन हुने विभिन्न कार्यक्रमहरुमा सहयोग तथा समन्वय गर्नु, विभिन्न बैठक सञ्चालन गर्नु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	२०००	नगर स्तरीय विभिन्न सञ्चालहरुको गठन/पुनर्गठन भएको हुनेछ ।
९	उपमेयर तथा महिला शिक्षा कार्यक्रम	बालबालिका र महिलाहरुको समस्याको विषयका जनप्रतिनिधीहरुसंग साक्षात्कार गर्नु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	२०००	बालबालिकासंग हेल्लो उपमेयर तथा महिला शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन भएको हुनेछ ।

क्र.स	कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य तथा पुष्ट्याई	आयोजना अवधि	लागत(रु.ह जारमा)	आगामी ३ वर्षको उपलब्धि सुचक
१०	विपन्न खस/आर्य, दलित,जनजाति सिमान्तकृत व्यक्तिहरुलाई सिपमुलक तालिम (राज्य सुविधा परिचयपत्र प्राप्त गर्नेहरुका लागी)	लक्षित वर्गको उत्थानको लागि विभिन्न कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्नु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	३२००	लक्षित वर्गको आर्थिक, सामाजिक क्षेत्रमा विकास भई विभिन्न कार्यक्रमहरु सञ्चालन भएका हुनेछन् ।

४.५ बालबालिका

“बालबालिकामा लगानि, ल्याउछ सुनौलौ विहानी “ अर्थात बालबालिकामा लगानी गर्नु भनेको मानव पूँजीमा लगानी गर्नु हो। बालबालिकालाई दिइने उचित हेरचाह र पोषणले उनीहरुको हुर्कने, सिक्ने र गरीबीबाट उम्किन सक्ने क्षमतामा ठूलो प्रभाव पार्दछ। परिवारहरु, समुदायहरु र देशहरुकै गरीबीको चक्र भंग गर्न यसले सहयोग गर्नुका साथै समाजको दीर्घकालीन स्वास्थ्य, स्थिरता र समृद्धिमा पनि प्रभाव पार्दछ। हालको बालबालिकाको समग्र अवस्थाले भोलि राष्ट्र निर्माण तथा समाज निर्माणमा जिम्मेवार हुने मानव संशाधन कस्तो हुने छ भन्ने निर्धारण गर्दछ तसर्थ बालबालिकाको उचित हेरचाह, शिक्षा, पोषण, स्वास्थ्य जस्ता विषयहरु बाल अधिकारका अर्थात नागरिक दायित्व र जिम्मेवारीका मात्र विषय होइनन्, यी विषय आज हामीले भोलिको समाज र राष्ट्र निर्माणमा गरिने वृहत लगानीसँग गाँसिएका विषयहरु हुन् । राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार, यस नगरपालिकामा २४.२८ प्रतिशत १४ वर्ष वा सो भन्दा कम उमेरका रहेको छ । यो जनसंख्यिक हिसावले जनसंख्याको ठूलो हिस्सा मानिन्छ । बालबालिकाको संख्या धेरै हुनाले राज्यले ठूलो रकम यी बालबालिकाको हेरचाह, स्वास्थ्य, शिक्षा र पोषणमा खर्च गर्नुपर्ने देखाउछ । हरके विद्यालयहरुमा बाल क्लव र बाल संजाल गठन गरिएको छ जसले बालबालिकाको हितमा कार्य गर्ने गर्दछ ।

सबलपक्ष: मुख्य संभावना र अवसरहरु

- बालबालिकाको मौलिक अधिकार संरक्षणको जिम्मेवारी स्थानीय सरकारलाई आएको
- उनीहरुको राम्रो हेरचाह गरी असल समाज र नागरिक निर्माण गर्न सकिने
- संविधानले बालबालिकाको हकलाई मौलिक हकको रुपमा स्थापित गरेको
- बाल संरक्षण तथा सम्बर्धन कार्यविधि, २०७७ र बाल संजाल गठन तथा पुनर्गठन निर्देशिका, २०७८ निर्माण भएको
- बाल कोषको स्थापना भई सञ्चालन भएको
- स्थानीय सरकारले बाल सरोकारका विषयलाई आफ्ना नीति तथा कार्यक्रममा महत्व दिने गरेको
- आधारभूत र माध्यमिक शिक्षा स्थानीय सरकारको जिम्मेवारीमा रहेको
- वडास्तरीय तथा नगरस्तरीय बाल अधिकार समिति गठन भई क्रियाशिल रहेको

- बाल क्लब तथा बाल संजालहरूको गठन भई सक्रिय भएको
- नगरपालिकामा बाल कल्याण अधिकारीको व्यवस्था गरिएको
- सबै वडालाई बालमैत्री वडा घोषणाको लागि पूर्वाधार तथा प्रक्रिया भईरहेको र बालमैत्री वडाको रूपमा ७ नं. वडालाई घोषणा गरिएको
- कक्षा १२ सम्म विद्यालय दिवा खाजा कार्यक्रम संचालनमा रहेको
- बालविवाह अन्त्यका लागी गैर सरकारी संघसंस्था सँग समन्वय गरेको
- बालबालिकाको क्षेत्रमा कार्य गर्ने गैर सरकारी संस्थाले नगरपालिकासंग सहकार्य गर्ने गरेको ।

दुर्बल पक्ष: प्रमुख समस्या र चुनौतीहरू

- राज्यद्वारा बालबालिकाको क्षेत्रमा गरेको लगानी पर्याप्त र प्रभावकारी नभएको
- विपन्नताका कारण धेरै बालबालिकाहरू आधारभूत आवश्यकता र अधिकारबाट वञ्चित हुनुपरेको
- बालबालिकालाई उचित शिक्षा, पोषण र स्वास्थ्यको पूर्ण ग्यारेन्टी गर्न नसकिएको
- बालबालिकाको उचित स्याहार र अधिकारको प्रत्याभूति गर्नु चुनौती रहेको
- समयमै बालबालिका सवालहरूको सम्बोधन गर्न नसके भोलिको भविष्य अनिश्चित र अन्धकार हुने जोखिम रहेको
- असहाय बालबालिकाको संख्या बढ्दै गएको
- विद्यालय बाहिर रहेका बालबालिकाहरूको संख्या बढ्दै गएको
- बालबालिकामा कुलत प्रयोग बढ्दै गएको
- बालबालिकामा सामाजिक संजालको दुष्प्रभाव बढ्दै गएको
- बालश्रमको अवस्था देखिएको
- बाल विवाहको घटनाहरू बढ्दै गएको ।

दीर्घकालीन सोच

नैसर्गिक अधिकारको प्रत्याभूति सहित पूर्ण बालमैत्री समाज

लक्ष्य

बालबालिकाको अधिकारको पूर्ण सुरक्षा गर्दै बालमैत्री समाजको निर्माण गर्ने

उद्देश्यहरू

- बालबालिकाका मौलिक हकको सुनिश्चितता गर्नु
- बालश्रम मुक्त, बालविवाह मुक्त र बालमैत्री समाज निर्माण गर्नु
- बालमैत्री नगरपालिका बनाउनु ।

रणनीति

- बाल अधिकार सम्बन्धी जनचेतना जागरण गर्ने ।
- अतिविपन्न तथा विशेष संरक्षण आवश्यक असहाय बालबालिका केन्द्रित कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
- बालअधिकार सम्बन्धी नीतिगत सुधार तथा व्यवस्था ।
- बालमैत्री नगरपालिका बनाउनको लागि सचेतना तथा जनचेतना अभियान सञ्चालन र पुर्वाधार निर्माण लगाएत सम्पूर्ण सूचक बमोजिमका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
- बालमैत्री वडा घोषणा गर्ने ।

बालबालिका क्षेत्रसंग सम्बन्धित नतिजा सुचक र लक्ष्य

क्र.सं	नतिजा सूचक	इकाई	आ.व २०८२/८३को अनुमानित उपलब्धी	मध्यमकालिन खर्च संरचना		
				२०८३/ ०८४	२०८४/ ०८५	२०८५/ ०८६
१	बाल श्रमिकको (संख्या)	संख्या	७	६	०	०
२	असहाय बालबालिका (संख्या)	संख्या				
३	पुर्नस्थापित बालबालिका संख्या	संख्या	२	३	३	४
४	विद्यालय जान नपाएका बालबालिकाको संख्या	संख्या				
५	बालगृह संख्या संख्या	संख्या	२	२	२	२
६	बाल विवाह संख्या	संख्या	२२	१५	१०	७
७	बाल उद्यान संख्या	संख्या	-	५	४	५
८	पोषण सुनिश्चित गरिएका असहाय अति विपन्न बालबालिका संख्या	संख्या				
९	बालबालिका केन्द्रित वार्षिक बाल कार्यक्रम संख्या	संख्या	३०	३५	४०	४५

४.६ युवा, रोजगार तथा उद्यम

राष्ट्रिय युवा नीति २०७२ अनुसार १६ देखि ४० वर्ष उमेर समुहको जनसंख्यालाई युवा समूहमा राखिएको छ । देशको प्रमुख श्रम शक्ति, मानव संसाधन र उर्जाको आधार स्तम्भ नै यी युवाहरू हुन् । युवाको सामर्थ्यलाई पूर्णतः सदुपयोग गरेका राष्ट्रहरूले नै ठूलो फड्को मारेका छन् । युवा उमेर जीवनकै सबैभन्दा बढी श्रम, सिर्जना र कर्म गर्ने उमेर हो । काम गर्न सक्ने उच्च सक्रिय उमेरको यो जनसंख्या नै जनसांख्यिक लाभांश हो ।

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार यस नगरपालिकाको कुल जनसंख्या मध्ये ५०.९७ प्रतिशत १५ देखि ५९ वर्ष उमेर समूहका छन् । यो सक्रिय जनसंख्याको उपस्थिति तथा मानव संसाधन विकास तथा श्रम शक्तिका हिसाबले ठूलो जनसांख्यिक लाभ हो । यस प्रकारको युवा शक्तिलाई देशमै उपयुक्त रोजगारी दिनसके छोटो अवधि मै आर्थिक तथा सामाजिक समृद्धि हासिल गर्न सकिन्छ । नगरपालिकाले सिलाई कटाई, च्याउखेती, बेटर तालिम, प्लम्बर तालिम, तरकारी खेती, मोवाइल मर्मत, मोटर साइकल सर्भिसिङ्ग, इलेक्ट्रिसीयन तालिम आदी संचालन गरेको छ । त्यसैगरी बेरोजगार युवाका लागि प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रम अन्तर्गत सार्वजनिक विकास निर्माणमा सहभागी गराइ १०० दिने रोजगारी दिइएको साथै मानव संसाधन विकास तालिम सम्बन्धी कार्यक्रम अन्तर्गत दुरव्यसनी विरुद्ध जन चेतना अभियान, कम्प्युटर तालिम आदी संचालन गर्दै आएको छ ।

दीर्घकालीन सोच

दक्ष र सीपयुक्त मानव संसाधन विकास

लक्ष्य

नगरपालिकाको युवा जनसंख्यालाई सो-रोजगार, उद्यमशिल तथा उच्च उत्पादनमुखी बनाउने ।

उद्देश्यहरू

- श्रमशिल र सकृय युवा जनशक्तिलाई दक्ष बनाई उनीहरूको श्रमशक्ति र उर्जाको सही सदुपयोग गर्नु ।
- दिगो रोजगारी सिर्जनाको लागि साना ठुला उद्योगहरूलाई प्रवर्द्धन तथा प्रोत्साहन गर्नु ।

रणनीति

१. युवा तथ्याङ्क व्यवस्थापन गर्ने ।
२. दक्ष र सीपयुक्त मानव संसाधनको विकास गर्ने ।
३. उद्योगहरूको सुचिकरण तथा वर्गिकरण गर्ने ।
४. उद्योगहरूको आधुनिकिकरण गर्ने ।

५. सम्भावना भएका उद्योगहरूको पहिचान गर्ने ।
६. पहिला विभिन्न सीपमूलक तालिम लिइ बेरोजगार भइ बसेकाहरूको पहिचान गर्ने ।
७. श्रमिकको माग र आपूर्ति बीचमा सन्तुलन ।

४.७ खेलकुद तथा मनोरन्जन

अनुशासन, राष्ट्रिय भाइचारा प्रदर्शनी गरी शारीरिक तन्दुरुस्ती कायम गर्न खेलकुद विकासको अहम् महत्व रहेको हुन्छ । विश्वका विकसित देशहरूले खेल पर्यटन मार्फत समृद्धि हासिल गरेको र विश्वस्तरमा पहिचान स्थापित गरेको पाइन्छ । उदाहरणको लागि स्पेन, इटली, इङ्गल्याण्ड, ब्राजिल फ्रान्स जस्ता यूरोपियन राष्ट्रहरू हाल खेल प्रवर्द्धन मार्फत विश्व परिचित मात्र नभई खर्बौं डलरको कारोबार गर्दछन् । छिमेकी राष्ट्र भारतसमेत क्रिकेटका लागि प्रसिद्ध मानिन्छ । पूर्वाधार अभाव तथा व्यवसायिकताको अवसर नहुँदा नहुँदै पनि नेपाली खेलाडीहरू खेलकुदमा आवद्ध छन् किनकि खेलकुद विकास आर्थिक समृद्धिसँग पनि जोडिएको छ ।

दीर्घकालीन सोच

खेल क्षेत्रको सम्बर्द्धन स्वास्थ्य नागरिकको प्रवर्द्धन

लक्ष्य

नगरको विकासको लागि स्वस्थ र स्वच्छ नागरिक तयार गर्नु ।

उद्देश्यहरू

नगरको विकासको लागि स्वस्थ र स्वच्छ नागरिक तयार गर्नु ।

रणनीति

१. खेलकुद पूर्वाधारको प्रवन्ध गर्ने ।
२. खेलाडी पहिचान तथा प्रशिक्षण ।
३. खेलकुद प्रतियोगिता सञ्चालन गर्ने ।
४. स्थानीय स्तरमा गर्न सकिने मनोरञ्जनात्मक कृयाकलापको अध्ययन गरी व्यवस्थित गर्ने ।
५. कभर्ड हल निर्माण गर्ने ।

खेलकुद तथा मनोरन्जन क्षेत्रसंग सम्बन्धित नतिजा सुचक र लक्ष्य

क्र.सं	नतिजा सुचक	इकाई	आ.व. २०८१/०८२ को यथार्थ उपलब्धी	आ.व. २०८२/८३ को अनुमानित उपलब्धी	मध्यमकालिन खर्च संरचना लक्ष्य		
					२०८३/०८४	२०८४/०८५	२०८५/०८६
१	व्यायामशालाको संख्या	संख्या	०	१	४	५	६
२	सुविधा सम्पन्न खेलकुद रंगशालाको संख्या	संख्या	०	०	१	२	३
३	खेल मैदानको संख्या	संख्या	४	६	८	१०	१३
४	थिएटर वा सिनेमा घरको संख्या	संख्या	०	०	०	१	१
५	बाल उद्यानको संख्या	संख्या	३	५	८	१०	१३
६	पार्क तथा हरित उद्यानको संख्या	संख्या	३	५	८	१०	१३
७	व्यवस्थित पिकनिक स्थलको संख्या	संख्या	३	४	५	६	६
८	व्यवस्थित पौडी पोखरीको संख्या	संख्या	०	०	१	१	१
९	जेष नागरिक मिलन केन्द्रको संख्या	संख्या	०	०	१	२	३
१०	साँस्कृतिक तथा कला केन्द्रको संख्या	संख्या	०	०	०	१	१

खेलकुद तथा मनोरन्जन क्षेत्रको कार्यक्रमहरूको संक्षिप्त विवरण

क्र.स	कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य तथा पुष्ट्याई	आयोजना अवधि	लागत(रु. हजारमा)	आगामी ३ वर्षको उपलब्धि सुचक
१	वडागत खेलकुद कार्यक्रम	वडा भित्रका खेलाडीहरूको प्रोत्साहन गर्नु तथा समाजमा खेल भावनाको विकास गर्नु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	८००००	वडागत रुपमा खेलकुद प्रतियोगिता सञ्चालन भएको हुनेछ ।
२	राष्ट्रपति रनिङ सिल्ड प्रतियोगिता	विद्यालय खेलकुदमा आन्तरिक प्रतियोगिता तथा अन्तर विद्यालय खेलकुद प्रतियोगिता सञ्चालन गरि विद्यालय स्तरबाटै खेलकुद क्षेत्रको विकास गर्नु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	३९०००	विद्यालय स्तरमा राष्ट्रपति रनिङ सिल्ड प्रतियोगिता सञ्चालन भएको हुनेछ ।

क्र.स	कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य तथा पुष्ट्याई	आयोजना अवधि	लागत(रु. हजारमा)	आगामी ३ वर्षको उपलब्धि सुचक
३	खेलकुद पूर्वाधार निर्माण तथा खेलकुद प्रतियोगिता	खेलकुदको प्रवर्द्धन तथा विकास गर्नु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	३००००	खेलकुद पूर्वाधारहरूको निर्माण भई खेलकुद प्रतियोगिताहरू नियमित रूपमा सञ्चालन भएका हुनेछन् ।
४	विद्यालयस्तरीय खेलमैदान मर्मत संभार तथा खेल सामग्री खरिद	विद्यालय स्तरमा पढाई संगै अतिरिक्त क्रियाकलापमा वृद्धि तथा खेलकुद क्षेत्रमा टेवा पुर्याउनु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	९०५५०	विद्यालय स्तरमा पढाई संगै अतिरिक्त क्रियाकलापमा वृद्धि भएको हुनेछ ।
५	वडास्तरीय खेलमैदान तथा भवन मर्मत	वडा स्तरबाट नै खेल क्षेत्रको विकास गर्नु तथा खेलाडीहरूलाई हौसला प्रदान गर्नु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	३००००	वडा स्तरका खेलमैदानहरूको निर्माण भएका हुनेछन् ।
६	स्काउट प्रवर्द्धन कार्यक्रम	विद्यालयमा स्काउट शिक्षालाई प्रवर्द्धन गर्नु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	३१४५०	विद्यालयमा स्काउट शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन भएको हुनेछ ।
७	विद्यालयस्तरीय अतिरिक्त क्रियाकलाप सञ्चालन र व्यवस्थापन	विद्यालयमा विद्यार्थीहरूमा शारीरिक, मानसिक एवं सिर्जनशिलता अभिवृद्धि गर्नु ।	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	४५०००	विद्यालयमा विद्यार्थीहरूमा शारीरिक, मानसिक एवं सिर्जनशिलता अभिवृद्धि भएको हुनेछ ।

४.८ सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षण

नेपालको संविधानले धारा ४३ मा उल्लेखित सामाजिक सुरक्षाको हकलाई मौलिक हकको रूपमा स्थापित गरेको छ । जसअनुसार आर्थिक रूपले विपन्न, अशक्त र असहाय अवस्थामा रहेका, असहाय एकल महिला, अपाङ्गता भएका, बालबालिका, आफ्नो हेरचाह आफैं गर्न नसक्ने तथा लोपोन्मुख जातिका नागरिकलाई कानून बमोजिम सामाजिक सुरक्षाको हक हुने छ भनी स्पष्ट पारिएको छ । सो अन्तर्गतका नागरिकहरूलाई नेपाल सरकारले त्रैमासिक रूपमा सामाजिक सुरक्षा भत्ता उपलब्ध गराउदै आएको छ । साथै नेपाल सरकार द्वारा विभिन्न सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षणका कार्यक्रमहरू (जस्तै: स्वास्थ्य बिमा, विभिन्न प्रकारका रोगहरूको उपचार तथा औषधी सेवनको लागी मासिक रूपमा रकम वितरण आदी) संचालन हुँदै आएका छन् । मुलुकको दिगो विकास तथा समावेशी विकासका लक्ष्यको नतिजा प्राप्तिमा बल पुर्याउन सामाजिक सुरक्षाले महत्वपूर्ण योगदान गर्न सक्छ । विद्यमान सामाजिक सुरक्षा

प्रणालीको आधारशिलामा टेकेर आवश्यक नीतिगत र नियमनकारी प्रारूप तयार गर्दै सामाजिक सुरक्षा प्रणालीलाई अझ व्यापक, वित्तीय रूपले दिगो, सुदृढ तथा प्रभावकारी बनाउनु आजको आवश्यकता रहेको छ ।

दीर्घकालीन सोच

सामाजिक सुरक्षामा सबै नागरिकको पहुँच भई समतामुलक समाजको निर्माण

लक्ष्य

जोखिममा रहेका सबै नागरिकहरूलाई सामाजिक सुरक्षाको दायरामा ल्याई आधारभुत सामाजिक सुरक्षाको प्रत्याभुति दिने ।

उद्देश्यहरू

- सामाजिक जीवनमा विभिन्न कारणले असक्षम र असक्त भई अरुको सहाराको आवश्यकता पर्ने सबैलाई राज्यद्वारा सहारा दिनु ।
- न्युन आय, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू तथा एकल महिलाहरूलाई प्राविधिक सिपको विस्तार गर्नु ।
- गर्भवती महिलाको संरक्षण, दिर्घ रोगीको लागी औषधीको व्यवस्थापन आदी कार्यक्रमहरू प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन गर्नु ।
- कुनै आपत्कालिन अवस्था आईपरेमा Risk Visualization Map को आधारमा सामाजिक संरक्षण गर्नु ।

रणनीति

- सामाजिक सुरक्षा प्रणाली अन्तर्गत रहेका कार्यक्रमहरूको पूर्ण रूपमा कार्यान्वयन गराउने ।
- प्राविधिक शिक्षाको पहुँच न्युन आयका परिवार समक्ष पुर्याउनु ।
- स्वास्थ्य बिमा, एम्बुलेन्स, तथा शववाहन प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन गर्नु ।
- आपतकालिन अवस्थामा प्रविधिको प्रयोग गर्नु ।

४.९ शान्ति सुरक्षा

गरीबी, सामाजिक विसंगति र अपराध मनोविज्ञानका कारण समाजमा विविध किसिमका अपराधिक घटनाहरू घट्ने गर्दछन् । यस्ता घटनाहरू न्यूनीकरण गर्न शान्ति, सुरक्षा र अमन चयनको प्रबन्ध राज्यले मिलाउने दायित्व हुन आउँछ । यसर्थ नगरपालिकाले नगरमा शान्ति सुरक्षा कायम गर्न प्रत्येक वडामा प्रहरी चौकीहरूको प्रबन्ध गर्नुपर्ने र आवश्यक सङ्ख्यामा दरबन्दी कायम गरी शान्ति सुव्यवस्था कायम गर्नु आवश्यक छ । यसका साथै समयमै नगरपालिका प्रहरीको गठन गरी शान्ति सुरक्षा तथा अमनचयन सुनिश्चित गर्नु आवश्यक छ । नगरपालिकामा शान्ति सुव्यवस्था कायम गर्न वडा नं. ११ मा सशस्त्र प्रहरी बल मेलम्ची बेस क्याम्प, वडा नं. ११ मा इलाका प्रहरी

कार्यालय, वडा नं.१, ६ र १२ मा अस्थायी प्रहरी चौकी रहेको छ। त्यसैगरी नेपाली सेनाको गुल्म रहेको छ । प्रत्येक वडामा शान्ति सुरक्षा र अमनचैन कायम गर्न प्रहरी चौकी सहित सुरक्षा निकायहरूलाई विस्तार गर्नुपर्ने देखिन्छ

दीर्घकालीन सोच
नगरवासीको इच्छा पूर्ण शान्ति सुरक्षा

लक्ष्य
नगरवासीलाई शान्ति सुव्यवस्थाका हिसाबले पूर्ण सुरक्षित महसुस गराउने

उद्देश्यहरू
समाजमा पूर्ण शान्ति सुव्यवस्था तथा अमनचयन कायम गरी सबै खाले अपराधलाई नियन्त्रण गर्न सहयोग पुर्याउने

रणनीति
१. सुरक्षा पूर्वाधारको विकास गर्ने । २. शान्ति सुरक्षाको लागि संस्थागत क्षमता विकासका कृयाकलाप सञ्चालन गर्ने ।

शान्ती सुरक्षा क्षेत्रसंग सम्बन्धित नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र.सं.	नतिजा सूचक	इकाई	आ.व.२०८१/०८२को यथार्थ उपलब्धी	आ.व २०८२/८३ को अनुमानित उपलब्धी	मध्यमकालिन खर्च संरचना लक्ष्य		
					२०८३/०८४	२०८४/०८५	२०८५/०८६
१	प्रहरी बिटको संख्या	संख्या	४	४	५	६	७
२	प्रति वर्ष हुने अपराधिक क्रियाकलापका घटनाहरू	संख्या	५५	४०	३०	२०	१०
३	नेपाल प्रहरी	संख्या	६१	६५	६८	७२	७५
४	नगर प्रहरी	संख्या	०	०	०	५	५
५	सिसिटिभी जडान	संख्या	२५	३०	३५	४०	५०

४.१० न्याय तथा कानून

नेपालको संविधान, २०७२ ले स्थानीय अधिकार क्षेत्रको विवाद निरूपण गर्नका लागि न्यायिक समितिको व्यवस्था गरेको छ । जसलाई स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ को परिच्छेद ८ को दफा ४७ ले निरूपण वा मेलमिलाप को माध्यमबाट समाधान गर्न सकिने दुई फरक प्रकृतिका विवादलाई उपदफा (१) र (२) मा विभाजन गरेको छ । समाजमा देखिएका विवादहरूलाई संवादको माध्यमबाट समाधान गरी दिगो शान्ति स्थापना गर्ने उद्देश्यका साथ मेलमिलापको अवधारणा नेपालमा अवलम्बन हुँदै आइरहेको छ ।

"ढिला न्याय दिनु भनेको न्याय नदिनु सरह हो" भन्ने मान्यतालाई आत्मसात गर्दै न्यायिक समितिका कार्यहरूलाई अगाडि बढाउँदै लैजाने न्यायिक समितिको जिम्मेवारी रहेको छ । नगरपालिकाले आफ्नो अधिकार क्षेत्र भित्र रहेर आवश्यकता बमोजिमका ऐन कानून तथा कार्यविधिहरू निर्माण गरेको छ भने सोही कानूनको अधिनमा रही विभिन्न कार्य सम्पादन गरिएको छ ।

सबल पक्ष: मुख्य संभावना र अवसरहरू
• स्थानीय तहमा कानून निर्माणको संवैधानिक अधिकार निक्षेपण गरिएको । • संविधानमा न्यायिक समितिको परिकल्पना गरिएको । • न्याय सम्पादनमा स्थानीय नागरिकहरूको पहुँच बढ्नु । • स्थानीय तहबाट न्यायिक मुद्दाको निरूपण सहज ढंगबाट हुनु । • न्याय र कानून प्रति जनचेतना वृद्धि हुँदै जानु ।
दुर्बल पक्ष: प्रमुख समस्या र चुनौतीहरू
• नागरिकहरूमा कानूनी साक्षरता र ज्ञानको कमी हुनु । • न्यायिक समितिका पदाधिकारीहरू जनप्रतिनिधि हुने व्यवस्थाले निष्पक्ष न्याय सम्पादनमा समस्या उत्पन्न हुन सक्ने ।
दीर्घकालीन सोच
मेलम्ची नगर :न्यायिक सुशासनमा अब्बल
लक्ष्य
समतामुलक न्याय सम्पादन गर्नु ।
उद्देश्यहरू

१. न्यायिक निरूपणका माध्यमबाट दिगो शान्ति स्थापना गर्ने ।

रणनीति

१. न्यायिक निरूपणलाई प्रभावकारी, पारदर्शी र सबल बनाउने ।

न्याय तथा कानून क्षेत्रसंग सम्बन्धित नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र. सं.	नतिजा सूचक	इकाई	आ.व. २०८१/०८२ को यथार्थ उपलब्धी	आ.व. २०८२/८३ को अनुमानित उपलब्धी	मध्यमकालिन खर्च संरचना		
					२०८३/०८४	२०८४/०८५	२०८५/०८६
१	सुचिकृत मेलमिलापकर्ता संख्या	संख्या	७७	८२	८३	८५	९०
२	न्यायिक समितिमा उजुरी संख्या	संख्या	२८	२६	१८	१५	१५
३	अदालतमा जाने देवानी मुद्दा	संख्या	०	०	०	०	०
४	वडा मेलमिलाप केन्द्र	संख्या	३८	२६	१८	१८	१५

परिच्छेद-५

भौतिक पूर्वाधार तथा वातावरण क्षेत्र

५.१ सडक तथा यातायात

आर्थिक विकासको संवाहकको रूपमा रहेको सडक तथा यातायात क्षेत्रले भौतिक एवम् सामाजिक पूर्वाधार जस्तै कृषि, उद्योग, पर्यटन, जलविद्युत, सञ्चार, शिक्षा, स्वास्थ्य तथा शहरी एवम् ग्रामिण विकासमा उल्लेखनिय योगदान पर्याएको हुन्छ। यातायातलाई पूर्वाधारको पनि पूर्वाधार भनिन्छ किनकी यसको विकास संगै अन्य पूर्वाधारको पनि विकास सम्भव हुन्छ। सडक र यातायातको विकाससंगै स्थानीय उत्पादनहरूले बजारसम्मको सहज पहुँच पाउँछन् भने वरिपरीका अन्य बजार केन्द्र, शहर र नगरपालिकाहरूसंग समेत गाढा सामाजिक आर्थिक अन्तरसम्बन्ध स्थापित हुन्छ। आर्थिक विकास संगै बहुआयामिक रूपमा अन्तरसम्बन्धित रहेको सडक तथा यातायात क्षेत्रमा लगानी सुनिश्चित गर्नुपर्ने आवश्यकता देखिन्छ। यसै तथ्यलाई मध्यनजर गरी सडक तथा यातायात पूर्वाधार विकासको सन्दर्भमा लक्ष्य, उद्देश्य, समस्या र चुनौती, संभावना र अवसर, रणनीति र कार्यनीति तथा विकासका कार्यक्रमहरूको प्राथमिकताकरण तल प्रस्तुत गरिएको छ ।

दीर्घकालीन सोच

सहज र सुरक्षित सडक तथा यातायात सेवाको सुनिश्चितता

लक्ष्य

नगरपालिकाभित्रका सडक सञ्जाल विस्तार, स्तरोन्नति र मर्मत संभार गरी यातायातलाई सुरक्षित, सहज र भरपर्दो बनाउने

उद्देश्यहरू

१. गुणस्तरीय र दीगो सडक तथा यातायात पहुँचको सुनिश्चितता गर्नु
२. नगरपालिका भित्र सडक तथा यातायात सेवाको दीगो तथा प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्नु

रणनीति

१. नगरपालिका केन्द्रबाट सबै वडा केन्द्र र महत्वपूर्ण स्थानमा सडक सञ्जाल विस्तार गर्ने ।
२. विद्यमान सडक तथा यातायात पूर्वाधारको स्तरोन्नति तथा विस्तार गर्ने ।
३. सडक तथा यातायात गुरुयोजना निर्माण गर्ने ।

४. सडकको न्यूनतम मापदण्ड कार्यान्वयनमा ल्याइने।

५. पूर्वाधारको दिगोपना र गुणस्तरियता कायम गर्ने तथा वातावरण मैत्री प्रविधिमा जोड दिने।

सडक तथा यातायात क्षेत्रसंग सम्बन्धित नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र.सं	नतिजा सूचक	इकाई	आ.व.२०८१/०८२ को यथार्थ उपलब्धी	आ.व २०८२/८३ को अनुमानित उपलब्धी	मध्यमकालिन खर्च संरचना लक्ष्य		
					२०८३/०८४	२०८४/०८५	२०८५/०८६
१	बाह्रै महिना सवारीसाधन सञ्चालनयोग्य सडकको २ कि.मि. दूरीभित्र बसोबास गर्ने घरपरिवार प्रतिशत	प्रतिशत	३०	३५	४०	५०	५५
२	घरबाट ३० मिनेटको पैदलयात्रामा सडकमा पहुँच भएका जनसंख्या प्रतिशत	प्रतिशत	८५	८७	८८	९०	९३
३	सडक घनत्व कि.मि.	कि.मि.					
४	नगरपालिका केन्द्रबाट वडा केन्द्र जोड्ने कालोपत्रे सडकको लम्बाई	कि.मि.	१५	२०	२५	३०	३५
५	नगरपालिकाको सडकको जम्मा लम्बाई	कि.मि.	४७०	४७५	४७८	४८०	४८२
६	नगरपालिकाको कालोपत्रे सडकको जम्मा लम्बाई	कि.मि.	२४.७९	३७	४२	४६	५८
७	कृषि सडकको लम्बाई	कि.मि.	४५	४८	५४	५८	६३
८	सडकहरुमा व्यवस्थित नाला निर्माण	कि.मि.	३८	४३	४६	५६	६६
९	पुल तथा कल्भर्ट निर्माण	संख्या	२०	२२	२५	२७	३०
१०	आफ्नै निजी सवारी साधनमध्ये साइकल भएको घरधुरी संख्या	प्रतिशत	५	७	९	१२	१५
११	आफ्नै निजी सवारी साधनमध्ये मोटरसाइकल भएको घरधुरी संख्या प्रतिशत	प्रतिशत	४५	५०	५५	६०	६५

क्र.सं	नतिजा सूचक	इकाई	आ.व.२०८१ /०८२ को यथार्थ उपलब्धी	आ.व २०८२/८३ को अनुमानित उपलब्धी	मध्यमकालिन खर्च संरचना लक्ष्य		
					२०८३/ ०८४	२०८४ /०८५	२०८५/ ०८६
१२	आफ्नै निजी सवारी साधनमध्ये कार, जिप, भ्यान भएको घरधुरी संख्या	प्रतिशत	२.५	३	४.५	५.५	७

सडक तथा यातायात क्षेत्रको कार्यक्रमहरूको संक्षिप्त विवरण

क्र.स	कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य तथा पुष्ट्याई	आयोजना अवधि	लागत(रु.हजारमा)	आगामी ३ वर्षको उपलब्धि सुचक
१	नगरस्तरिय सडकहरूको स्तरोन्नति तथा कालोपत्रे गर्ने कार्य	नगरबासीहरूलाई सहज तथा सुविधायुक्त यातायातको पहुँचमा वृद्धि गर्नु	२०८३/०८४देखि २०८५/०८६	१६०००००	नगरबासीहरूलाई सहज तथा सुविधायुक्त यातायातको पहुँचमा वृद्धि भएको हुनेछ ।
२	कृषि सडकहरूको विस्तृत अध्ययन, विस्तार तथा स्तरोन्नती	कृषिजन्य सामग्रीहरूको ओसारपसारमा सहजता ल्याउनु	२०८३/०८४देखि २०८५/०८६	१५९००००	कृषकहरूलाई कृषिजन्य सामग्रीहरूको ओसारपसारमा सहजता तथा कृषी उत्पादनको बजारीकरण भएको हुने ।
३	पदमार्ग निर्माण/सिडि निर्माण/ गोरेटो बाटो निर्माण तथा झोलुङ्गे पुल निर्माण	नगरबासीहरूको दैनिक क्रियाकलापमा सहजता ल्याउनु ।	२०८३/०८४देखि २०८५/०८६	७००००	नगरबासीहरूको दैनिकीमा सहजता आएको हुनेछ ।
४	सडक तथा यातायात गुरुयोजनाको विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन निर्माण एवं सडक निर्माण कार्यमा वातावरण प्रभाव मुल्यांकन तथा लेखाजोखा	वातावरणमैत्री, विपद् उत्थानशिल तथा दिगो सडकहरूको निर्माण गर्नु	२०८३/०८४देखि २०८५/०८६	१००००	वातावरणमैत्री, विपद् उत्थानशिल तथा दिगो सडकहरूको निर्माण भएको हुनेछ ।

क्र.स	कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य तथा पुष्ट्याई	आयोजना अवधि	लागत(रु.हजारमा)	आगामी ३ वर्षको उपलब्धि सुचक
५	निर्माण कार्यको गुणस्तर परीक्षणको लागि प्रयोगशाला निर्माण तथा व्यवस्थापन	नगरपालिका द्वारा सञ्चालित योजनाहरुको गुणस्तर कायम गर्नु	२०८३/०८४देखि २०८५/०८६	४०००	गुणस्तर परीक्षणको लागि प्रयोगशाला स्थापना भई निर्माणको गुणस्तर जाँच गर्ने कार्य सञ्चालन भएको हुनेछ ।
६	विविध सार्वजनिक निर्माण	नगरपालिका क्षेत्र भित्र आकस्मिक सार्वजनिक निर्माण तथा मर्मत कार्य गर्नु ।	२०८३/०८४देखि २०८५/०८६	००	नगरपालिका क्षेत्र भित्र सार्वजनिक निर्माणका कार्य भएको हुनेछ ।
७	साझेदारी कार्यक्रम ६०/४०	साझेदारी कार्यक्रम मार्फत नागरिकहरुको समेत लागत साझेदारी हुने गरी पूर्वाधार निर्माणको कार्य गर्नु का साथै अपनत्व पनि अभिवृद्धि हुने ।	२०८३/०८४देखि २०८५/०८६	३५०००	नागरिकहरुले विकास प्रतिको अपनत्व लिनुको साथै दीगो विकास हुनेछ ।
८	मर्मत सम्भार कोष	नगर भित्र निर्माण भई जीर्ण भएका पूर्वाधारहरुको पुनर्निर्माण गर्नु ।	२०८३/०८४देखि २०८५/०८६	३५०००	नगरपालिका भित्र निर्माण भएका पूर्वाधारहरुको निर्माण भई नागरिकहरुले सेवाको उपयोग गर्नेछन् ।
९	निर्माण व्यवसायी तथा उपभोक्ता समितिलाई अभिमुखिकरण	निर्माण कार्यमा गुणस्तर कायम गर्नु ।	२०८३/०८४देखि २०८५/०८६	३०००	निर्माण कार्यमा गुणस्तर आउनुका साथै सचेतना अभिवृद्धि कायम भएको हुनेछ ।

५.२ सिंचाइ

यस मेलम्ची नगरपालिका भित्र कूल खेती योग्य जमनिको २२ प्रतिशत सिंचित क्षेत्र रहेको छ । कृषियोग्य भूमिमा बाह्रै महिना सिंचाइ सुविधा पुऱ्याई कृषिको उत्पादकत्व बढाउन सिंचाइको दिगो व्यवस्था गर्न आवश्यक छ । परम्परागत सिंचाइ प्रणालीको मर्मत-सम्भार र नयाँ प्रविधिमा आधारित सिंचाइ प्रणालीको माध्यमबाट सिंचित कृषि क्षेत्रको विस्तार भइरहेको छ । सिंचाइ पूर्वाधार निर्माणमा संघ, प्रदेश र स्थानीय तहसंग समन्वय गरी रणनीतिक महत्वका ठूला सिंचाइहरु संघबाट र मझौला र साना प्रदेश र स्थानीय तहबाट लगानी परिचालन गर्ने व्यवस्था मिलाउन आवश्यक देखिन्छ । सिंचाइ प्रणालीको निर्माण पछिको मर्मत-सम्भार, व्यवस्थापन एवम् सञ्चालनमा उपभोक्ता समितिको सक्रिय सहभागिता थप सुदृढ गर्नुपर्ने आवश्यकता रहेको छ । सिंचाइको थप पूर्वाधार विकास र

सम्पन्न सिंचाइ प्रणालीको सुदृढीकरण गरी व्यवस्थित बनाउन लगानी वृद्धि गर्न आवश्यक देखिन्छ। स्थानिय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ मा भएको व्यवस्था बमोजिम स्थानीय साना सतह तथा भूमिगत सिंचाइ प्रणालीको सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार, सेवा शुल्क निर्धारण र संकलन सम्बन्धी व्यवस्थापन गर्न सकिने छ।

दीर्घकालीन सोच
खेतीयोग्य जमिनमा बाह्रै महिना पूर्ण सिंचाइ: कृषि उत्पादनमा बढाई
लक्ष्य
नगरभित्रका सम्पूर्ण खेतीयोग्य जमिनमा आधुनिक र दिगो सिंचाइको व्यवस्थापन गरी उच्च प्रतिफल युक्त कृषि उत्पादनमा योगदान पुर्याउने
उद्देश्यहरु
१. आधुनिक, दिगो र प्रभावकारी सिंचाइ प्रणालीको प्रयोग मार्फत सम्पूर्ण खेतीयोग्य जमिनमा सिंचाइ सुविधा पुर्याई कृषि उत्पादनमा वृद्धि गर्ने
रणनीति
१. आधुनिक प्रविधिको प्रयोग गरी खेतीयोग्य जमिनमा बाह्रै महिना सिंचाइ सुविधा पुर्याउने।

सिंचाइ क्षेत्रसंग सम्बन्धित नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र.सं	नतिजा सूचक	इकाई	आ.व.२०८१/०८२ को यथार्थ उपलब्धी	आ.व. २०८२/८३ को अनुमानित उपलब्धी	मध्यमकालिन खर्च संरचना लक्ष्य		
					२०८३/०८४	२०८४/०८५	२०८५/०८६
१	खेतीयोग्य जमिनमध्ये सिंचाइ सुविधा पुगेको भूमि प्रतिशत	प्रतिशत	३२	३८	४५	५२	७०
२	खेतीयोग्य जमिनमध्ये १२ महिना सिंचाइ सुविधा पुगेको भूमि प्रतिशत	प्रतिशत	१०	१३	१६	२२	३०
३	सिंचित क्षेत्रफल (हेक्टर)	हेक्टर	३५००	३८००	४०००	४५००	५०००

सिंचाई क्षेत्रको कार्यक्रमहरूको संक्षिप्त विवरण

क्र.स	कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य तथा पुष्ट्याई	आयोजना अवधि	लागत(रु. हजारमा)	आगामी ३ वर्षको उपलब्धि सुचक
१	सिंचाई कुलो निर्माण तथा मर्मत ७५/२५	खेतीयोग्य जमिनमा सिंचाई सुविधाको माध्यमबाट खाद्य उत्पादनमा वृद्धि गर्नु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	४१०००	खेतीयोग्य जमिनमा सिंचाई सुविधा पुगि खाद्य उत्पादनमा वृद्धि भएको हुनेछ ।
२	सिंचाई कुलो निर्माण तथा मर्मत	खेतीयोग्य जमिनमा सिंचाई सुविधाको माध्यमबाट खाद्य उत्पादनमा वृद्धि गर्नु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	९७०००	खेतीयोग्य जमिनमा सिंचाई सुविधा पुगि खाद्य उत्पादनमा वृद्धि भएको हुनेछ ।
३	जलाधार क्षेत्रको विवरण संकलन तथा नक्सांकन	जलाधार क्षेत्रको पहिचान तथा नक्सांकन गर्नु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	१५००	जलाधार क्षेत्रको पहिचान भई नक्सांकन भएको हुनेछ ।

५.३ खानेपानी तथा सरसफाई

खानेपानी तथा सरसफाई सेवाले मानव जिवनमा बहुआयामिक प्रभाव पार्ने गर्दछ । स्वस्थ खानेपानी र सरसफाईले स्वस्थ मानव जिवनमा योगदान गरी समग्र देशको आर्थिक विकासमा महत्वपूर्ण योगदान पुर्याएको हुन्छ । मेलम्ची नगरपालिका पानीको स्रोत प्रशस्त भएको क्षेत्र हो । यहाँ इन्द्रावती मेलम्ची जस्ता नदि, थुप्रै खोला नाला तथा पानीका मुहानहरू अवस्थित छन् । मेलम्ची पाश्चवचित्र २०७४ अनुसार यस नगरपालिकामा पाइप तथा धारा खानेपानी स्रोतबाट पानि भर्ने ९७.७७% अर्थात ११५६८ घरधुरी छन् तर ती धाराहरू अधिकांश सामुदायिक धाराहरू हुन् र हाल सम्म पनि नगरपालिकाको सबै क्षेत्रमा एक घर एक धारा अवधारणालाई पूर्ण रुपमा कार्यान्वयनमा ल्याउन सकिएको छैन भने निर्माण भएका सबै धारामा मिटर जडान गर्ने कार्य पनि पूर्ण रुपमा कार्यान्वयन गर्न सकिएको छैन ।

सफा सुन्दर र स्वच्छ नगर सभ्यताको प्रमुख परिचायक हो । त्यसैगरी स्वस्थ जीवन जिउन हाम्रो वरपरको जनजीवन र सेरोफेरो सफा हुनु जरुरी छ । शहरीकरणको सघनतामा वृद्धि नभएको र हालसम्म ग्रामीण परिवेशमा रहेकाले यो नगरपालिकामा अन्य सघन शहरी क्षेत्रमा जस्तो फोहोरमैला उत्सर्जन हुँदैन र फोहोर व्यवस्थापन मुख्य चुनौतीका रुपमा रहेको छैन । तथापि स्वच्छ पानी तथा सरसफाई मानवीय स्वास्थ्यलाई प्रभाव पार्ने प्रमुख तत्वहरू भएको र दिगो विकास लक्ष्यको लक्ष्य नं ६ ले खानेपानी तथा सरसफाईलाई सुनिश्चितता गर्नुका साथै नेपालको संविधानले पनि खानेपानी तथा सरसफाई सुविधालाई नागरिकको मौलिक हकको रुपमा व्याख्या गरेको हुनाले स्वस्थ नागरिक उत्पादनमा योगदान पुऱ्याउन गुणस्तरीय खानेपानी र सरसफाईको क्षेत्रलाई उच्च प्राथमिकतामा राखी थप खानेपानी

आयोजनाहरू निर्माण गर्नुपर्ने साथै वैज्ञानिक विधिहरूको प्रयोग गरी फोहोरमैला व्यवस्थापन गर्नुपर्ने आवश्यकता रहेको छ ।

मेलम्ची नगरपालिका कार्यालयले हाल मेलम्चीको बजार क्षेत्रमा हसामा २ पटक फोहरलाई जैविक र अजैविक गरी छुट्यायर उठाउने गरेको छ ।

दीर्घकालीन सोच

स्वच्छ, सुरक्षित, सर्वसुलभ र गुणस्तरीय खानेपानी तथा सरसफाई

लक्ष्य

नगरपालिका सम्पूर्ण बस्तीहरूमा स्वच्छ, सर्वसुलभ र दीगो खानेपानी तथा प्रभावकारी सरसफाइको व्यवस्थापन गर्ने

उद्देश्यहरू

१. नगरभित्र स्वच्छ खानेपानी सुविधाको सुनिश्चितता गर्नु ।
२. नगरपालिकाका सम्पूर्ण वडाहरूमा सरसफाइको सुविधा पुर्याउनु ।

रणनीति

१. आधारभूत खानेपानी सुविधा नपुगेका घरपरिवारमा खानेपानी सुविधा विस्तारका लागि प्राथमिकता दिने ।
२. मुहान संरक्षण तथा खानेपानी सेवाको स्तर वृद्धि गर्ने ।
३. सार्वजनिक स्थल तथा बजार क्षेत्रमा सरसफाइ सेवाको व्यवस्थापन गर्ने ।
४. सरसफाइ सम्बन्धी जनचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।

खानेपानी तथा सरसफाई क्षेत्रसंग सम्बन्धित नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र.सं	नतिजा सूचक	इकाई	आ.व. २०८१/०८२को यथार्थ उपलब्धी	आ.व. २०८२/८३ को अनुमानित उपलब्धी	मध्यमकालिन खर्च संरचना लक्ष्य		
					२०८३/०८४	२०८४/०८५	२०८५/०८६
१	पाइपबाट वितरण गरिएको पानीमा पहुँच भएका परिवार (प्रतिशत)	प्रतिशत	५०	६५	७५	८५	९५

क्र.सं	नतिजा सूचक	इकाई	आ.व.२०८१/ ०८२को यथार्थ उपलब्धी	आ.व २०८२/८३ को अनुमानित उपलब्धी	मध्यमकालिन खर्च संरचना लक्ष्य		
					२०८३/ ०८४	२०८४/ ०८५	२०८५/ ०८६
२	आधारभूत खानेपानी सेवामा पहुँच पुगेका जनसंख्या	प्रतिशत	९०	९५	९७	९८	९९
३	प्रशोधित/सुरक्षित खानेपानीमा पहुँच पुगेको जनसंख्या	प्रतिशत	३०	३५	४०	४५	५०
४	उन्नत सुधारिएका सरसफाइसम्बन्धी सुविधाहरू प्रयोग गर्ने परिवार जसले यस्ता सुविधाहरू अरुसँग साझेदारी गर्नुपर्दैन	प्रतिशत	५	७	९	११	१३
५	आधारभूत शौचालय प्रयोग गर्ने जनसंख्याको अनुपात	प्रतिशत	९२	९५	९६	९८	१००
६	ढल प्रणालीहरू/उपयुक्त (Faecal Sludge Management) मा चर्पी जोडिएका परिवार	प्रतिशत	२	५	१०	१२	२०
७	उपभोक्ता समिति मार्फत सञ्चालन गरिएका खानेपानी आयोजना संख्या	प्रतिशत	८०	९०	९५	९५	९५
८	संरक्षणमा समेटिएका खानेपानी मुहान संख्या	संख्या	१५०	१६०	१८०	२००	२२०
९	आधुनिक र सुविधासम्पन्न शौचालय प्रयोग गर्ने घरपरिवार प्रतिशत	प्रतिशत	३०	४०	५०	६०	७०
१०	डस्टबिन प्रयोग गर्ने र फोहरलाई वर्गीकरण गर्ने घरपरिवार संख्या	संख्या	२००	३००	६००	१०००	१२००
११	सामुदायिक हिसाबले संगठित रूपमा नियमित नगर घर तथा टोल सरसफाई कार्यक्रम संख्या (वार्षिक)	संख्या	५	८	१२	२०	२२

खानेपानी तथा सरसफाई क्षेत्रको कार्यक्रमहरूको संक्षिप्त विवरण

क्र.स	कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य तथा पुष्ट्याई	आयोजना अवधि	लागत(रु. हजारमा)	आगामी ३ वर्षको उपलब्धि सुचक
१	खानेपानी तथा सरसफाई सम्बन्धी नगरको छुट्टै कार्ययोजना निर्माण	खानेपानी तथा सरसफाई सम्बन्धी कार्ययोजना निर्माण गर्नु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	१५०	खानेपानी तथा सरसफाई सम्बन्धी कार्ययोजना निर्माण भएको हुनेछ ।
२	एक घर एक धारा कार्यक्रम	सबै नगरवासीहरूमा खानेपानीको सहज पहुँच पुर्याउनु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	४५०००	नगरपालिकाभित्र खानेपानीको सहज पहुँचमा वृद्धि भई एक घर एक धारा निर्माण भएको हुनेछ ।
३	खानेपानी मुहान क्षेत्र पहिचान, संरक्षण तथा विवरण संकलन र खानेपानी संरचनाको निर्माण	सबै नगरवासीहरूमा खानेपानीको सहज पहुँच पुर्याउनु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	१०००००	सबै नगरवासीहरूमा खानेपानीको सहज पहुँच पुगेको हुनेछ ।
४	सार्वजनिक स्थल, पर्यटकीय स्थल तथा बजार केन्द्रमा खानेपानी र शौचालय निर्माण	सार्वजनिक स्थलमा खानेपानी र शौचालय निर्माण गर्नु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	२००००	सार्वजनिक स्थलमा तथा बजार क्षेत्रहरूमा खानेपानी र शौचालय निर्माण भएको हुनेछ ।
५	विभिन्न संघ संस्थासंग समन्वय गरी सामुदायिक स्तरमा प्रत्येक हप्ताको शनिवार सरसफाई कार्यक्रम सञ्चालन	सरसफाईयुक्त र स्वच्छ नगर निर्माण गर्नु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	२५०	नगरपालिका भित्रको बजार र अन्य क्षेत्रहरूमा सरसफाई भएको हुनेछ ।
६	खानेपानी मुहान गुणस्तर परीक्षण	नागरिकहरूलाई स्वच्छ र सफा पिउने पानी उपलब्ध गराउनु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	३०००	नागरिकहरूलाई स्वच्छ र सफा पिउने पानी उपलब्ध भएको हुनेछ ।

५.४ उर्जा

मेलम्ची नगरपालिकाका ९९% घरधुरीमा विद्युत सेवाको पहुँच पुगिसकेको छ। ज्यामिरे स्थित इन्द्रावती नदीमा नेसनल हाइड्रोपावर कम्पनीद्वारा स्थापित ७.५ मेगावाट क्षमता भएको इन्द्रावती तेस्रो विद्युत परियोजना हाल संचालनमा रहेको छ। यस नगरपालिकाभित्रका नदीनालाबाट ठुला तथा साना जलविद्युत निर्माणको राम्रो सम्भावना रहेको छ। यसैगरी, माइक्रो हाइड्रोको सम्भावना वडा नं ३ को दुईवटा स्थानमा पनि छ । इन्द्रावतीमा एउटा सब-स्टेशन र बाहुनेपाटी र मेलम्चीको बीचमा एउटा सब-स्टेशन गरी जम्मा २ वटा सब-स्टेशनहरूले ६६ के. भि.

क्षमताको पावर यस नगरपालिकामा वितरण भएको छ । यस नगरपालिका भित्र करिब ३००० बिजुलीका पोलहरु मध्ये २५% जति काठका पोलहरु रहेका छन् । यस नगरपालिकामा विद्युत प्रसारणका लागि करिब २०० वटा ट्रान्सफर्मरहरु जडान गरिएका छन् ।

दीर्घकालीन सोच
नविकरणिय, स्वच्छ, सर्वसुलभ र दिगो ऊर्जाको सुनिश्चितता

लक्ष्य
दिगो, वातावरण मैत्री र स्वच्छ उर्जामा नगरबासी सबैको पहुँच सुनिश्चित गर्ने

उद्देश्यहरु
१. ऊर्जामा सबै नगरबासीको पहुँच पुर्याउनु ।
२. दिगो, वातावरणमैत्री, स्वच्छ, किफायती, गुणस्तरिय, सर्वसुलभ र भरपर्दो उर्जाको प्रवर्द्धन गर्नु ।

रणनीति
- विद्युतीकरण नभएका स्थानहरुमा विद्युत् सेवा विस्तार गर्ने । - वैकल्पिक ऊर्जा प्रवर्द्धन गर्ने । - जनचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । - विद्युत चुहावट नियन्त्रण गर्ने ।

उर्जा क्षेत्रसंग सम्बन्धित नतिजा सुचक र लक्ष्य

क्र.सं.	नतिजा सूचक	इकाई	आ.व.२०८१/ ०८२ को यथार्थ उपलब्धी	आ.व २०८२/८३ को अनुमानित उपलब्धी	मध्यमकालिन खर्च संरचना लक्ष्य		
					२०८३/ ०८४	२०८४ /०८५	२०८५/ ०८६
१	विद्युतमा पहुँच भएका जनसंख्या	प्रतिशत	९९.५	९९.५	९९.५	९९.५	१००
२	वैकल्पिक तथा नविकरणीय उर्जा जस्तै सोलार प्रयोग गर्ने घरपरिवार प्रतिशत	प्रतिशत	-	-	-	-	-

क्र.सं.	नतिजा सूचक	इकाई	आ.व.२०८१ / ०८२ को यथार्थ उपलब्धी	आ.व. २०८२/८३ को अनुमानित उपलब्धी	मध्यमकालिन खर्च संरचना लक्ष्य		
					२०८३/ ०८४	२०८४ /०८५	२०८५ / ०८६
३	खाना पकाउनका निम्ति ऊर्जाको प्राथमिक स्रोतको रूपमा कोइला, दाउरा, गुइँठा लगायतका ठोस इन्धन प्रयोग गर्ने घरपरिवार	प्रतिशत	४०	३५	३०	२५	२०
४	खाना पकाउन एलपी ग्याँस प्रयोग गर्ने घरपरिवार	प्रतिशत	३०	३५	४०	४५	५०
५	खाना पकाउन विद्युतीय चुलो प्रयोग गर्ने घरपरिवार	प्रतिशत	५	१०	१५	२०	२५
६	खाना पकाउन बैकल्पिक ऊर्जा प्रयोग गर्ने घरपरिवार	प्रतिशत	०.५	१	५	१०	१५
७	विद्युतीय सामग्रीमा हिटर, पंखा, एयर कन्डिसनर, वासिङ मेसिन प्रयोग गर्ने घरपरिवार प्रतिशत	प्रतिशत	५	७	१०	१५	२०

उर्जा क्षेत्रको कार्यक्रमहरुको संक्षिप्त विवरण

क्र.स	कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य तथा पुष्ट्याई	आयोजना अवधि	लागत(रु. हजारमा)	आगामी ३ वर्षको उपलब्धि सुचक
१	सोलार तथा सडक बत्ति जडान	रातको समयमा हुने चोरि चकारि तथा अन्य अनैतिक क्रियाकलापको रोकथाम गर्नु तथा बजारको सौन्दर्यतामा वृद्धि गर्नु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	६५००	बजारक्षेत्रमा रात्री समयमा उज्यालो हुनका साथै अनैतिक कृयाकलापहरुको रोकथाममा सहयोग पुग्नेछ ।
२	बायोग्यास, सुधारिएको चुलो, विद्युतिय चुलो लगायत वैकल्पिक उर्जा प्रवर्द्धन तथा जनचेतनामुलक कार्यक्रम सञ्चालन	दाउराको खपत कम गरि वैकल्पिक उर्जाको प्रवर्द्धन गर्नु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	२५००	वैकल्पिक उर्जाको प्रयोगमा वृद्धि भएको हुनेछ ।

क्र.स	कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य तथा पुष्ट्याई	आयोजना अवधि	लागत(रु. हजारमा)	आगामी ३ वर्षको उपलब्धि सुचक
३	विद्युत प्राधिकरण संग समन्वय गरी विद्युत चोरी तथा चुहावट नियन्त्रण गर्न अनुगमनको व्यवस्था	विद्युत चोरी तथा चुहावट नियन्त्रण गर्नु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	२१००	विद्युत चोरी तथा चुहावट नियन्त्रण भएको हुनेछ ।
४	पर्यटकिय स्थलहरुमा आधारभूत विद्युत सेवा पुर्‍याउने	पर्यटकहरुको आवागमनमा वृद्धि गर्नु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	१८००	पर्यटकहरुको आवागमनमा वृद्धि भएको हुनेछ ।

५.५ आवास,भवन तथा बस्ती विकास

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार मेलम्ची नगरपालिकाको जनघनत्व २६० प्रति वर्गकिलोमिटर रहेको छ भने नगरपालिका भित्र कुल ११,१८० घरधुरी रहेको छ। भौगोलिक विकटताको कारण यस पालिकाको जनसंख्या घट्दो क्रममा रहेता पनि व्यवस्थित आवास र एकीकृत बस्ती विकासको कार्य भईरहेको छ ।मिति २०७२ सालको विनाशकारी भुकम्पबाट क्षति भएका सम्पूर्ण घरहरुको ९५ प्रतिशत पुनर्निर्माण कार्य सम्पन्न भएको छ । मेलम्ची नगरपालिकाभित्र मेलम्ची तथा इन्द्रावती नदी किनारका केही भागहरु समथर रहेका छन् भने अन्य बस्तीहरु भिरालो र केही बस्तीहरु जोखिमयुक्त अवस्थामा रहेका छन्।वि.सं. २०७८ सालमा आएको भिषण बाढिबाट इन्द्रावति र मेलम्ची नदि किनारका बस्ती, पूर्वाधार र खेतियोग्य जग्गा जमिनमा ठूलो क्षति पुगेको छ । तसर्थ नदि किनारका स्थानहरुमा आवास तथा बस्ती विकासको कार्य गर्न चुनौती रहेको छ ।नगरपालिकाले नगर भित्रका बस्तीहरुमा शहरी योजना तथा भवन सम्बन्धी मापदण्ड र संहिता पालना गरी घरहरुको नक्सा पास गर्ने कार्य गरेको छ।यसै पृष्ठभूमिलाई मध्यनजर गरी आवास,भवन तथा बस्ती विकासका सन्दर्भमा पञ्चवर्षिय आवधिक लक्ष्य, उद्देश्य, समस्या र चुनौती, संभावना र अवसर, रणनीति र कार्यनीति तथा कार्यक्रमहरुको प्राथमिकताकरण तल प्रस्तुत गरिएको छ ।

दीर्घकालीन सोच

पूर्ण सुरक्षित तथा आधारभूत सुविधा सम्पन्न आवासको प्रत्याभूति

लक्ष्य

सुरक्षित र सुविधायुक्त आवास तथा बस्ती विकास गर्ने

उद्देश्यहरु

१. न्युनतम सुविधा सम्पन्न एकीकृत बस्तीको विकास गर्नु
२. सुरक्षित आवास तथा भवनहरु निर्माण गर्नु

रणनीति

१. छरिएर रहेका तथा विपदको जोखिममा परेका वस्तीहरुलाई एकीकृत वस्तीको निर्माण गरी स्थानान्तरण गर्दै लैजाने ।
२. सुरक्षित आवासको प्रत्याभूति गराउने ।
३. एकीकृत सेवा प्रदायक बहुउपयोगी तथा बहुउद्देश्यीय भवन निर्माण गर्ने र निर्माण भएका सामुदायिक भवनहरुको अभिलेख राखि उपयोगिताको लागि नीति निर्माण गर्ने ।
४. आवास तथा भवन निर्माणमा स्थानीय स्रोत र साधनको उच्चतम प्रयोग गर्न र अभिमुखीकरण कार्यक्रम संचालन गर्ने ।

आवास, भवन तथा वस्ती विकास क्षेत्रसंग सम्बन्धित नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र.सं.	नतिजा सूचक	इकाई	आ.व.२०८१/ ०८२ को यथार्थ उपलब्धी	आ.व. २०८२/८३ को अनुमानित उपलब्धी	मध्यमकालिन खर्च संरचना लक्ष्य		
					२०८३ /०८४	२०८४/ ०८५	२०८५/ ०८६
१	बाह्रै महिना सवारीसाधन सञ्चालन योग्य सडकको २ कि.मि. दूरीभित्र बसोबास गर्ने असर झुपडीमा बस्ने परिवार	प्रतिशत	-	-	-	-	
२	खरपरालले छाएको घरमा बस्ने परिवार	प्रतिशत	-	-	-	-	
३	बाढी, डुबान तथा भूकम्पबाट सुरक्षित र सुविधायुक्त घरमा बस्ने परिवार	प्रतिशत	८०	९०	१००	१००	१००
४	भूमिहीन तथा सुकुम्बासीको संख्या	प्रतिशत	०.४८	०.२	०.२	०.१	०
५	एकीकृत आवासमा छुट्टाछुट्टै घरमा बस्ने परिवार संख्या	प्रतिशत	२	५	६	८	१०
६	बहुतले आवास (अपार्टमेन्ट) मा बस्ने परिवार संख्या	प्रतिशत	-	-	-	०.२	०.४

५.६ सूचना प्रविधि तथा तथ्याङ्क व्यवस्थापन

नेपालको संविधानले सूचना तथा सञ्चार सम्बन्धी हकलाई मौलिक हकको रूपमा व्यवस्था गरे अनुरूप मेलम्ची नगरपालिकाले यस क्षेत्रलाई उच्च प्राथमिकतामा राखेको छ। हाल नगरपालिकाको अधिकांश क्षेत्रमा मोबाइल नेटवर्क र फाइबर इन्टरनेटको पहुँच पुगेको छ। नगरपालिकाले विकासका क्रियाकलापहरूलाई परिमाणमा मापन गर्न र सुशासन कायम गर्न वस्तुनिष्ठ सूचना प्रणाली र तथ्याङ्क व्यवस्थापनलाई अनिवार्य ठानेको छ।

यस नगरपालिकाभित्र बजार क्षेत्र विस्तार भएका केही स्थानहरू तथा भौगोलिक रूपमा विकट र टाढा रहेका क्षेत्रहरू भए तापनि नेपाल टेलिकम र एनसेलद्वारा मोबाइल दूरसञ्चार सेवा उपलब्ध गराइएको छ। नगरपालिकाका विभिन्न वडाहरूमा मोबाइल टावरहरू स्थापना भएकाले नेटवर्क पहुँचको अवस्था सन्तोषजनक रहेको देखिन्छ। तथापि, सेवाको गुणस्तर, इन्टरनेट गतिको स्थायित्व तथा दुर्गम क्षेत्रमा पहुँच विस्तारका लागि थप सुधार आवश्यक रहेको छ।

नगरपालिकाभित्र विभिन्न सेवा प्रदायक संस्थामार्फत इन्टरनेट सेवा उपलब्ध भइरहेको छ। अधिकांश क्षेत्रमा फाइबर इन्टरनेटको पहुँच विस्तार भइसकेको छ भने बाँकी क्षेत्रमा समेत पहुँच विस्तार गर्ने सम्भावना रहेको छ। सूचना तथा सञ्चारको माध्यमका रूपमा यस क्षेत्रमा रेडियो मेलम्ची, रेडियो सिन्धु र रेडियो मिसन लगायतका एफ.एम. रेडियो स्टेशनहरू सञ्चालनमा रहेका छन्, जसले स्थानीय सूचना, समाचार, जनचेतना तथा विकास सम्बन्धी कार्यक्रमहरूको प्रसारणमा महत्वपूर्ण योगदान पुऱ्याएका छन्।

कुनै पनि विकास योजना तथा कार्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि यथार्थपरक, वस्तुनिष्ठ र अद्यावधिक सूचनाको महत्वपूर्ण भूमिका रहन्छ। नगरपालिकामा सञ्चालन हुने विकास गतिविधि, सेवा प्रवाह तथा समग्र सामाजिक-आर्थिक अवस्थालाई तथ्यांकका माध्यमबाट परिमाणात्मक रूपमा अभिव्यक्त गर्न सकिन्छ। यसबाट विकास तथा समृद्धिको स्तर मापन गर्न, नीतिगत निर्णय लिन तथा योजनाको प्रभावकारिता मूल्याङ्कन गर्न सहज हुन्छ। त्यसैले नगरपालिकामा उपलब्ध तथ्यांक तथा सूचनालाई नियमित रूपमा संकलन, अद्यावधिक, विश्लेषण र व्यवस्थापन गर्ने एकीकृत सूचना तथा तथ्यांक व्यवस्थापन प्रणालीको विकास र सुदृढीकरण आवश्यक रहेको छ।

सबलपक्ष: मुख्य संभावना र अवसरहरू

- नगरपालिकाको सबै क्षेत्रहरूमा मोबाइल Network Coverage र Internet Coverage पुगेको
- स्थानीय स्तरमा विभिन्न एफ.एमहरू संचालनमा रहेकोले स्थानीय सूचनाहरू सम्प्रेषण गर्न सहज भएको
- शिक्षा, स्वास्थ्य लगाएत सार्वजनिक सेवा प्रवाहमा समेत सूचना प्रविधिको प्रयोग भई सेवा प्रवाह प्रभावकारी भएको र सुशासन कायम भएको
- सार्वजनिक खरिद र खर्चमा प्रविधिको प्रयोगले पारदर्शिता र मितव्ययिता कायम भएको
- संचार माध्यमको प्रयोगले जनचेतनाको स्तर बढि सूचनाको हक प्रत्याभुत गरेको

- विपद् व्यवस्थापनमा सूचना तथा संचार प्रविधिको प्रयोग भएको
- नगरबासिहरु सूचना प्रविधि तथा संचारको क्षेत्रमा जागरुक रहेको
- आर्थिक कारोबारमा इ-पेमेन्ट बढ्दो प्रयोग भएको

दुर्बल पक्ष: प्रमुख समस्या र चुनौतीहरु

- नगरपालिकाको सबै क्षेत्रहरुमा मोबाइल Network Coverage र Internet Coverage पुगेको भएपनि गुणस्तरमा समस्या रहेको ।
- नगरपालिका भित्रका शैक्षिक संस्थाहरु र अन्य सार्वजनिक निकायहरुमा द्रुत इन्टरनेट सुविधा विस्तार गर्नुपर्ने
- सञ्चार क्षेत्रको क्षमता अभिवृद्धि गर्नुपर्ने
- नगरपालिकावासीमा सञ्चारका सबै प्रविधि सँगको पहुँच स्थापना गरी साइबर सुरक्षा सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि गर्नुपर्ने

दीर्घकालीन सोच

सूचना प्रविधि तथा संचारको प्रयोग गरि प्रविधिमैत्रि नगरपालिकाको स्थापना

लक्ष्य

नगरपालिकाको सम्पूर्ण क्षेत्रमा सूचना प्रविधि तथा संचारको अधिकतम र प्रभावकारी प्रयोग

उद्देश्यहरु

१. नगरपालिकावासीमा सूचना प्रविधिको पहुँच सुनिश्चित गर्ने
२. सार्वजनिक सेवा प्रवाहमा विद्युतिय शासनको अधिकतम उपयोग गर्ने
३. स्थानीय सरकारसँग सम्बन्धित सम्पूर्ण महत्वपूर्ण सूचनाहरुलाई सहज, पहुँच योग्य र व्यवस्थित बनाउदै वित्तीय व्यवस्थापन अब्बल तुल्याउन ।

रणनीति

१. सूचना प्रविधिका पूर्वाधारहरुको निर्माण गर्ने ।
२. नगरपालिकावासीमा आमसञ्चारको पहुँच विस्तार गर्ने ।
३. क्षमता अभिवृद्धिमूलक कार्यक्रम संचालन गर्ने ।

४. विद्युतिय शासनको लागि आवश्यक पुर्वाधार निर्माण गर्ने ।
५. विद्युतिय शासन प्रणाली संचालनको लागि आवश्यक दक्ष जनशक्ति तयार गर्ने ।
६. सुदृढ अभिलेख प्रणालीको विकास गर्ने ।

सूचना प्रविधि तथा तथ्याङ्क व्यवस्थापन क्षेत्रसंग सम्बन्धित नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र.सं.	नतिजा सूचक	इकाई	आ.व.२०८१/८२ को यथार्थ उपलब्धी	आ.व. २०८२/८३को अनुमानित उपलब्धी	मध्यमकालिन खर्च संरचना लक्ष्य		
					२०८३/०८४	२०८४/०८५	२०८५/०८६
१	टेलिफोन तथा मोबाइल सेवामा पहुँच पुगेको घरपरिवार संख्या	प्रतिशत	९५	१००	१००	१००	१००
२	इन्टरनेट प्रयोगकर्ता घरपरिवारको संख्या	प्रतिशत	७०	८०	९०	९५	९५
३	रेडियोको पहुँच पुगेका घरपरिवार संख्या	प्रतिशत	९०	१००	१००	१००	१००
४	टेलिभिजनको पहुँच पुगेका घरपरिवार संख्या प्रतिशत	प्रतिशत	७०	८०	९०	९५	९५

सूचना प्रविधि तथा तथ्याङ्क व्यवस्थापन क्षेत्रको कार्यक्रमहरूको संक्षिप्त विवरण

क्र.स	कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य तथा पुष्ट्याई	आयोजना अवधि	लागत(रु.हजारमा)	आगामी ३ वर्षको उपलब्धि सुचक
१	विद्यालयमा ई-हाजिरी जडान	विद्यार्थी तथा शिक्षकहरूमा सूचना प्रविधिको पहुँचमा वृद्धि गर्नुको साथै शिक्षक तथा कर्मचारिको नियमित उपस्थिति गराउनु ।	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	१०००	सूचना प्रविधिको पहुँचमा वृद्धि हुनका साथै शिक्षक तथा कर्मचारिको नियमित उपस्थितिमा वृद्धि हुनेछ ।
२	सूचना प्रणाली तथा सफ्टवेयर सञ्चालन	सूचना प्रविधिको माध्यमबाट कार्यमा सरलता तथा सहजता ल्याउनु ।	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	४५००	नगरभित्रका आवश्यक विषय तथा क्षेत्रहरूमा सफ्टवेयर प्रणालीको जडान भएको हुनेछ ।
३	सूचना प्रविधि केन्द्र	नगरवासिहरूमा सूचना प्रविधि सम्बन्धी ज्ञानको विस्तार गर्नु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	५००	नगरवासिहरूले सूचना प्रविधि सम्बन्धी ज्ञान प्राप्त गरेका हुनेछन् ।
४	नगर प्रोफाइल तथा घर नम्बरिङ्ग	स्थानीय सरकारको क्षमता अभिवृद्धि, नागरिक सेवा सहज बनाउने, र दीर्घकालीन स्मार्ट नगरको आधार तयार पार्नु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	२०००	स्मार्ट नगरपालिकाको आधार तयार भएको हुनेछ ।
५	नगरपालिका र अन्तर्गतका कार्यालयहरूमा ICT मर्मत	कम्प्युटर, नेटवर्क, सफ्टवेयर प्रणालीहरू नियमित रूपमा अपडेट र सञ्चालन योग्य राख्नु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	३९००	कम्प्युटर, नेटवर्क, सफ्टवेयर प्रणालीहरू चुस्त रूपमा संचालन भएको हुनेछ ।

परिच्छेद - ६

वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन

६.१ वन, वातावरण, जलाधार संरक्षण तथा विपद् व्यवस्थापन

नेपाल जलस्रोतमा धनी राष्ट्र भए झैं मेलम्ची नगरपालिका पनि प्राकृतिक जलस्रोत र जलाधार क्षेत्रको दृष्टिले अत्यन्तै सम्पन्न छ। यहाँका मेलम्ची, इन्द्रावती, तालामाराङ र सिन्धु जस्ता प्रमुख नदीहरूले स्थानीय पारिस्थितिकीय प्रणाली र जनजीवनमा महत्वपूर्ण योगदान पुऱ्याएका छन्। यद्यपि, एकीकृत र दीर्घकालीन योजनाको अभावमा उपलब्ध जलस्रोतको पूर्ण सदुपयोग हुन नसकेकाले आर्थिक समृद्धिका लागि यसको दिगो व्यवस्थापन र वातावरणीय सन्तुलन कायम गर्नु आवश्यक देखिएको छ।

दिगो विकास लक्ष्य १५ को प्राथमिकता अनुरूप पर्यावरणीय सन्तुलन, वायुमण्डलीय स्वच्छता र वन्यजन्तुको बासस्थान रक्षाका लागि वन तथा जलाधार क्षेत्रको संरक्षणलाई नगरपालिकाले प्राथमिक कार्यक्रमको रूपमा अगाडि बढाउनु अपरिहार्य छ। विशेषगरी जुगल हिमालबाट उत्पत्ति हुने मेलम्ची नदीले मेलम्ची खानेपानी आयोजना मार्फत काठमाडौं उपत्यकालाई खानेपानी आपूर्ति गरी राष्ट्रिय महत्वसमेत प्राप्त गरेको छ। यसका अतिरिक्त इन्द्रावती र विभिन्न सहायक खोलाहरू यस नगरपालिकाका प्रमुख जलाधार प्रणाली हुन्।

विश्वव्यापी रूपमा बढ्दो औद्योगिकीकरण र वन विनाशका कारण जलवायु परिवर्तनको प्रभाव तीव्र बनेको छ। विकास निर्माणका गतिविधिहरू जलवायु परिवर्तनका प्रमुख कारक भएकाले योजना निर्माणका प्रत्येक चरणमा वातावरणमैत्री प्रविधि र हरित विकासको अवधारणालाई आत्मसात गर्नु आजको आवश्यकता हो।

नगरपालिकाको स्थानीय योजना अनुसार यो क्षेत्र बाढी, पहिरो र डढेलो जस्ता बहुप्रकोपको उच्च जोखिममा छ। २०७२ सालको महाभूकम्प र २०७८ सालमा मेलम्ची एवं इन्द्रावती नदीमा आएको विनाशकारी बाढीले यहाँको जनजीवन, आर्थिक गतिविधि र पूर्वाधारमा व्यापक क्षति पुऱ्याएको तथ्यले विपद् व्यवस्थापन र जलवायु उत्थानशील विकासको टड्कारो आवश्यकतालाई दर्शाउँछ।

सबल पक्ष: मुख्य संभावना र अवसरहरू

- नगरपालिकाको वन ऐन, २०७८ स्वीकृत भई कार्यान्वयन हुनु,
- दिगो वन व्यवस्थापन गरि वनमा आश्रित समुदायको जीवनस्तरमा सकारात्मक प्रभाव पार्नका लागि निरन्तर समन्वय र सहकार्य गरिनु,
- वन पैदावार, वन्यजन्तु र जैविक विविधताको संरक्षणका लागि आवश्यक समन्वय गरिनु,
- वातावरण संरक्षण एवम् सम्बर्द्धनका लागि आवश्यक ऐन निर्माण गरि कार्यान्वय गरिनु,
- जलस्रोत तथा जलाधार क्षेत्रहरूलाई उच्चतम उपयोग गरि आर्थिक लाभ लिन सक्नु,

- विपद् व्यवस्थापन ऐन र कोष संचालन कार्यविधि, मनसुन पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजनाको निर्माण गरिनु,
- आपतकालीन कोषमा आवश्यकता अनुसार पर्याप्त बजेट विनियोजन गरिनु,
- नगरपालिकामा विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनका लागि विभिन्न कार्यक्रमहरू संचालन गरिनु,
- विपद् पूर्व तयारी, प्रतिकार्य र पुनर्लाभका लागि आवश्यक कार्यक्रमहरू गरिनु,
- विपद् पोर्टलको निर्माण गरि विपद्जन्य घटनासंग सम्बन्धित अभिलेख, विवरण अध्यावधिक गरिनु,
- विपद्जन्य घटनाहरूको व्यवस्थापनको लागि नगर आपतकालीन कार्यसंचालन केन्द्रको स्थापना गरिनु,
- नगर विपद् व्यवस्थापन समिती र वडा विपद् व्यवस्थापन समितीको स्थापना भई सक्रिय रहनु,
- विपद् पूर्व चेतावनी प्रणालीको स्थापना गरिनु,
- विपद् खोज, उद्धार तथा राहत सामाग्रीको उचित व्यवस्थापन गरिएको,
- विपद् खोज उद्धार, पुनर्निर्माण तथा पुनर्स्थापनाको कार्य प्रभावकारी रूपमा गरिनु,
- जोखिमयुक्त वस्ती/क्षेत्रहरूको भौगर्भिक अध्ययन गरिएको, आदी।

दुर्बल पक्ष: प्रमुख समस्या र चुनौतीहरू

- वैज्ञानिक वन व्यवस्थापन गर्न चुनौती हुनु,
- वन डडेलो तथा जथाभावी वन फडानीलाई नियन्त्रण गर्न नसकिनु,
- विकास र वातावरण बीच सन्तुलन कायम गर्न नसकिनु,
- वन तथा वातावरण संरक्षणलाई आयआर्जन संग जोड्न चुनौती रहनु,
- वन तथा जैविक विविधताको संरक्षण सम्बन्धि जनचेतनामा कमि हुनु,
- जलवायु परिवर्तनका नकारात्मक असरलाई कम गर्न/गराउन चुनौती रहनु,
- विपद्जन्य घटनाहरूको प्रभावकारी व्यवस्थापन र संयन्त्र निर्माण गर्न चुनौती हुनु,
- विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनका लागि ठोस योजना र कार्यक्रम बनाई लागु गर्नका लागि आर्थिक श्रोतको अभाव हुनु,
- विपद् पश्चातको पुनर्निर्माण तथा पुनर्लाभका काम गर्न श्रोतको अभाव हुनु,
- जोखिमयुक्त वस्तीको स्थानान्तरण गर्नका लागि भौगर्भिक, सामाजिक तथा आर्थिक श्रोतको कमि हुनु
- जोखिम संवेदनशील भू-उपयोग योजना निर्माण गरि कार्यान्वयन गर्न कठिनाई हुनु आदी।

दीर्घकालीन सोच

उत्पादनशील वन, जैविक विविधता संरक्षण एवम् विपद् उत्थानशील पुवार्धार युक्त नगर

लक्ष्य

उद्देश्यहरू

१. वन तथा जैविक विविधताको संरक्षण गरि सम्बृद्धि हासिल गर्नु
२. जलवायु परिवर्तनका असरहरूलाई न्यूनीकरण गर्ने
३. जलाधार क्षेत्रको प्रभावकारी व्यवस्थापन गरि आर्थिक सम्बृद्धि हासिल गर्ने
४. नदिजन्य क्षेत्रहरूमा हुने कटानको समस्यालाई न्यूनीकरण गर्ने
५. प्राकृतिक तथा गैर प्राकृतिक विपद् बाट हुने क्षति न्यूनीकरण गर्ने
६. विपद्को दिगो तथा प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्ने
७. वातावरण मैत्री नगर घोषणा गर्ने

रणनीति

१. वन क्षेत्रको संरक्षण एवं विकास गर्नु ।
२. जैविक विविधताको नक्साकन तथा दस्तावेज निर्माण ।
३. जलवायु अनुकूलन तथा जलवायु परिवर्तन न्यूनीकरणका लागि क्षमता विकास गर्ने ।
४. जलाधार क्षेत्रको प्रभावकारी व्यवस्थापन गरी आर्थिक समृद्धि हासिल गर्ने ।
५. जलाधार क्षेत्रको दीर्घकालीन व्यवस्थापन गर्ने ।
६. जनचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
७. वस्ती संरक्षण एवं नदि नियन्त्रण गर्ने ।
८. विपद् जोखिम क्षेत्रहरूको पहिचान गर्ने ।
९. विपद् पूर्वानुमान तथा पूर्व चेतावनी प्रणाली प्रभावकारी बनाउने ।
१०. विपद् व्यवस्थापन योजना निर्माण गर्ने ।
११. विपद् व्यवस्थापनमा सक्षम संयन्त्रको निर्माण गर्ने ।
१२. विपद् व्यवस्थापन कोषको प्रभावकारी परिचालन गर्ने ।
१३. स्थानीय संरचना निर्माण मापदण्ड प्रभावकारी बनाउने ।
१४. जनचेतना मूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
१५. वातावरणमैत्री वडा घोषणा गर्ने ।
१६. स्वच्छ सफा वडा निर्माण गरिने ।

वन, वातावरण, जलाधार संरक्षण तथा विपद् व्यवस्थापन क्षेत्रसंग सम्बन्धित नतिजा सुचक र लक्ष्य

क्र.सं.	नतिजा सूचक	इकाई	आ.व.२०८१/ ०८२ को यथार्थ उपलब्धी	आ.व. २०८२/८३ को अनुमानित उपलब्धी	मध्यमकालिन खर्च संरचना		
					२०८३/ ०८४	२०८४/ ०८५	२०८५ /०८६
१	वनले ओगटेको कुल क्षेत्र (प्रतिशत)	प्रतिशत	३७	३७	३९	४२	४४
२	सामुदायिक वनले ओगटेको क्षेत्र (हेक्टर)	हेक्टर	२१९८	२१९८	२२५०	२४००	२६००
३	वनस्पति उद्यान संख्या	संख्या	०	१	२	४	६
४	वृक्षारोपण गरिएको क्षेत्र	रोपनी	५	५	५०	१००	२५०
५	वैज्ञानिक व्यवस्थापन प्रणाली लागु वनको क्षेत्र	प्रतिशत	-	-	-	-	-
६	जडीबुटी तथा फलफूल खेतीले ओगटेको सामुदायिक वनको क्षेत्र	प्रतिशत	-	-	५	१०	१५
७	मिचाहा प्रजातिका विरुवाहरुले ओगटेको वनको क्षेत्र	प्रतिशत	-	-	-	-	-
८	संकटासन्न अवस्थामा रहेका औषधिको रुपमा प्रयोग हुने वनस्पतिहरु	संख्या	-	-	-	-	-
९	अनुत्पादक झाडी, बुट्यान क्षेत्र मध्ये उत्पादनशील वनमा परिणत भएको क्षेत्र	प्रतिशत	-	-	-	-	-
१०	संकटासन्न घोषणा भएका वनस्पतिको संख्या	प्रतिशत	-	-	-	-	-
११	सामुदायिक वनभित्र निर्मित पोखरी संख्या	संख्या	-	-	३	५	७
१२	बायो इन्जिनियरिङ्ग प्रविधिको प्रयोग गरी भू-संरक्षण गरिएका स्थानहरुको संख्या	-	-	-	५	१०	१५
१३	ताल, सिमसार र तलाउ-पोखरीहरुको संख्या	संख्या	-	-	३	५	७
१४	संकटासन्न तालहरु/पोखरीहरु	प्रतिशत	-	-	-	-	-
१५	संरक्षित सिमसार क्षेत्र	संख्या	-	-	-	-	-
१६	परम्परागत जैविक विधि अपनाई संरक्षण गरिएका पानीको मुहानहरुको संख्या	संख्या	-	-	-	-	-

क्र.सं.	नतिजा सूचक	इकाई	आ.व.२०८१/ ०८२ को यथार्थ उपलब्धी	आ.व २०८२/८३ को अनुमानित उपलब्धी	मध्यमकालिन खर्च संरचना		
					२०८३/ ०८४	२०८४/ ०८५	२०८५ /०८६
१७	संकटमा परी पुनरुत्थान गरिएका पानीका मुहानको संख्या	संख्या	-	१	३	५	७
१८	वनजंगल भित्र रहेका पोखरीहरुको संख्या	संख्या	-	१	२	४	५
१९	संकटयुक्त अर्थात् सुख्खाका कारण सुक्ने खतरामा रहेका पानीका मुहानहरुको संख्या	संख्या	-	-	-	-	-
२०	विपद्को कारण ज्यान गुमाउनेको संख्या	संख्या	०	०	०	०	०
२१	विपद्को कारण घाइते हुनेको संख्या	संख्या	-	०	०	०	०
२२	विपद्बाट प्रभावित घरपरिवार	संख्या	३५	५०	१००	१००	५०
२३	विपद्को बेला भेला हुने स्थानको संख्या	संख्या	५५	५५	५५	५५	५५
२४	दमकल संख्या	संख्या	-	-	-	-	१
२५	एक्सकाभेटर संख्या	संख्या	२	२	२	३	३
२६	विपद् पूर्वसंकेत दिन जडित उपकरणहरुको संख्या	संख्या	३	३	४	५	६
२७	भूकम्प प्रतिरोधी घरको प्रतिशत	प्रतिशत	८०	८५	९०	९५	९७
२८	जलवायु परिवर्तन अनुकूलन योजना अन्तर्गत समुदायस्तरमा कार्यान्वयन भएका कार्यक्रमहरुको संख्या	संख्या	३	३	५	८	१०
२९	जलवायु अनुकूलनका वनस्पति तथा बालीनालीको संख्या	संख्या	-	-	-	-	-
३०	जलवायु परिवर्तनसम्बन्धी शिक्षा समावेश गरेका विद्यालयहरुको संख्या	प्रतिशत	-	६३	६३	६३	६३
३१	जलवायुका असरलाई कम गर्ने कार्यमा तालिम प्राप्त व्यक्तिहरुको संख्या	संख्या	१००	२००	३००	४००	५००
३२	नव हरित क्षेत्रको संख्या	संख्या	-	-	-	-	-
३३	वातावरणीय संवेदनशील	संख्या	-	-	-	-	-

क्र.सं.	नतिजा सूचक	इकाई	आ.व.२०८१/ ०८२ को यथार्थ उपलब्धी	आ.व २०८२/८३ को अनुमानित उपलब्धी	मध्यमकालिन खर्च संरचना		
					२०८३/ ०८४	२०८४/ ०८५	२०८५ /०८६
	क्षेत्रहरूको संख्या						
३४	सडक सौन्दर्यीकरण	कि.मि.	-	-	-	-	-

वन, वातावरण, जलाधार संरक्षण तथा विपद् व्यवस्थापन क्षेत्रको कार्यक्रमहरूको संक्षिप्त विवरण

क्र.स	कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य तथा पुष्ट्याई	आयोजना अवधि	लागत(रु. हजारमा)	आगामी ३ वर्षको उपलब्धि सुचक
१	नगरस्तरीय वृक्षारोपण तथा हरित क्षेत्र विस्तार कार्यक्रम	हरित आवरण वृद्धि गर्ने	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	१००	रोपिएका विरुवाको संख्याकोवृद्धि भइ हरित आवरण वृद्धि भएको हुनेछ ।
२	जलाधार, मुहान तथा पोखरी संरक्षण कार्यक्रम	जलस्रोत संरक्षण गर्ने	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	२००	मुहानहरूको संरक्षित संख्यामा वृद्धि हुनेछ ।
३	पहिरो तथा भू-क्षय नियन्त्रण कार्यक्रम	विपद् जोखिम न्यूनीकरण गर्ने	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	२००	नियन्त्रण गरिएका जोखिम क्षेत्रहरूमा वृद्धि हुनेछ ।
४	नदी तथा खोल्सा किनार संरक्षण कार्यक्रम	कटान नियन्त्रण गर्ने	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	५००	संरक्षित क्षेत्रमा वृद्धि भइ सो क्षेत्रमा कटान नियन्त्रण भएको हुनेछ ।
५	वन डढेलो रोकथाम तथा नियन्त्रण कार्यक्रम	वन डढेलो न्यूनीकरण गर्ने	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	२००	डढेलो नियन्त्रण सामग्रीको खरिद गरि तथा तालिम प्रदान गरि वन डढेलो न्यूनीकरण गर्ने क्षमतामा अभिवृद्धि भएको हुनेछ ।
६	जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा उत्थानशीलता कार्यक्रम	जलवायु प्रभाव न्यूनीकरण गर्ने	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	५००	जलवायु परिवर्तनले प्रभाव पारेको समुदायमा लाभान्वित संख्यामा वृद्धि भएको हुनेछ ।

क्र.स	कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य तथा पुष्ट्याई	आयोजना अवधि	लागत(रु. हजारमा)	आगामी ३ वर्षको उपलब्धि सुचक
७	विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम	विपद् व्यवस्थापन क्षमता बढाउने	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	२००	खोज, उद्धार तथा पूर्वाभ्यास सञ्चालन भएर विपद् व्यवस्थापन क्षमता अभिवृद्धि भएको हुनेछ।
८	विपद् जोखिम नक्साङ्कन तथा सूचना व्यवस्थापन कार्यक्रम	जोखिम क्षेत्र पहिचान गर्ने	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	१००	जोखिम क्षेत्र पहिचान गर्न नक्सा तथा डाटाबेस तयार भएको हुनेछ।
९	जलवायुमैत्री स्थानीय योजना तथा बजेट तर्जुमा कार्यक्रम	जलवायु उत्तरदायी विकास प्रवर्द्धन गर्ने	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	२००	जलवायुमैत्री स्थानीय योजनाको विकास भएको हुनेछ।
१०	वातावरणीय अध्ययन, अनुसन्धान तथा प्रकाशन कार्यक्रम	तथ्यमा आधारित नीति निर्माण गर्ने	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	१००	प्रकाशित अध्ययन संख्यामा वृद्धि भएको हुनेछ।
११	विद्यालय वातावरण तथा जलवायु शिक्षा कार्यक्रम	विद्यार्थीमा वातावरणीय चेतना बढाउने	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	८००	सहभागी विद्यालय संख्यामा वृद्धि भएको हुनेछ।
१२	विपद् स्वयंसेवक परिचालन तथा क्षमता विकास कार्यक्रम	स्थानीय उद्धार क्षमता अभिवृद्धि गर्ने	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	३००	प्रशिक्षित स्वयंसेवक संख्या बढेको हुन्छ।
१३	आपतकालीन खोज तथा उद्धार सामग्री व्यवस्थापन कार्यक्रम	विपद् प्रतिकार्य सुदृढ गर्ने	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	२००	उद्धार सामग्री सेटहरु खरिद गरिएको हुनेछ।
१४	GIS आधारित विपद् तथा वातावरणीय सूचना प्रणाली विकास	तथ्याङ्क व्यवस्थापन सुदृढ गर्ने	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	१००	GIS आधारित विपद् तथा वातावरणीय सूचना प्रणालीको विकास भएको हुनेछ।

क्र.स	कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य तथा पुष्ट्याई	आयोजना अवधि	लागत(रु. हजारमा)	आगामी ३ वर्षको उपलब्धि सुचक
१५	जलवायु अनुकूल कृषि तथा जीविकोपार्जन प्रवर्द्धन कार्यक्रम	जोखिममा रहेका समुदायको आय वृद्धि गर्ने	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	२००	लाभग्राही घरधुरी संख्या बढेको हुनेछ।
१६	वातावरणमैत्री नगर अभियान	हरित विकास प्रवर्द्धन गर्ने	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	५००	सञ्चालन भएका अभियान संख्या बढेको हुनेछ।
१७	स्थानीय अनुकूलन योजना(LAPA) कार्यान्वयन कार्यक्रम	जलवायु परिवर्तनका असर न्यूनीकरण तथा अनुकूलन क्षमता अभिवृद्धि गर्ने	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	५००	अनुकूलन कार्यक्रम कार्यान्वयन भएर अनुकूलन क्षमता अभिवृद्धि भएको हुनेछ।
१८	प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (IEE) तथा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) सहजीकरण कार्यक्रम	विकास आयोजनाहरूलाई वातावरणमैत्री बनाउने	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	२००	IEE/EIA अध्ययन सम्पन्न भएको हुनेछ।
१९	वातावरण संरक्षण ऐन तथा नियमावली कार्यान्वयन तथा अनुगमन कार्यक्रम	वातावरणीय कानूनको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	२००	वातावरणीय कानूनको प्रभावकारी कार्यान्वयन भएको हुनेछ।

६.२ फोहोरमैला व्यवस्थापन तथा प्रदूषण नियन्त्रण

हाम्रो वरपर रहेका वायुमण्डल, भूमि, जलस्रोत, वनजंगल, वनस्पति, जीवजन्तु, जलवायु तथा प्राकृतिक जीवनचक्रको समग्र अन्तरसम्बन्धले वातावरण निर्माण गर्दछ। यी प्राकृतिक अवयवहरूको संरक्षण, संवर्द्धन र दिगो व्यवस्थापनलाई वातावरण संरक्षण भनिन्छ, जसले जल, जमिन, वन तथा समग्र प्राकृतिक प्रणालीलाई स्वच्छ, सुरक्षित र सन्तुलित राख्ने उद्देश्य राख्दछ।

बढ्दो शहरीकरण, प्राकृतिक स्रोतको अनियन्त्रित दोहन, वन विनाश, अव्यवस्थित फोहोर व्यवस्थापन तथा प्रदूषणका कारण वातावरणीय सन्तुलन र मानव स्वास्थ्यमा नकारात्मक असर परिरहेको छ। नेपालको संविधानले स्वच्छ र

स्वस्थ वातावरणमा बाँच्न पाउने हकलाई मौलिक अधिकारका रूपमा सुनिश्चित गरेको हुँदा वातावरण संरक्षण तथा प्राकृतिक स्रोत र जैविक विविधताको संरक्षणमा स्थानीय तहको महत्वपूर्ण भूमिका रहेको छ।

यस सन्दर्भमा मेलम्ची नगरपालिकामा हरित विकास, फोहोरमैला व्यवस्थापन, वृक्षारोपण, जलाधार तथा जैविक विविधता संरक्षण, प्रदूषण नियन्त्रण, वातावरणीय जनचेतना अभिवृद्धि तथा जलवायु अनुकूल कार्यक्रमहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयनमार्फत स्वच्छ, स्वस्थ र दिगो वातावरण निर्माण गर्न आवश्यक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्नु अपरिहार्य देखिन्छ।

सबल पक्ष: मुख्य संभावना र अवसरहरू

- फोहोरमैला व्यवस्थापनको काम अस्थायी रूपमा गरिएको
- पार्क तथा हरित क्षेत्र विस्तार गर्न नगरपालिकाले योजनाबद्ध रूपमा कार्य संचालन गरिएको
- नगरपालिकाका सार्वजनिक स्थल, नदी खोला किनार तथा अनुकूल स्थानमा वृक्षारोपण गरिएको
- यातायातका साधन र कलकारखानाहरू न्युन रहेका तथा हरियाली पर्याप्त भएका कारण तुलनात्मक रूपमा शहरी क्षेत्रभन्दा स्वच्छ वातावरण रहेको

दुर्बल पक्ष: प्रमुख समस्या र चुनौतीहरू

- फोहोरमैला व्यवस्थापनको दीर्घकालिन समाधान गर्न नसकिएको
- ल्याण्डफिल साइटको अभाव रहेको
- काठ दाउरालाई घरायसी इन्धनको रूपमा अत्यधिक प्रयोग गर्नाले वातावरण प्रदूषण बढेको
- वातावरण संरक्षण र पूर्वाधार विकास बीच सामन्जस्यता स्थापित हुनु नसकेको
- आम नागरिकमा वातावरण सचेतनाका कार्यक्रमहरू प्रभावकारी ढंगले ल्याउनुपर्ने

दीर्घकालीन सोच

स्वच्छ, सफा, हराभरा हाम्रो मेलम्ची

लक्ष्य

नगरपालिकालाई वातावरणमैत्री नमूना क्षेत्रको रूपमा विकास गर्ने

उद्देश्यहरू

१. स्वच्छ र सफा नगरको निर्माण गर्नु
२. प्रदूषण नियन्त्रण गरी नागरिकहरूको स्वास्थ्यमा सुधार ल्याउनु ।

रणनीति

१. सफा नगरको निर्माण गर्नु ।
२. समुदाय वा टोल स्तरमा नियमित सरसफाई ।
३. प्रदूषण न्यूनीकरण गरि स्वस्थ, सफा नगर निर्माण गर्ने ।

फोहोरमैला व्यवस्थापन तथा प्रदूषण नियन्त्रण क्षेत्रको कार्यक्रमहरूको संक्षिप्त विवरण

क्र.स	कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य तथा पुष्ट्याई	आयोजना अवधि	लागत (रु.हजारमा)	आगामी ३ वर्षको उपलब्धि सुचक
१	वातावरण संरक्षण तथा प्रदूषण न्यूनीकरण कार्यक्रम	स्वच्छ वातावरण कायम गर्ने	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	२००	वातावरण संरक्षण तथा प्रदूषण न्यूनीकरण अभियान संचालन भएको हुनेछ ।

परिच्छेद - ७

संस्थागत विकास, सेवा प्रवाह तथा सुशासन

७.१ सुशासन तथा सेवा प्रवाह

संविधानले अंगिकार गरेको नीतिअनुरूप असल शासनका प्रमुख आयामहरूमा सार्वजनिक प्रशासनमा पारदर्शिता, निष्पक्षता, भ्रष्टाचारमुक्त, जनउत्तरदायी, शासन शुलभता र सहजता महत्वपूर्ण आयामहरू हुन्। सुशासन र असल शासनको प्रत्याभूत लोकतान्त्रीक अभ्यासको पहिलो शर्त हो। यी आयामहरूको स्वस्थ विकास र सुनिश्चितता गर्न सकेको खण्डमा सङ्घीय संविधानको मर्मअनुरूप जनताको घरदैलोमा राज्यद्वारा प्रदान गरिने सेवा र सुविधा सहजै पुर्याउन सकिन्छ। यसै कर्तव्यलाई ध्यानमा राखि नगरपालिकाले आफ्ना कार्यालय तथा सेवा प्रवाह गर्न केन्द्रहरूमा नागरिक वडापत्रको व्यवस्था गर्ने, कर्मचारी तथा जनप्रतिनिधिहरूको क्षमता अभिवृद्धि तालिम, नागरिक भेला, सार्वजनिक सुनुवाइ, सामाजिक परीक्षण, अनुगमन तथा नियन्त्रण कार्यप्रणालीलाई चुस्त, व्यवस्थित तथा पारदर्शी बनाउने जस्ता कार्य गरिरहेकजो छ। लोकतान्त्रिक शासन प्रणालीमा सुशासनलाई दिगो विकास, सामाजिक न्याय र समृद्धिको आधारका रूपमा मानि आगामी दिनमा यी कार्यहरूलाई अझ सुदृढ गदै लैजानकोलागि योजनावद्ध रूपमा नगरपालिका अगाडी बढिरहेको छ।

दीर्घकालीन सोच

नगरपालिकाको सरोकार, सुशासन सहितको जनमुखी सरकार

लक्ष्य

सेवा प्रवाहलाई छिटो, छरितो, सुलभ जनउत्तरदायी र प्रभावकारी बनाई जनचासोमा केन्द्रित हुने

उद्देश्यहरू

१. भ्रष्टाचारमुक्त असल शासनको प्रत्याभूति गरी सेवा प्रवाहलाई जनमुखी बनाउने,
२. सेवाग्राहीमैत्री नगरपालिका बनाउने,

रणनीति

१. सार्वजनिक सेवामा पारदर्शिता र जवाफदेहिता सुनिश्चित गर्ने।
२. जनचासोमा केन्द्रित जनमुखी सरकार महशुस हुने सेवा प्रणालीको विकास गर्ने।
३. नागरिकमैत्री पूर्वाधार सहितको चुस्त र प्रभावकारी सेवा प्रवाहको विकास गरिनेछ।
४. राष्ट्रसेवक तथा जनप्रतिनिधिहरूको क्षमता अभिवृद्ध गरिनेछ।
५. कानूनी शासन सहितको जनप्रशासन तयार गरिनेछ।
६. सूचना प्रविधिको प्रयोग मार्फत चुस्त र पारदर्शी सेवा प्रवाह गरिनेछ।

सुशासन तथा सेवा प्रवाह क्षेत्रसंग सम्बन्धित नतिजा सूचक र लक्ष्य

क्र.स	नतिजा सूचक	इकाई	आ .व. २०८१/०८ २को यथार्थ उपलब्धी	आ .व. २०८२/०८ ३को अनुमानित उपलब्धी	मध्यमकालिन खर्च संरचना		
					२०८३/ ०८४	०८४/ ०८५	०८५/ ०८६
१	सेवा प्रवाह सन्तुष्टि सर्वेक्षक संख्या	प्रतिशत	८०	८५	९०	९०	९५
२	सार्वजनिक सुनुवाई	संख्या	१४	१४	१४	१४	१४
३	नियमित घुम्ती शिविर सञ्चालन संख्या	संख्या	५	८	१०	१३	१३
४	अनुगमन संख्या	संख्या	२४०	२५०	२६०	२७०	२८०
५	पूँजीगत बजेट खर्च प्रतिशत	प्रतिशत	८१	७०	७५	८०	८५
६	लक्षित आयोजना सम्पन्न प्रतिशत	प्रतिशत	९०	९५	९५	९५	९५
७	न्यायिक समितिबाट फछौट मुद्दा (वार्षिक)	प्रतिशत	८५	८५	८७	८९	९१
	गुनासो संख्या	संख्या	१०	१५	-	-	-
८	गुनासो सम्बोधन प्रणालीबाट सम्बोधन भएका गुनासा संख्या	संख्या	५	१०	१२	१४	१६
९	कर्मचारी जनप्रतिनिधि तालिम अभिमुखिकरण संख्या	संख्या	१७	२०	२२	२४	२६
१०	लक्षित समूह आय आर्जन कार्यक्रम संख्या	संख्या	८	१०	१२	१४	१६
११	ईहाजिरी प्रणालीको प्रयोग - संख्या	संख्या		७४	७४	७४	७४
१२	निजी क्षेत्र अन्तरक्रिया संख्या	संख्या	६	८	१०	१२	१४

सुशासन तथा सेवा प्रवाह क्षेत्रको कार्यक्रमहरूको संक्षिप्त विवरण

क्र.स	कार्यक्रम/ आयोजना	उद्देश्य तथा पुष्ट्याई	आयोजना अवधि	लागत (माहजार.रु)	आगामी ३ वर्षको
१	नियमित नागरिक सन्तुष्टी सर्वेक्षक तथा त्रैमासिक सार्वजनिक सुनुवाई कार्यक्रम सञ्चालन	नगरवासीहरूलाई नगरपालिकाले गरेको कार्यक्रमहरूको सम्पूर्ण जानकारी गराउनु तथा कामको सन्तुष्टिको परिक्षण गर्नु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	३५००	नगरवासीहरूलाई नगरपालिकाले गरेका कार्यक्रमहरूको सम्पूर्ण जानकारी भएको हुनेछ तथा कामको सन्तुष्टिको विडयमा नगरवासीले आफ्ना जनप्रतिनिधिहरूलाई प्रत्यक्ष
२	नियमित घुम्ती शिविर सञ्चालन	दुर्गम भेगका नगरवासीहरूलाई सहज तथा समान सेवाको पहुँच दिलाउनु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	३५००	दुर्गम भेगका नगरवासीहरूले सहज तथा समान सेवाको प्रत्याभुति गरेका हुनेछन्।
३	कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन सूचक निर्माण	सेवा प्रवाहमा पारदर्शी तथा जवाफदेहिताको आधार निर्माण गरी सोको नीति अबलम्बन गर्नु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	१००	कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन सूचक निर्माणको गरी सोको आधारमा वडा कार्यालयहरूलाई थप प्रोत्साहन हुनेछ।
४	जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारी क्षमता अभिवृद्धि तालिम	क्षमता विकास गराई कार्य सम्पादनमा निखारपन ल्याउनु , नविनतम प्रविधिको प्रयोगमा सहजता ल्याउनु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	१०००	जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारीहरूको सेवा प्रवाहमा नविनतम प्रविधि मार्फत कार्यसम्पादन भएको हुनेछ।
५	कर्मचारी उत्प्रेरणात्मक कार्यक्रम	कर्मचारीलाई थप उत्प्रेरित गर्नु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	२५०	कर्मचारीहरू उत्प्रेरित भएका हुनेछन्।
६	कार्यालय सामग्री खरिद छुपाई ,तथा सूचना प्रकाशन	कार्यालयको दैनिक कामकाज सञ्चालन गर्नु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	७०००	कार्यालयको दैनिक कामकाज सहजताका साथ सञ्चालन भएको हुनेछ।
७	तलबभत्ता लगायत प्रशासनिक खर्च	कर्मचारीको पारिश्रमिक भुक्तानी गर्नु।	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	५००२००	कर्मचारीहरूलाई तलब दिई उत्प्रेरित हुनेछन्।
८	अन्य चालु खर्च	कार्यालय सञ्चालनको अन्य कार्य गर्नु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	१३२०००	कार्यालय चुस्त र दुरुस्त सञ्चालन हुनेछ।

७.२ राजस्व परिचालन, वित्तीय अनुशासन तथा लेखा व्यवस्थापन

नेपालको संविधान २०७२ को धारा ५७ को अनुसूची ८ मा उल्लिखित राजस्वका विभिन्न शिर्षकहरूमा स्थानीय राजस्व संकलनको अधिकार स्थानीय तहले संकलन गर्ने गरी संवैधानिक व्यवस्था गरेको छ । स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ मा भएको व्यवस्था बमोजिम राजस्व संकलन, व्यवस्थापन, परिचालन र राजस्व सम्बन्धी नीति तथा कानून निर्माणको अधिकार समेत स्थानीय तहमा रहेको छ । नेपालको संविधान र स्थानीय सरकार संचालन ऐनमा भएको व्यवस्था बमोजिम यस मेलम्ची नगरपालिकाले कानून निर्माण गरी प्रत्येक वर्ष राजस्व तथा करका दरहरू निर्धारण गरी राजस्व संकलन गर्दै आइरहेको छ ।

स्थानीय राजस्वको प्रभावकारी परिचालन, वित्तीय अनुशासन र लेखा व्यवस्थापन नियमित र वैज्ञानिक नहुँदा राज्यको स्रोत र साधनको व्यापक दुरुपयोग हुन सक्ने जोखिम रहन्छ । तसर्थ: राजस्व संकलन र लेखा व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी, पारदर्शी र प्रविधिमैत्री बनाउन आवश्यक देखिन्छ । मेलम्ची नगरपालिकाले राजस्व संकलन र लेखा व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी बनाउन कर संकलन प्रणाली र स्थानीय सञ्चित कोष व्यवस्थापन प्रणाली जस्ता प्रविधिमैत्री प्रणालीको प्रयोग गरी कार्य गर्दै आइरहेको छ । यी पक्षहरूलाई ध्यानमा राखी तथ्याङ्क व्यवस्थापन, राजस्व परिचालन, वित्तीय अनुशासन र लेखा व्यवस्थालाई सुदृढ गर्नुपर्ने आजको आवश्यकता देखिएको छ ।

दीर्घकालीन सोच

दीर्घकालिन राजस्व तथा वित्तीय व्यवस्थापन: राजस्व संकलनमा कानूनको परिपालन

लक्ष्य

सूचना प्रविधिको अधिकतम प्रयोग गरी तथ्याङ्क र वित्तीय व्यवस्थापनलाई चुस्त र दुरुस्त राख्ने

उद्देश्यहरू

स्थानीय राजस्व परिचालनलाई प्रभावकारी, पारदर्शी र प्रविधिमैत्री बनाई वित्तीय व्यवस्थापनलाई अब्बल बनाउने ।

रणनीति

१. सुदृढ अभिलेख प्रणालीको विकास गर्ने ।
२. आर्थिक प्रशासन सम्बन्धी संस्थागत संयन्त्र निर्माण गरी वित्तीय व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी तुल्याउने ।

राजस्व परिचालन, वित्तीय अनुशासन तथा लेखा व्यवस्थापन क्षेत्रसंग सम्बन्धित नतिजा सुचक र लक्ष्य

क्र. सं	नतिजा सूचक	इकाई	आ.व. २०८१/०८२ को यथार्थ उपलब्धी	आ.व. २०८२/०८३ को अनुमानित उपलब्धी	मध्यमकालिन खर्च संरचना		
					२०८३/०८४	२०८४/०८५	२०८५/०८६
१	तथ्याङ्क व्यवस्थापन प्रणालीमा आबद्ध सूचना प्रणाली संख्या	संख्या	१५	१५	१६	१६	१६
२	करदाता शिक्षा कार्यक्रम संख्या	संख्या	२	३	४	४	४
३	कूल बजेटमा आन्तरिक राजस्व वा करको हिस्सा (प्रतिशत)	प्रतिशत	२०.८०	२५.५४	२८.४५	२४.५५	२४.९८
४	कूल स्वीकृत बजेटको खर्च प्रतिशत (वार्षिक)	प्रतिशत	७५.६८	७५	८०	८१	८२
५	दर्ता भएका व्यवसाय संख्या	संख्या	१३६८	१३६८	१४००	१४५०	१५००
६	बजार अनुगमन संख्या (वार्षिक)	संख्या	३	२	३	३	३

राजस्व परिचालन, वित्तीय अनुशासन तथा लेखा व्यवस्थापन क्षेत्रको कार्यक्रमहरूको संक्षिप्त विवरण

क्र. सं	कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य तथा पुष्ट्याई	आयोजना अवधि	लागत(रु. हजारमा)	आगामी ३ वर्षको उपलब्धि सुचक
१	बजार अनुगमन तथा राजस्व परिचालन	बजारमा अखाद्य वस्तुहरूको विक्री, वितरणमा रोक तथा नगरवासीहरूलाई सुरक्षित खाद्यान्नको प्रत्याभुति दिलाउनु	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	१२००	बजारमा अखाद्य वस्तुहरूको उत्पादन तथा विक्री वितरणको अन्त्य भएको हुनेछ ।
२	करदाता शिक्षा तथा वित्तीय साक्षरता कार्यक्रम	करदाता शिक्षा सबै करदाताहरू समक्ष समान रूपले प्रवाह गर्न तथा राजस्व वृद्धिको लागि करदातालाई प्रशिक्षण गर्न ।	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	६००	करदाता शिक्षा सबै करदाता समक्ष पुगेको हुनेछ र कर तिर्नको लागि सम्पूर्ण करदाता सक्षम भएका हुनेछन् ।
३	विद्यालयस्तरमा उपभोक्ता हित संरक्षण सम्बन्धी अभिमुखीकरण कार्यक्रम	विद्यालयका विद्यार्थीहरूलाई उपभोक्ता हित र स्वच्छ खाद्य वस्तुको उपयोग बारेमा जानकारी गराउनु ।	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	६००	विद्यालयस्तरमा उपभोक्ता हक हित र खाद्य स्वच्छताका विषयमा जानकारी प्राप्त हुनेछ ।

क्र. स	कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य तथा पुष्ट्याई	आयोजना अवधि	लागत(रु. हजारमा)	आगामी ३ वर्षको उपलब्धि सुचक
४	राजस्व स्रोत अध्ययन, अनुगमन तथा वडागत छलफल कार्यक्रम	राजस्व स्रोत पहिचान गर्नु, दायरा फराकिलो पार्नु तथा राजस्व वृद्धि गर्न वडागत रुपमा छलफल गर्नु ।	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	६००	आन्तरिक राजस्वका सम्भावित क्षेत्रहरूको पहिचान भई राजस्वका स्रोत, क्षेत्र र दायरामा वृद्धि हुनेछ ।
५	ट्रिपर चालकहरूलाई ट्राफिक नियम र सुरक्षित जीवन सम्बन्धी अभिमुखीकरण कार्यक्रम	ट्रिपर चालकहरूलाई ट्राफिक नियम सम्बन्धी जानकारी प्रदान गरी सुरक्षित जीवन जिउन सहयोग पुग्नु ।	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	३००	दुङ्गा गिटी बालुवा बोक्ने ट्रिपर चालकहरूले ट्राफिक नियम कानूनको विषयमा जानकारी प्राप्त गर्नेछन् ।
६	क्रसर उद्योगमा कार्यरत मजदुरहरूलाई जनस्वास्थ्य सम्बन्धी अभिमुखीकरण कार्यक्रम कार्यक्रम ।	जनस्वास्थ्य सम्बन्धी जानकारी प्रदान गर्नु ।	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	३००	क्रसर उद्योगमा कार्यरत मजदुरहरूले स्वास्थ्य सम्बन्धी जानकारी प्राप्त गर्नेछन् ।
७	राजस्व शाखाको अनुगमन कार्यक्रम	राजस्व संकलन कार्य र क्रसर उद्योगहरूको अनुगमन गर्नु ।	२०८३/०८४ देखि २०८५/०८६	६००	राजस्व संकलन सम्बन्धी विभिन्न क्षेत्रको अनुगमन र क्रसर उद्योगको अनुगमन गरी राजस्व वृद्धिमा सहयोग पुग्नेछ ।

अनुसूची

१.आर्थिक विकास क्षेत्र अन्तर्गत त्रिवर्षीय खर्चको अनुमान तथा प्रक्षेपण एवं कार्यक्रमको प्राथमिकीकरण र सांकेतिकरण

क. कृषि

क्र.स	कार्यक्रम	आ.व.२०८३/०८४ को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८४/०८५ को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८५/०८६ को अनुमान(रु.हजारमा)			प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
		कुल	चालु	पुजीगत	कुल	चालु	पुजीगत	कुल	चालु	पुजीगत				
१	रैथाने कृषि हाट बजार सञ्चालन र कृषि उपज ढुवानी अनुदान	३०००	०	३०००	१०००	०	१०००	५००	०	५००	P2	२	३	३
२	उत्पादनमा आधारित नगद अनुदान सुन्तला)	१५००	१५००	०	१००००	१००००	०	१००००	१००००	०	P1	२	३	२
३	मेप्रतिशत लागत ५०मा १पा वडा नं .न. साझेदारीमा मूलाको बीउ सहयोग ।	५०	५०	०	५०	५०	०	५०	५०	०	P1	२	३	१
४	अकबरे खेती विस्तार प्रतिशत लागत ७५) (साझेदारी	५००	५००	०	६००	६००	०	५००	५००	०	P1	२	३	३
५	७५ प्रतिशत लागत साझेदारीमा निलोतुथो चुन र प्रोटिन बेड तथा समाग्री सहयोग	२५०	२५०	०	३००	३००	०	३५०	३५०	०	P2	२	३	२
६	५० प्रतिशत लागत साझेदारीमा कफि तथा फलफूलको बगैचा स्थापना	१५००	१५००	०	९००	९००	०	८००	८००	०	P1	२	३	२
७	७५ प्रतिशत लागत साझेदारीमा आलुको पिएस दाना.वि. सहयोग	१००	१००	०	२००	२००	०	१००	१००	०	P1	२	३	२
८	कृषि ऋणमा व्याजमा अनुदान	३०००	३०००	०	१००००	१००००	०	१००००	१००००	०	P2	२	३	२
९	स्थलगत तालिम गोष्ठी/	४००	४००	०	५००	५००	०	६००	६००	०	P1	२	३	२
१०	कृषक पाठशाला	६००	६००	०	६००	६००	०	६००		०	P2	२	३	२
११	मिनिटिलर मर्मत सम्बन्धी ३ दिने तालिम	३००	३००	०	३५०	३५०	०	४००	४००	०	P1	२	३	१

क्र.स	कार्यक्रम	आ.व.२०८३/०८४ को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८४/०८५ को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८५/०८६ को अनुमान(रु.हजारमा)			प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
		कुल	चालु	पुजीगत	कुल	चालु	पुजीगत	कुल	चालु	पुजीगत				
१२	कृषक व्यापारी र उपभोक्ता विच अन्तर क्रिया कार्यक्रम	५०	५०	०	५०	५०	०	६०	६०	०	P1	२	३	२
१३	घुम्टि शिविरकृषि संग सम्बन्धित) सेवा(	६००	६००	०	१०००	१०००	०	१०००	१०००	०	P2	२	३	२
१४	५० प्रतिशत लागत साझेदारीमा कृषि यान्त्रिकरण (कर्न सेलर , पेट्रोल इन्जिन पावर स्प्रेयर, ज्याप सिडर सहयोग (	३००	०	३००	८००	०	८००	९००	०	९००	P1	२	३	१
१५	७५ प्रतिशत लागत साझेदारीमा तरकारी सिडकिट सहयोग	४००	४००	०	५००	५००	०	५००	५००	०	P1	२	३	२
१६	बिद्यालय करेसा बारी सहयोग कार्यक्रम करेसाबारीको) लागि आवश्यक उत्पादन सामग्री र तालिम (	४००	४००	०	५००	५००	०	५००	५००	०	P2	२	३	२
१७	५० प्रतिशत लागत साझेदारीमा मौरी पालन उपकरण सहयोग	२००	२००	२००	६००	०	६००	५००	०	५००	P2	२	३	२
१८	५० प्रतिशत लागत साझेदारीमा गहुँको बीउ सहयोग	०	०	०	५००	५००	०	५००	५००	०	P2	२	३	२
१९	५० प्रतिशत लागत साझेदारीमा मकै बीउ सहयोग	२५०	२५०	०	२५०	२५०	०	२५०	२५०	०	P1	२	३	२
२०	५० प्रतिशत लागत साझेदारीमा धानको बीउ सहयोग	०	०	०	५००	५००	०	५००	५००	०	P2	२	३	२
२१	आकस्मिक बालिसंरक्षण सेवा	५००	५००	०	५००	५००	०	५००	५००	०	P2	२	३	३
२२	विभिन्न ल्यूर तथा पासो प्रदर्शन कार्यक्रम	५००	५००	०	१०००	१०००	०	१०००	१०००	०	P2	२	३	३
२३	बन्यजन्तुबाट हुने क्षति न्यूनीकरण सम्बन्धी गरिने अभ्यासको प्रदर्शन कार्यक्रम	५००	५००	०	५००	५००	०	५००	५००	०	P2	२	३	३

क्र.स	कार्यक्रम	आ.व.२०८३/०८४ को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८४/०८५ को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८५/०८६ को अनुमान(रु.हजारमा)			प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
		कुल	चालु	पुजीगत	कुल	चालु	पुजीगत	कुल	चालु	पुजीगत				
२५	बजार मुल्य संकलन र बालि कटानी	५०	५०	०	५०	५०	०	५०	५०	०	P1	२	३	१
२५	कोदो प्रवर्धन कार्यक्रम	१५०	१५०	०	३००	३००	०	४००	४००	०	P1	२	३	३
२६	स्थानीय स्तरमा पाईने रैथाने बाली प्रवर्धन सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम	५०	५०	०	१५०	१५०	०	१५०	१५०	०	P1	२	३	३
२७	७५ प्रतिशत लागत साझेदारीमा तिन लेयर हर्मेटिक व्याग सहयोग	५००	५००	०	७००	७००	०	६००	६००	०	P2	२	३	३
२८	प्लाष्टिक पोखरी सहयोग	६००	०	६००	७००	०	७००	८००	०	८००	P1	२	३	३
२९	केरा प्रवर्धन कार्यक्रम	५००	५००	०	६००	६००	०	८००	८००	०	P1	२	३	२
३०	तरकारी डेरी संञ्चालन पाइलट प्रोजेक्ट	८००	८००	०	९००	९००	०	१०००	१०००	०	P1	२	३	२

ख. पशु

क्र.सं	कार्यक्रम	आ.व.२०८३/०८४ को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८४/०८५ को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८५/०८६ को अनुमान(रु.हजारमा)			प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
		कुल	चालु	पुजीगत	कुल	चालु	पुजीगत	कुल	चालु	पुजीगत				
१	पशु उपचारका लागि औषधी खरिद कार्यक्रम	१५००	१५००	०	१८००	१८००	०	१८००	१८००	०	P1	२	२	३
२	पशुपन्छीजन्य रोगहरु विरुद्धको खोप कार्यक्रम संचालन	२००	२००	०	२००	२००	०	२००	२००	०	P1	२	३	३
३	पशुपन्छीजन्य आकस्मिक/महामारी रोग नियन्त्रण	५०	५०	०	५०	५०	०	१००	१००	०	P1	२	२	३
४	पशु सुत्केरी प्रोत्साहन कार्यक्रम	२७००	२७००	०	२७००	२७००	०	२७००	२७००	०	P1	२	३	३

क्र.सं	कार्यक्रम	आ.व.२०८३/०८४ को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८४/०८५को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८५/०८६ को अनुमान(रु.हजारमा)			प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
		कुल	चालु	पुजीगत	कुल	चालु	पुजीगत	कुल	चालु	पुजीगत				
५	वडागत स्थलगत पशुपन्छीपालन तालिम	४००	४००	०	४००	४००	०	४००	४००	०	P2	२	२	३
६	व्यवसायिक गाई भैसीपालन तथा बाखापालन तालिम	२५०	२५०	०	२५०	२५०	०	२५०	२५०	०	P2	२	३	३
७	५० प्रतिशत अनुदानमा हिउँदे, बर्षे तथा बहुवर्षिय घाँसको विउ विरुवा वितरण कार्यक्रम	१००	१००	०	१००	१००	०	२००	२००	०	P2	२	३	३
८	पशुपालन फर्महरुका लागि लजिष्टिक सपोर्ट कार्यक्रम	४००	४००	०	०	०	०	४००	४००	०	P2	२	२	२
९	७५ प्रतिशत अनुदानमा गाईभैसीका लागि काउ म्याट वितरण कार्यक्रम	२००	२००	०	२००	२००	०	४००	४००	०	P2	२	३	३
१०	५० प्रतिशत साझेदारीमा पशुपन्छी औजार उपकरण वितरण	४००	४००	०	१०००	१०००	०	१०००	१०००	०	P1	२	३	३
११	सामुदायिक तथा छाडा कुकुरहरुको स्थायी बन्ध्याकरण तथा रेविज विरुद्धको खोप शिविर	४००	४००	०	४००	४००	०	४००	४००	०	P1	२	३	३
१२	वडागत पशु स्वास्थ्य घुम्ती शिविर संचालन	४००	४००	०	५००	५००	०	५००	५००	०	P2	२	३	३
१३	राष्ट्रिय दिवस तथा अभिमुखिकरण कार्यक्रमहरु	३००	३००		३००	३००	०	३००	३००	०	P2	२	२	३
१४	वडागत पशु सेवा केन्द्र व्यवस्थापन तथा संचालन	५००	५००	०	५००	५००	०	५००	५००	०	P1	२	३	३
१५	पशु सेवा शाखाको प्रशासनिक खर्च	१४००	१४००	०	१५००	१५००	०	१५००	१५००	०	P2	२	३	३
१६	पशु पंक्षि तथा मत्स्य तथ्यांक संकलन	०	०	०	५०	५०	०	५०	५०	०	P2	२	३	३
१७	आधारभुत पशुपंक्षी प्रयोगशाला सञ्चालन	०	०	०	४००	४००	०	२००	२००	०	P1	२	३	३
१८	कृषि मेला प्रदर्शनी	०	०	०	०	०	०	२००	२००	०	P2	२	२	३

क्र.सं	कार्यक्रम	आ.व.२०८३/०८४ को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८४/०८५ को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८५/०८६ को अनुमान(रु.हजारमा)			प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
		कुल	चालु	पुजीगत	कुल	चालु	पुजीगत	कुल	चालु	पुजीगत				
१९	पशु कृषक भ्रमण	०	०	०	०	०	०	५००	५००	०	P2	२	२	३
जम्मा		९२००	९२००	०	१०३५०	१०३५०	०	११६००	११६००	०				

ग. बैंक, वित्तीय तथा सहकारी

क्र.स	कार्यक्रम	आ.व.२०८३/०८४ को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८३/०८४ को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८४/०८५ को अनुमान(रु.हजारमा)			प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
		कुल	चालु	पुजीगत	कुल	चालु	पुजीगत	कुल	चालु	पुजीगत				
१	COPOMIS सञ्चालन र प्रयोग सम्बन्धी तालिम तथा प्रशिक्षण	३००	३००	०	३००	३००	०	३००	३००	०	P1	८	२	३
२	सहकारी दिवसिय कार्यक्रम	१००	१००	०	१००	१००	०	२००	२००	०	P1	८	२	३
३	सहकारी संस्थामा सहकारी शिक्षा तथा वित्तीय साक्षरता सम्बन्धि तालिम	२००	२००	०	३००	३००	०	३००	३००	०	P1	८	२	३
४	उद्यमी तथा बैंकहरुबिच वित्तीय साक्षरता सम्बन्धी अन्तरक्रिया कार्यक्रम	१००	१००	०	१००	१००	०	२००	२००	०	P1	८	२	३
५	निष्क्रिय सहकारी संस्थाको अवस्थाको अध्ययन तथा तथ्याङ्क व्यवस्थापन र सहकारी अनुगमन निरीक्षण तथा प्रतिवेदन	३००	३००	०	३००	३००	०	३००	३००	०	P1	८	२	३
६	सहकारी संस्था एकिकरण कार्यक्रम	१००	१००	०	१००	१००	०	२००	२००	०	P1	८	३	३
७	बैंक तथा सहकारी संस्थाको वित्तीय साक्षरता अभिवृद्धि कार्यक्रम	१००	१००	०	१००	१००	०	२००	२००	०	P1	८	३	३
८	बैंक खाता नभएका घर धुरीको लगत	१००	१००	०	१००	१००	०	२००	२००	०	P1	८	२	३

क्र.स	कार्यक्रम	आ.व.२०८३/०८४ को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८३/०८४को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८४/०८५ को अनुमान(रु.हजारमा)			प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
		कुल	चालु	पुजीगत	कुल	चालु	पुजीगत	कुल	चालु	पुजीगत				
	संकलन													
९	PEARLS Analysis सम्बन्धी तालिम	३००	३००	०	३००	३००	०	३००	३००	०	P1	८	३	३
१०	ऋण तथा लेखा व्यवस्थापन सम्बन्धी तालिम	४००	४००	०	४००	४००	०	४००	४००	०	P1	८	२	३
११	पर्यटन विकासको क्षेत्रको पुर्वाधार विकास लगानी	२००	२००	०	२००	२००	०	३००	३००	०	P2	८	३	३
१२	पर्यटन व्यवसाय प्रवर्धन तथा प्रोत्साहन कार्यक्रम	३००	३००	०	३००	३००	०	४००	४००	०	P1	८	३	३
जम्मा		२५००	२५००	०	२६००	२६००	०	३३००	३३००	०				

घ. पर्यटन

क्र.स	कार्यक्रम	आ.व.२०८२/०८३ को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८३/०८४को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८४/०८५ को अनुमान(रु.हजारमा)			प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
		कुल	चालु	पुजीगत	कुल	चालु	पुजीगत	कुल	चालु	पुजीगत				
१	पर्यटन विकासको क्षेत्रको पुर्वाधार विकास लगानी	१०००	१०००	०	१०००	१०००	०	१०००	१०००	०	P1	८	२	३
२	पर्यटन व्यवसाय प्रवर्धन तथा प्रोत्साहन कार्यक्रम	५००	५००	०	५००	५००	०	५००	५००	०	P2	८	२	३
जम्मा		१५००	१५००	०	१५००	१५००	०	१५००	१५००	०				

ड. खानी, खनिज, उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति

क्र.स	कार्यक्रम	आ.व.२०८३/०८४ को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८४/०८५ को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८५/०८६ को अनुमान(रु.हजारमा)			प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य	लैंगिक संकेत	जल वायु संकेत
		कुल	चालु	पुजी गत	कुल	चालु	पुजी गत	कुल	चालु	पुजी गत				
१	लघु उद्यम कार्यक्रम	३०००	३०००	०	३५००	३५००	०	४०००	४०००	०	P1	९	२	३
२	गरिवी निवारणका लागि लघु उद्यम कार्यक्रम	१३००	१३००	०	१५००	१५००	०	१५००	१५००	०	P1	१	२	३
३	उद्योगका लागि करारमा दिन सकिने जग्गा पहिचान गर्न अध्ययन	०	०		१००	१००	०	०	०	०	P2	९	३	३
४	दश लाखसम्मको उद्योग लगानी प्रस्तावको लागि वित्तिय संस्थाहरूसंग अभिमुखिकरण	०	०	०	१००	१००	०	१००	१००	०	P2	९	३	३
५	औद्योगिक ग्रामको डि.पि.आर निर्माण	०	०	०	५००	५००	०	०	०	०	P2	९	३	३
६	औद्योगिक सडक पहिचान तथा सडक स्तरोन्नती	०	०	०	०	०	०	२०००	०	२०००	P1	९	३	३
७	एक वडा एक कृषिमा आधारित उद्योग स्थापनाका लागि सम्भाव्यता अध्ययन	०	०	०	१००	१००	०	१००	१००	०	P2	९	३	२
८	कच्चा पदार्थ उत्पादन केन्द्रित उद्योगी कृषक अन्तरक्रिया	०	०	०	१००	१००	०	१००	१००	०	P2	९	३	२
९	औद्योगिक श्रमिक तथा श्रम सूचना प्रणालीको निर्माण	०	०	०	२००	२००	०	०	०	०	P2	९	३	३
१०	बजार अनुगमन तथा निरीक्षण	५००	५००	०	५००	५००	०	५००	५००	०	P1	९	३	३
११	उपभोक्ता हित सम्बन्धी जनचेतना मुलक कार्यक्रम सञ्चालन	७००	७००	०	१०००	१०००	०	१०००	१०००	०	P2	३	३	२
१२	हाट बजार पूर्वाधार निर्माण	०	०	०	१५००	०	१५००	०	०	०	P1	२	२	३
१३	कृषि उपज प्याकेजिड, लेबलिङ गुणस्तर जाँच तथा ब्रान्डिङ सम्बन्धी तालिम तथा अन्तरक्रिया	०	०	०	१००	१००	०	२००	२००	०	P1	२	२	३
जम्मा		५५००	५५००	०	९२००	७७००	१५००	९५००	७५००	२०००				

२.सामाजिक विकास क्षेत्र अन्तर्गत त्रिवर्षीय खर्चको अनुमान तथा प्रक्षेपण एवं कार्यक्रमको प्राथमिकीकरण र सांकेतिकरण

क.शिक्षा

क्र.स	कार्यक्रम	आ.व.२०८३/०८४ को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८४/०८५को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८५/०८६ को अनुमान(रु.हजारमा)			प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
		कुल	चालु	पुजीगत	कुल	चालु	पुजीगत	कुल	चालु	पुजीगत				
१	सबैका लागि शिक्षा आधारभुत तह	१८५०००	१८५०००	०	१९००००	१९००००	०	२००५००	२००५००	०	P2	४	२	३
२	माध्यामिक तह	५७२००	५७२००	०	६१०००	६१०००	०	६५५००	६५५००	०	P2	४	२	३
३	विद्यालय शिक्षा क्षेत्र योजना	७६६००	७६६००	०	८००००	८००००	०	८००००	८००००	०	P2	४	३	३
४	प्रदेश शशर्त शिक्षा	२८४०	२८४०	०	२८४०	२८४०	०	२८४०	२८४०	०	P2	४	२	३
५	आधारभूत तह कक्षा ६ देखि ८ र मा.वि. तह सञ्चालित विद्यालयमा गणित ल्याब स्थापना	२५००	०	२५००	३०००	०	३०००	३०००	०	३०००	P2	४	२	३
६	शिक्षकहरुलाई गोल्डेन ह्याण्डसेक कार्यक्रम	१०००	१०००	०	१०००	१०००	०	१०००	१०००	०	P2	४	३	३
७	विद्यालय दिवा खाजा कार्यक्रम	९०००	९०००	०	९५००	९५००	०	१००००	१००००	०	P1	४	२	३
८	स्थानीय पाठ्य पुस्तक लेखन तथा प्रकाशन	१५००	१५००	०	५००	५००	०	५००	५००	०	P2	४	३	३
९	नगर शिक्षण सिकाई अनुदान	९१००	९१००	०	९२००	९२००	०	९५००	९५००	०	P2	४	२	३
१०	बालविकास सहजकर्ता र विद्यालय कर्मचारीको पारिश्रमिक	१८०००	१८०००	०	१८०००	१८०००	०	१८०००	१८०००	०	P2	४	१	३
११	शिक्षक तथा कर्मचारी तालिम	२५००	२५००	०	३०००	३०००	०	३०००	३०००	०	P1	४	२	३
१२	उच्च शिक्षा अध्ययनका लागि छात्रवृत्ति कार्यक्रम	१५००	१५००	०	२०००	२०००	०	२०००	२०००	०	P2	४	२	३

क्र.स	कार्यक्रम	आ.व.२०८३/०८४ को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८४/०८५को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८५/०८६ को अनुमान(रु.हजारमा)			प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
		कुल	चालु	पुजीगत	कुल	चालु	पुजीगत	कुल	चालु	पुजीगत				
१३	नगर शिक्षा कोष	१५००	५००	१०००	१५००	५००	१०००	१५००	५००	१०००	P2	४	३	३
१४	बहु कक्षा बहु भाषा शिक्षण व्यवस्थापन	११००	११००	०	१२००	१२००	०	१५००	१५००	०	P2	४	२	३
१५	विद्यालयहरुको लागि शैक्षिक सामाग्री खरिद	१८००	०	१८००	१८००	०	१८००	१८००	०	१८००	P2	४	३	३
१६	विद्यालय आध्यात्मिक शिक्षा सञ्चालन	५००	५००	०	५००	५००	०	५००	५००	०	P2	४	३	३
१७	अभिभावक शिक्षा कार्यक्रम	५००	५००	०	६००	६००	०	७००	७००	०	P2	४	२	३
१८	आधारभूत तह कक्षा ५ र ८ लगायत अन्य विद्यालय स्तरिय परिक्षाको व्यवस्थापन	१२००	१२००	०	१५००	१५००	०	१५००	१५००	०	P2	४	२	३
१९	छोटो अवधिको प्राविधिक तथा व्यवसायिक तालिम सञ्चालन	०	०	०	१०००	१०००	०	१०००	१०००	०	P1	४	२	३
२०	कक्षा ८ र १० को नतिजा सुधार कार्यक्रम	३२००	३२००	०	३२००	३२००	०	३२००	३२००	०	P1	४	२	३
२१	शिक्षा शाखाको अन्य कार्यक्रम	३००००	३००००	०	३०५००	३०५००	०	३२५००	३२५००	०	P2	४	२	३
जम्मा		४०६५४०	४०१२४०	५३००	४२१८४०	४१६०४०	५८००	४४००४०	४३४२४०	५८००				

ख. स्वास्थ्य

क्र.स.	कार्यक्रम	आ.व.२०८३/०८४ को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८४/०८५को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८५/०८६ को अनुमान(रु.हजारमा)			प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
		कुल	चालु	पुजीगत	कुल	चालु	पुजीगत	कुल	चालु	पुजीगत				
१	क्षयरोग नियन्त्रण कार्यक्रम	७००	७००	०	७००	७००	०	७००	७००	०	P1	३	२	३
२	उपचारात्मक सेवा कार्यक्रम	३२००	३२००	०	३५००	३५००	०	३६००	३६००	०	P2	३	२	३
३	नर्सिङ तथा सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रम	२२००	२२००	०	२५००	२५००	०	२५००	२५००	०	P1	३	१	३
४	आयुर्वेद सेवा कार्यक्रम	४३००	४३००	०	४३००	४३००	०	४३००		०	P1	३	२	३
५	स्वास्थ्य क्षेत्र सुधार कार्यक्रम	८०००	०	८०००	८६००	०	८६००	९०००	०	९०००	P1	३	२	३
६	प्राथमिक स्वास्थ्य सेवा कार्यक्रम	५४६००	५४६००	०	५५५००	५५५००	०	५७५००	५७५००	०	P2	३	२	३
७	महामारी रोग नियन्त्रण कार्यक्रम	१००	१००	०	१००	१००	०	१००	१००	०	P1	३	२	३
८	स्वास्थ्य व्यवस्थापन कार्यक्रम	३००	३००	०	३००	३००	०	३००	३००	०	P1	३	२	३
९	परिवार कल्याण कार्यक्रम	९९००	९९००	०	०	०	०	०	०	०	P1	३	२	३
१०	एक विद्यालय एक नर्स कार्यक्रम	२४६०	२४६०	०	२४६०	२४६०	०	२४६०	२४६०	०	P2	३	१	३
११	मेलम्ची नगर अस्पताल संचालन अनुदान	२०००	२०००	०	२०००	२०००	०	२०००	२०००	०	P2	३	२	३
१२	महिला सुरक्षा तथा एड्स (आंशिक देखिने खण्ड/पूरक)	०	०	०	०	०	०	०	०	०	P2	३	२	३
१३	स्वास्थ्य चौकी मर्मत संभार	१०००	१०००	०	१०००	१०००	०	१०००	१०००	०	P2	३	२	३
१४	वडागत स्वास्थ्य कार्यक्रम	१४००	१४००	०	१५००	१५००	०	१५००	१५००	०	P2	३	२	३
१५	शहरी स्वास्थ्य केन्द्र र एकीकृत सेवा केन्द्र सञ्चालन खर्च	६१००	६१००	०	६५००	६५००	०	६५००	६५००	०	P2	३	२	३
१६	औषधि उपकरण खरिद	२२२४०	२००००	२२४०	१००००	१००००	०	१००००	१००००	०	P2	३	२	३
१७	स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन खर्च	१५००	१५००	०	१५००	१५००	०	१८००	१८००	०	P2	३	२	३
१८	सुत्केरी पोषण भत्ता	१२००	१२००	०	१८००	१८००	०	१८००	१८००	०	P1	३	१	३

क्र.स.	कार्यक्रम	आ.व.२०८३/०८४ को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८४/०८५को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८५/०८६ को अनुमान(रु.हजारमा)			प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
		कुल	चालु	पुजीगत	कुल	चालु	पुजीगत	कुल	चालु	पुजीगत				
१९	महिला स्वास्थ्य सेविका सम्बन्धि कार्यक्रम	१८८८	१८८८	०	१९००	१९००	०	१९००	१९००	०	P1	३	१	३
२०	बर्थिङ सेन्टर खोप सेवा केन्द्र सञ्चालन व्यवस्थापन	१०००	१०००	०	१०००	१०००	०	१०००	१०००	०	P2	३	१	३
२१	सुत्केरी एम्बुलेन्स सेवा (दुई तर्फ)	१२०००	१२०००	०	१२०००	१२०००	०	१२०००	१२०००	०	P1	३	१	३
२२	स्वास्थ्य शाखाको अन्य कार्यक्रम	६१६८	६१६८	०	६५००	६५००	०	६८००	६८००	०	P2	३	२	३
२३	स्वास्थ्य सम्बन्धि स्थानीय मापदण्ड तयार	०	०	०	२०००	२०००	०	२०००	२०००	०	P1	३	३	३
२४	स्वास्थ्य संस्था रेकर्डिङ तथा रिपोर्टिङ सफ्टवेयर जडान	०	०	०	४००	०	४००	०	०	०	P2	३	३	३
२५	नगर अस्पताल आधुनिक इन्सिनेटरको व्यवस्था मिलाउने	०	०	०	२०००	०	२०००	०	०	०	P1	३	३	३
२६	नगरपालिका भित्र सार्वजनिक पार्क, योगा हल आदि व्यवस्थापन	०	०	०	१०००	१०००	०	०	०	०	P2	३	३	३
जम्मा		११३८१९६	१२७९५६	१०२४०	११६९२०	४४००	१२१३२०	१२२५२०	९०००	१३१५२०				

ग. लैंगिक समानता तथा जेष्ठ नागरिक, बालबालिका अपाङ्गता तथा सामाजिक समावेशिकरण

क्र.स.	कार्यक्रम	आ.व.२०८३/०८४ को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८४/०८५को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८५/०८६ को अनुमान(रु.हजारमा)			प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
		कुल	चालु	पुजीगत	कुल	चालु	पुजीगत	कुल	चालु	पुजीगत				
१	बालमैत्री स्थानीय शासन वडा तयारी तथा घोषणा कार्यक्रम	२५००	२५००	०	३०००	३०००	०	३०००	३०००	०	P1	४,५	१	३

क्र.स.	कार्यक्रम	आ.व.२०८३/०८४ को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८४/०८५ को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८५/०८६ को अनुमान(रु.हजारमा)			प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
		कुल	चालु	पुजीगत	कुल	चालु	पुजीगत	कुल	चालु	पुजीगत				
२	अपाङ्गता भएका व्यक्तिका लागि समुदायमा आधारित पुनर्स्थापना कार्यक्रम (CBR) संचालन साझेदारी एवं अपाङ्गता सहायक सामग्री प्रदान	४००	४००	०	४००	४००	०	४००	४००	०	P2	५,८	२	३
३	बाल गृह तथा जोखिममा रहेका महिला उद्धार तथा पुनर्स्थापना केन्द्र संचालन महिला) (आत्मनिर्भरता केन्द्र	५००	५००	०	५००	५००	०	५००	५००	०	P2		१	३
४	अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका लागि सिपमुलक तालिम एवं आयआर्जन मुलक कार्यक्रम	२००	२००	०	२००	२००	०	२००	२००	०	P2	५	१	३
५	ज्येष्ठ नागरिक जिवन सहजिकरण तथा कला संस्कृति संरक्षण सम्मान कार्यक्रम	३००	३००	०	३००	३००	०	३००	३००	०	P1	५	२	३
६	विपन्न,दलित पिछडिएका , सिमान्तकृत वर्गलाई सिपमुलक एवं आयआर्जन मुलक कार्यक्रम (राज्य सुविधा परिचयपत्र प्राप्त लाई मात्र)	३००	३००	०	५००	५००	०	५००	५००	०	P2	५	१	३
७	उपप्रमुखसंग महिला शिक्षा कार्यक्रम	५००	५००	०	६००	६००	०	६००	६००	०	P2	५	१	३
८	बेचबिखनबाट प्रभावित महिला तथा व्यक्तिहरूको लागि सहयोग कार्यक्रम	३००	३००	०	३००	३००	०	३००	३००	०	P2	५	१	३
९	नगर बाल अधिकार समिति,अपाङ्गता परिचयपत्र सिफारिस समिति, मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार नियन्त्रण सम्बन्धी समिति र विभिन्न समितिको बैठक एवं अन्तरक्रिया कार्यक्रम	३००	३००	०	३००	३००	०	४००	४००	०	P1	५	१	३
१०	बाल विवाह न्यूनीकरण, बाल यौन दुर्व्यवहार, किशोर अवस्थामा हुने परिवर्तन व्यवस्थापन, तनाव व्यवस्थापन, लागु औषध नियन्त्रण र महिला तथा किशोरिहरूको लागि आत्मरक्षा सम्बन्धी कार्यक्रम (प्रत्येक वडा)	६५०	६५०	०	६५०	६५०	०	६५०	६५०	०	P2	५	१	३
११	लैङ्गिक समानता, अपाङ्गता तथा सामाजिक	२००	२००	०	३००	३००	०	३००	३००	०	P1	५	१	३

क्र.स.	कार्यक्रम	आ.व.२०८३/०८४ को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८४/०८५ को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८५/०८६ को अनुमान(रु.हजारमा)			प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
		कुल	चालु	पुजीगत	कुल	चालु	पुजीगत	कुल	चालु	पुजीगत				
	समावेशीकरण (GEDSI) परीक्षण													
१२	बालबालिकासंग मेयर उपमेयर अन्तरक्रिया कार्यक्रम	१५०	१५०	०	२५०	२५०	०	२५०	२५०	०	P2	५	१	३
१३	किशोर तथा किशोरी,बालबालिका,बाल संञ्जालका पदाधिकारीहरुको लागी फोटोग्राफी तथा AI सम्बन्धी,साइबर सुरक्षा कार्यक्रम अभिमुखिकरण तथा तालिम कार्यक्रम	७००	७००	०	०	०	०	०	०	०	P1	५	१	३
१४	असहाय र आमा बाबु विहिन बालबालिका शैक्षिक एवं पालन पोषण तथा लत्ताकपडा सहयोग कार्यक्रम	५००	५००	०	६००	६००	०	६००	६००	०	P2	५	१	३
१५	लैङ्गिक हिंसा विरुद्धको १६ दिने अभियान तथा सचेतना कार्यक्रम	२००	२००	०	४००	४००	०	०	०	०	P2	११	२	३
१६	नगरस्तरीय महिला सञ्जाल, नगर बाल सञ्जाल, एकल महिला सञ्जाल, वडा एकल महिला सञ्जाल वडा ज्येष्ठ नागरीक नगरस्तरीय अपाङ्गता सञ्जाल,ज्येष्ठ नागरिक सञ्जाल, दलित सञ्जाल लगायत अन्य सञ्जालहरुको बैठक सचालन पुनर्गठन तथा अभिमुखिकरण कार्यक्रम	४००	४००	०	४००	४००	०	४००	४००	०	P2	५	१	३
१७	मानव सेवा आश्रम सहयोग	५००	५००	०	५००	५००	०	५००	५००	०	P2	५	१	३
१८	बालबालिकाको सर्वाङ्गीण विकासका लागि बाल पोषण भत्ताको प्रभावकारी उपयोग सम्बन्धमा अभिभावकहरुलाई अभिमुखिकरण कार्यक्रम(प्रत्येक वडा)	६५०	६५०	०	६५०	६५०	०	६५०	६५०	०	P1	५	१	३
१९	विभिन्न दिवसीय कार्यक्रम	५००	५००	०	६५०	६५०	०	६५०	६५०	०	P2	३	१	३
२०	नैतिक शिक्षा सामाजिक व्यवहार, बालबालिकाको कर्तव्य तथा आचारसंहिता सम्बन्धी	५००	५००	०	५००	५००	०	५००	५००	०	P1	४	१	३

क्र.स.	कार्यक्रम	आ.व.२०८३/०८४ को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८४/०८५ को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८५/०८६ को अनुमान(रु.हजारमा)			प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
		कुल	चालु	पुजीगत	कुल	चालु	पुजीगत	कुल	चालु	पुजीगत				
	जनचेतनामुलक तथा अभिमुखिकरण कार्यक्रम,													
२१	SIMS प्रयोगको लागि printer खरिद तथा अपाङ्गता कार्ड, ज्येष्ठ नागरिक कार्ड तथा आवश्यक फारमहरु छुपाई खर्च	७००	७००	०	०	०	०	०	०	०	P2	५	१	३
२२	मानव अधिकार प्रवर्द्धन मानव अधिकार सम्बन्धी कार्यक्रम	२००	२००	०	२००	२००	०	०	०	०	P2	४	१	३
२३	स्थानीय अभिलेख अद्यावधिक सम्बन्धी कार्यक्रम (कला,भाषा, संस्कृति, परम्परागत ज्ञान, सिप र प्रविधि तथा पुरात्विक सम्पदा)	५००	५००	०	५००	५००	०	५००	५००	०	P2		१	३
२४	लैङ्गिक हिसा निवारण कोषमा रकम थप गर्ने	१००	१००	०	१००	१००	०	१००	१००	०	P1	५	१	३
२५	महिला सिप र रोजगारदुध बाट बन्ने परिकार) निर्माण, एक महिला एक उद्यमी महिला कार्यक्रम, एकल तथा गृहिणी महिलाहरुको लागी जिविकोपार्जन आयआर्जन वृद्धि कार्यक्रम)	१५००	१५००	०	१५००	१५००	०	०	०	०	P2	५,८	१	३
२६	शिशु स्याहार केन्द्र सन्चालन तथा व्यवस्थापन खर्च	५००	५००	०	५००	५००	०	५००	५००	०	P2	५	१	३
२७	बाल संरक्षण कोषमा रकम थप गर्ने	५००	५००	०	५००	५००	०	५००	५००	०	P1	४,५	२	३
जम्मा		१४२५०	१४२५०	०	१४३००	१४३००	०	१२३००	१२३००	०				

घ. संस्कृति, भाषा, कला तथा साहित्य

क्र. स.	कार्यक्रम	आ.व.२०८१/०८२ को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८२/०८३को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८३/०८४ को अनुमान(रु.हजारमा)			प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
		कुल	चालु	पुजीगत	कुल	चालु	पुजीगत	कुल	चालु	पुजीगत				
१	फटकेश्वर महादेव मन्दिर निर्माण मेलम्ची,१३	५०००	०	५०००	१०००	०	१०००	०	०	०	P2	११	३	३
२	घौले मन्दिर निर्माण, मेलम्ची ४	२०००	०	२०००	१०००	०	१०००	१०००	१०००	०	P2	११	३	३
३	रातामाटा शिव मन्दिर निर्माण, मेलम्ची ९	१५००	०	१५००	१०००	०	१०००	०	०	०	P2	११	३	३
४	विभिन्न वडामा मन्दिर निर्माण तथा मर्मत संभार,	२५०० ०	०	२५०००	२००००	०	२००००	२००००	०	२००००	P2	११	३	३
५	कटुञ्चे मानेडाँडा माने निर्माण, मेलम्ची ११	२०००	०	२०००	१०००	०	१०००	०	०	०	P2	११	३	३
६	डडुवा छोटैन माने निर्माण, मेलम्ची ११	१०००	०	१०००	०	०	०	०	०	०	P2	११	३	३
७	विभिन्न वडामा माने निर्माण	१८००	०	१८००	२०००	०	२०००	२०००	०	२०००	P2	११	३	३
८	सम्तेमसाङ गुम्बा	२५००	०	२५००	१०००	०	१०००	१०००	०	१०००	P2	११	३	३
९	उर्गेन दोङ छ्योलिङ गुम्बा, मेलम्ची ८	२०००	०	२०००	१५००	०	१५००	०	०	०	P2	११	३	३
१०	उर्गेन क्षर्खोलिङ गुम्बा, मेलम्ची ८	१५००	०	१५००	१५००	०	१५००	०	०	०	P2	११	३	३
११	विभिन्न वडामा गुम्बा तथा माने निर्माण	२०००	०	२०००	२०००	०	२०००	२०००	०	२०००	P2	११	३	३
१२	गुफाँ च्यान डाँडा निर्माण	१५००		१५००		०		०		०	P2	११	३	३
१३	च्यानघाट निर्माण-१२	१५००		१५००		०		०		०	P2	११	३	३
१४	विभिन्न वडामा चिहानेपाटी तथा मसान घाट निर्माण	१७००	०	१७००	४०००	०	४०००	४०००	०	४०००	P2	११	३	३

क्र. स.	कार्यक्रम	आ.व.२०८१/०८२ को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८२/०८३को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८३/०८४ को अनुमान(रु.हजारमा)			प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
		कुल	चालु	पुजीगत	कुल	चालु	पुजीगत	कुल	चालु	पुजीगत				
१५	सांस्कृतिक सम्पदा सम्बन्धि पाठ्यक्रम निर्माण	०	०	०	२००	२००	०	०	०	०	P2	११	३	३
१६	सांस्कृतिक सम्पदा सम्बन्धि वृत्त चित्र निर्माण	०	०	०	०	०	०	२००	२००	०	P2	११	३	३
१७	विद्यालय तथा अन्तर विद्यालय सांस्कृतिक तथा साहित्यिक प्रतियोगिता	०	०	०	२००	२००	०	२००	२००	०	P2	११	२	३
१८	कला संग्रहालय निर्माण	०	०	०	१०००	१०००	०	०	०	०	P2	११	३	३
१९	सांस्कृतिक महोत्सव सञ्चालन	०	०	०	१०००	१०००	०	१०००	१०००	०	P2	११	२	३
२०	कलाकार, सर्जक तथा कला पत्रकार सम्मान कार्यक्रम	०	०	०	२००	२००	०	२००	२००	०	P2	११	३	३
२१	कटुङ्गे बहुसांस्कृतिक धार्मिक संरक्षण सामुदायिक भवन	२०००	०	२०००	१०००	१०००	०	०	०	०	P2	११	३	३
जम्मा		५३०००	०	५३०००	३९६००	३६००	३६०००	३९६००	२६००	२९०००				

ड. खेलकुद

क्र.स	कार्यक्रम	आ.व.२०८२/०८३ को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८३/०८४को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८४/०८५ को अनुमान(रु.हजारमा)			प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
		कुल	चालु	पुजीगत	कुल	चालु	पुजीगत	कुल	चालु	पुजीगत				
१	वडागत खेलकुद कार्यक्रम	३०००	३०००	०	३०००	३०००	०	३०००	३०००	०	P2	३	३	३
२	राष्ट्रपति रनिङ सिल्ड प्रतियोगिता	१५००	१५००	०	१५००	१५००	०	१५००	१५००	०	P2	३	३	३
३	खेलकुद पूर्वाधार निर्माण	५०००	०	५०००	७५००	०	७५००	७५००	०	७५००	P1	३	३	३
४	विविध खेलकुद प्रतियोगिता	२५००	२५००	०	२५००	२५००	०	२५००	२५००	०	P2	३	३	३
५	विद्यालय खेल सामग्री खरिद	५००	५००	०	५००	०	५००	५००	०	५००	P2	३	३	३
६	नगरपालिका स्तरीय रंगशाला निर्माण संभाव्यता अध्ययन	०	०	०	२००	२००	०	०	०	०	P2	३	३	३
७	अन्तर विद्यालय खेलकुद प्रतियोगिता	१८५०	१८५०	०	२०००	२०००	०	२०००	२०००	०	P2	३	३	३
८	स्काउट प्रवर्द्धन कार्यक्रम	१५००	१५००	०	१५००	१५००	०	१५००	१५००	०	P2	३	३	३
९	विभिन्न वडास्तरीय खेलकुद मैदान निर्माण	५०००	०	५०००	५०००	०	५०००	०	०	०	P1	३	३	३
जम्मा		२०८५०	१०८५०	१००००	२३७००	१०७००	१३०००	१८५००	१०५००	८०००				

३. पूर्वाधार विकास क्षेत्र अन्तर्गत त्रिवर्षीय खर्चको अनुमान तथा प्रक्षेपण एवं कार्यक्रमको प्राथमिकीकरण र सांकेतिकरण

क.सडक तथा यातायात

क्र. स.	कार्यक्रम	आ.व.२०८३/०८४को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८४/०८५को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८५/०८६ को अनुमान(रु.हजारमा)			प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य	लैंगिक संकेत	जल वायु संकेत
		कुल	चालु	पूँजीगत	कुल	चालु	पूँजीगत	कुल	चालु	पूँजीगत				
१	मेलम्ची डडुवा सुलिकोट घ्याड सडक	५०००	०	५०००	२००००	०	२००००	२००००	०	२००००	P1	११	२	३
२	गैरीगाउँ सुनखानी लागार्चे सडक, मेनपा ९ (क्रमागत)	२०७००	०	२०७००	०	०	०	०	०	०	P1	११	२	३
३	बाहुनेपाटी थाक्ले सडक, मेनपा १२ (क्रमागत)	१७०००	०	१७०००	०	०	०	०	०	०	P1	११	३	३
४	मेलम्ची ज्यामिरे गुफाँडाँडा सडक स्तरोन्नती, मेलम्ची-९ (क्रमागत)	१५०००	०	१५०००	०	०	०	०	०	०	P1	११	२	३
५	सिन्धुखोला गिराञ्चौर महाभिर सडक स्तरोन्नती, मेनपा १२ र १ (क्रमागत)	१४२००	०	१४२००	०	०	०	०	०	०	P1	११	२	३
६	सोतिखोला हैबुड सडक निर्माण, मेलम्ची-३ (क्रमागत)	७४००	०	७४००	०	०	०	०	०	०	P1	११	२	३
७	सिन्धुखोला गिराञ्चौर महाभिर सडक स्तरोन्नती	१७५००	०	१७५००	१५०००	०	१५०००	१५०००	०	१५०००	P1	११	२	३
८	गैरीगाउँ सुनखानी लागार्चे सडक, वडा नं. ९	३००००	०	३००००	२००००	०	२००००	२००००	०	२००००	P1	११	२	३
९	बाहुनेपाटी थाक्ले सडक, वडा नं. १२	३००००	०	३००००	२००००	०	२००००	२००००	०	२००००	P1	११	२	३
१०	वडा कार्यालय, नगरपालिका, प्रमुख बस्ति र बजार केन्द्र जोड्ने सडक स्तरोन्नती	२६३००	०	२६३००	३००००	०	३००००	४००००	०	४००००	P1	११	२	३
११	विभिन्न ग्रामिण सडक निर्माण तथा स्तरोन्नती	५३५००		५००००	६००००		६००००	७००००	०	७००००	P1	११	२	३
१२	पदमार्ग निर्माण/सिडि निर्माण/ गोरेटो बाटो निर्माण	१७६००	०	१७६००	२००००	०	२००००	२००००	०	२००००	P1	११	२	३
१३	झोलुङ्गे पुल निर्माण	२०००	०	२०००	२०००	०	२०००	२०००	०	२०००	P1	११	३	३
१४	सडक तथा यातायात गुरुयोजनाको विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन निर्माण	२०००	२०००	२०००	५०००	५०००	०	४०००	०	४०००	P2	११	३	३

क्र.स.	कार्यक्रम	आ.व.२०८३/०८४को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८४/०८५को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८५/०८६ को अनुमान(रु.हजारमा)			प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य	लैंगिक संकेत	जल वायु संकेत
		कुल	चालु	पुँजीगत	कुल	चालु	पुँजीगत	कुल	चालु	पुँजीगत				
१५	सडक निर्माण कार्यमा वातावरण प्रभाव मुल्यांकन तथा लेखाजोखा	२०००	२०००	०	५००	५००	०	२०००	२०००	०	P2	११	३	३
१६	निर्माण व्यवसायी तथा उपभोक्ता समितिलाई अभिमुखिकरण	७००	७००	०	७००	७००	०	७००	७००	०	P2	११	२	३
१७	विविध सार्वजनिक निर्माण	५०००	०	५०००	१००००	०	१००००	१००००	०	१००००	P1	११	२	३
१८	मर्मत सम्भार कोष	५०००	०	५०००	६०००	०	६०००	६५००	०	६५००	P1	११	३	३
जम्मा		२६०१५०	४७००	२५५४५०	२१८२००	६२००	२१२०००	२४५०००	२७००	२४२३००				

ख.सिंचाई

क्र.स.	कार्यक्रम	आ.व.२०८३/०८४ को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८४/०८५ को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८५/०८६ को अनुमान(रु.हजारमा)			प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
		कुल	चालु	पुँजीगत	कुल	चालु	पुँजीगत	कुल	चालु	पुँजीगत				
२	सिंचाई कुलो निर्माण तथा मर्मत	२२७५०	०	२२७५०	३००००	०	३००००	३५०००	०	३५०००	P1	२	३	२
३	जलाधार क्षेत्रको विवरण संकलन तथा नक्सांकन	५००	०	५००	०	०	०	०	०	०	P2	२	३	२
जम्मा		२३२५०	०	२३२५०	३००००	०	३००००	३५०००	०	३५०००				

ग.खानेपानी तथा सरसफाई

क्र.स.	कार्यक्रम	आ.व.२०८३/०८४को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८४/०८५ को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८५/०८६ को अनुमान(रु.हजारमा)			प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
		कुल	चालु	पुँजीगत	कुल	चालु	पुँजीगत	कुल	चालु	पुँजीगत				
१	खानेपानी तथा सरसफाई सम्बन्धी नगरको छुट्टै कार्ययोजना निर्माण	१००	०	१००	०	०	०	०	०	०	P2	६	३	२

क्र.स	कार्यक्रम	आ.व.२०८३/०८४को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८४/०८५को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८५/०८६को अनुमान(रु.हजारमा)			प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
		कुल	चालु	पुँजीगत	कुल	चालु	पुँजीगत	कुल	चालु	पुँजीगत				
२	एक घर एक धारा कार्यक्रम	१००००	०	१००००	१५०००	०	१५०००	१५०००	०	१५०००	P1	६	२	३
३	पर्यटकिय स्थल पिकनिक स्पट लगायत सार्वजनिक स्थलमा खानेपानी निर्माण	४००	०	४००	३०००	०	३०००	३०००	०	३०००	P1	६	३	३
४	खानेपानी मुहान क्षेत्र पहिचान तथा विवरण संकलन	१००	०	१००	०	०	०	०	०	०	P2	६	३	२
५	खानेपानी संरचनाको निर्माण, मर्मत संभार तथा स्तरोन्नती	३९९३३	०	३९९३३	४००००	०	४००००	४२०००	०	४२०००	P1	६	३	३
६	सार्वजनिक स्थलमा तथा बजार केन्द्रमा शौचालय निर्माण	२०००	०	२०००	३०००	०	३०००	५०००	०	५०००	P1	६	२	३
७	पानीको मुहान वरपर सफाई तथा मुहान संरक्षण	५००	०	५००	४००	०	४००	४००	०	४००	P1	६	३	२
८	विभिन्न संघ संस्थासंग समन्वय गरी सामुदायिक स्तरमा प्रत्येक हप्ताको शनिवार सरसफाई कार्यक्रम सञ्चालन	१००	०	१००	१००	०	१००	१००	०	१००	P2	६	३	२
९	खानेपानी मुहान गुणस्तर परीक्षण	४००	४००	०	१०००	१०००	०	१०००	१०००	०	P1	६	३	२
जम्मा		५३५३३	४००	५३९३३	६२५००	१०००	६१५००	६६५००	१०००	६५५००				

घ.उर्जा

क्र.स	कार्यक्रम	आ.व.२०८३/०८४को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८४/०८५को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८५/०८६को अनुमान(रु.हजारमा)			प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
		कुल	चालु	पुजीगत	कुल	चालु	पुजीगत	कुल	चालु	पुजीगत				
१	सोलारबत्ती जडान	५००	०	५००	१५००	०	१५००	१५००	०	१५००	P2	७	३	२
२	सडक बत्ति जडान	१०००	०	१०००	१५००	०	१५००	१५००	०	१५००	P2	७	३	३
३	बायोग्यास, सुधारिएको चुलो, विद्युतिय चुलो लगायत वैकल्पिक उर्जा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	१०००	०	१०००	१०००	०	१०००	१०००	०	१०००	P2	७	२	१

क्र.स	कार्यक्रम	आ.व.२०८३/०८४को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८४/०८५को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८५/०८६को अनुमान(रु.हजारमा)			प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
		कुल	चालु	पुंजीगत	कुल	चालु	पुंजीगत	कुल	चालु	पुंजीगत				
४	वैकल्पिक उर्जा प्रयोग गर्नका लागि जनचेतनामुलक कार्यक्रम सञ्चालन	१००	०	१००	१००	०	१००	१००	०	१००	P2	७	२	१
५	विद्युत प्राधिकरण संग समन्वय गरी विद्युत चोरी तथा चुहावट नियन्त्रण गर्न अनुगमनको व्यवस्था	१०००	०	१०००	१०००	०	१०००	१०००	०	१०००	P2	७	३	३
६	पर्यटकिय स्थलहरुमा आधारभूत विद्युत सेवा पुऱ्याउने	५००	०	५००	५००	०	५००	५००	०	५००	P2	७	३	३
जम्मा		५१००	०	५१००	५६००	०	५६००	५६००	०	५६००				

ड.आवास, भवन तथा बस्ती विकास

क्र.स.	कार्यक्रम	आ.व.२०८३/०८४ को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८४/०८५ को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८५/०८६ को अनुमान(रु.हजारमा)			प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
		कुल	चालु	पुंजीगत	कुल	चालु	पुंजीगत	कुल	चालु	पुंजीगत				
१	इन्द्रेक्षरी मा वि छात्रावास निर्माण तथा व्यवस्थापन, मेलम्ची-११	१६१०	०	१६१०	५००			५००			P1	३	२	३
२	इन्द्रेक्षरी मा वि छात्रावास निर्माण तथा व्यवस्थापन, मेलम्ची-११	२३९०	०	२३९०	५००			५००			P1	३	२	३
३	हैबुङ्ग महादेवस्थान मा वि छात्रावास निर्माण तथा व्यवस्थापन, मेलम्ची-०३	५०००	०	५०००	५००			५००			P1	३	२	३
४	ओखेनीचौर सामुदायिक भवन निर्माण, मेलम्ची-४	५०००	०	५०००	-			-			P1	३	२	३
५	कुइकेलगाउँ भवन निर्माण, मेलम्ची-५	८००	०	८००	-			-			P1	३	२	३

क्र.स.	कार्यक्रम	आ.व.२०८३/०८४ को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८४/०८५ को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८५/०८६ को अनुमान(रु.हजारमा)			प्राथमिक ता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
		कुल	चालु	पुंजीगत	कुल	चालु	पुंजीगत	कुल	चालु	पुंजीगत				
८	गिरानचौर नमुना बस्ती सामुदायिक भवन स्तरोन्नती, मेलम्ची-१२	१०००	०	१०००	-			-			P1	३	२	३
९	गिरानचौर सामुदायिक भवन व्यवस्थापन, मेलम्ची-१२	५००	०	५००	-			-			P1	३	२	३
१०	ठुलोचौर सामुदायिक भवन निर्माण, मेलम्ची-७	९००	०	९००	-			-			P1	३	२	३
११	तल्लो चाम्खु अधुरो सामुदायिक भवन निर्माण, मेलम्ची-९	९००	०	९००	१०००			१०००			P1	३	२	३
१२	ताप्रासा भूमिथान सामुदायिक भवन अधुरो निर्माण, मेलम्ची-८	१०,००	०	१०,००	१०००			१०००			P1	३	२	३
१३	थाक्ले बहुसंस्कृतिक भवन पूर्वाधार निर्माण, मेलम्ची-१२	४१	०	४१	१०००			१०००			P1	३	२	३
१४	थाक्ले बहुसंस्कृतिक भवन पूर्वाधार निर्माण, मेलम्ची-१२	९५९	०	९५९	१०००						P1	३	२	३
१५	थानकुने स्वास्थ्य चौकी भवन निर्माण, मेलम्ची-४	१५००	०	१५००	१०००						P1	३	२	३
१६	नमुना सामुदायिक भवन अधुरो निर्माण, मेलम्ची-७	१५००	०	१५००	१०००						P1	३	२	३
१७	पाखिन टोल सामुदायिक भवन, मेलम्ची-५	७००	०	७००	-						P1	३	२	३
१८	पाँचपाण्डव सामुदायिक भवन-मेलम्ची-९	१०००	०	१०००	-						P1	३	२	३

क्र.स.	कार्यक्रम	आ.व.२०८३/०८४ को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८४/०८५ को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८५/०८६ को अनुमान(रु.हजारमा)			प्राथमिक ता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
		कुल	चालु	पुंजीगत	कुल	चालु	पुंजीगत	कुल	चालु	पुंजीगत				
१९	पारीधारा निर्माण तथा किरियापुत्री भवन निर्माण, मेलम्ची-१०	३००	०	३००	-						P1	३	२	३
२०	पिपल चौर बहु सांस्कृतिक भवन निर्माण, मेलम्ची-१२	५००	०	५००	-						P1	३	२	३
२१	भूमेस्थान आधारभूत विद्यालय स्तरोन्नती, मेलम्ची-१०	५००	०	५००	५००						P1	३	२	३
२२	लंगुरे डाँडा सामुदायिक भवन भौतिक पूर्वाधार, मेलम्ची-८	२५००	०	२५००	-						P1	३	२	३
२३	लाभगाउँ सरोकार समिति अधुरो भवन निर्माण, मेलम्ची-८	१०००	०	१०००	-						P1	३	२	३
२४	लामासुमारी अधुरो सामुदायिक भवन, मेलम्ची-२	७००	०	७००	-						P1	३	२	३
२५	वित्ताघर रामदल गिरीटोल सामुदायिक भवन निर्माण, मेलम्ची-८	८००	०	८००	-						P1	३	२	३
२६	सरस्वती आ.वि., मेलम्ची-१२	५००	०	५००	५००						P1	३	२	३
२७	सातकन्या टोल सुधार सामुदायिक भवन, मेलम्ची-९	१५००	०	१५००	-						P1	३	२	३
२८	घडेरी पिपल अधुरो भवन मर्मत, मेलम्ची-१०	८००	०	८००	५००						P1	३	२	३
२९	ताप्रसा सामुदायिक भवन अधुरो, मेलम्ची-७	९००	०	९००	-			-			P1	३	२	३
३०	धाना माने अधुरो, मेलम्ची-७	५००	०	५००	-			-			P1	३	२	३

क्र.स.	कार्यक्रम	आ.व.२०८३/०८४ को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८४/०८५ को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८५/०८६ को अनुमान(रु.हजारमा)			प्राथमिक ता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
		कुल	चालु	पुंजीगत	कुल	चालु	पुंजीगत	कुल	चालु	पुंजीगत				
३१	पोखरे माने अधुरो, मेलम्ची-७	५००	०	५००	-			-			P1	३	२	३
३२	बालसुधार मा वि अधुरो भवन निर्माण, मेलम्ची-७	९००	०	९००	५००			५००			P1	३	२	३
३३	महिला सुरक्षा तथा एड्स नियन्त्रकण मञ्च अधुरो भवन निर्माण, मेलम्ची-११	९००	०	९००	५००			५००			P1	३	२	३
३४	सेतिकादेवी मा वि, मेलम्ची-१	५५०	०	५५०	५००			५००			P1	३	२	३
३५	सरस्वती मा वि रेट्रोफीटीङ्ग, मेलम्ची-१	५०००	०	५०००	१०००			१०००			P1	३	२	३
३६	तपुली सामुदायिक भवन मर्मत तथा पूर्वाधार निर्माण, मेलम्ची-६	५००	०	५००	-			-			P1	३	२	३
३७	तर्तिमटोल सामुदायिक भवन निर्माण तथा शौचालय, मेलम्ची-६	७००	०	७००	-			-			P1	३	२	३
३९	लाभगाउँ सामुदायिक भवन संरक्षण, मेलम्ची-८	९००	०	९००	-			-			P1	३	२	३
४०	शितलादेवि मा.वि, मेलम्ची-१०	५००	०	५००	५००			५००			P1	३	२	३
४१	शिव मन्दिर अधुरो निर्माण, मेलम्ची-८	५००	०	५००	-			-			P1	३	२	३
४२	शिव मन्दिर भौतिक पूर्वाधार निर्माण, मेलम्ची-९	५००	०	५००	-						P1	३	२	३
४३	संगारे खोला घर संरक्षण, मेलम्ची-१३	५००	०	५००	-						P1	३	२	३
४४	सेतीदेवी मन्दिर खडकाथोक मन्दिर पूर्वाधार निर्माण, मेलम्ची-९	३००	०	३००	-						P1	३	२	३

क्र.स.	कार्यक्रम	आ.व.२०८३/०८४ को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८४/०८५ को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८५/०८६ को अनुमान(रु.हजारमा)			प्राथमिक ता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
		कुल	चालु	पुंजीगत	कुल	चालु	पुंजीगत	कुल	चालु	पुंजीगत				
४५	सेतीदेवी मन्दिर गौरीगाउँ अधुरो निर्माण, मेलम्ची-९	४००	०	४००	-						P1	३	२	३
४६	सुनखानी सामुदायिक भवन भौतिक पूर्वाधार निर्माण (अधुरो), मेलम्ची-९	३०००	०	३०००	१०००		१०००				P1	३	२	३
४७	सल्लेखोला किरियापुत्री भवन अधुरो धारा निर्माण, मेलम्ची-९	५००	०		५००						P1	३	२	३
४८	सामुदायिक छाला हस्तकला उद्योग स्तरोन्नती, मेलम्ची-५	१५००	०		१५००		-				P1	३	२	३
४९	सिद्धेश्वर मन्दिर पूर्वाधार विकास	५०००	०		५०००		-				P1	३	२	३
५०	सिम्पानी सामुदायिक भवन संरक्षण, मेलम्ची-११	७००	०		७००		-				P1	३	२	३
५१	साम्तेन सांग गुम्बा, मेलम्ची-३	१३००	०		१३००		५००		५००		P1	३	२	३
५२	क्यौलेठाना आ वि अधुरो छात्रावास निर्माण, मेलम्ची-९ (क्रमागत)	३६५०	०		३६५०		१०००		१०००		P1	३	२	३
५३	चांम्खु सामुदायिक भवन निर्माण, मेलम्ची-९ (क्रमागत)	१२८५	०		१२८५		१०००		१०००		P1	३	२	३
५४	जनता मा.वि. भवन निर्माण (क्रमागत)	१४००	०		१४००		१०००		१०००		P1	३	२	३
५५	थाक्ले सामुदायिक भवन निर्माण, मेलम्ची-१२ (क्रमागत)	९०७०	०		९०७०		१०००		१०००		P1	३	२	३
५६	सुनखानी सामुदायिक भवन निर्माण, मेलम्ची-९ (क्रमागत)	५३०६	०		५३०६		१०००		१०००		P1	३	२	३

क्र.स.	कार्यक्रम	आ.व.२०८३/०८४ को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८४/०८५ को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८५/०८६ को अनुमान(रु.हजारमा)			प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
		कुल	चालु	पुजीगत	कुल	चालु	पुजीगत	कुल	चालु	पुजीगत				
५७	धौले गुम्बा, मेलम्ची -०४ (क्रमागत)	२७००	०		२७००		५००		५००		P1	३	२	३

च.सूचना प्रविधि तथा तथ्याङ्क व्यवस्थापन

क्र.स.	कार्यक्रम	आ.व.२०८३/०८४ को अनुमान (रु.हजारमा)			आ.व.२०८४/०८५ को अनुमान (रु.हजारमा)			आ.व.२०८५/०८६ को अनुमान (रु.हजारमा)			प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
		कुल	चालु	पुजीगत	कुल	चालु	पुजीगत	कुल	चालु	पुजीगत				
१	विद्यालयमा डिजिटल हाजिर व्यवस्थापन	१०००	१०००	०	०	०	०	०	०	०	P1	४	३	३
२	सूचना प्रणाली तथा सफ्टवेयर सञ्चालन	१५००	१५००	०	१५००	१५००	०	१५००	१५००	०	P2	९	३	३
३	सूचना प्रविधि केन्द्र	०	०	०	५००	५००	०	०	०	०	P2	४	३	३
४	नगर प्रोफाइल तथा घर नम्बरिङ्ग	१५००	१५००	०	५००	५००	०	०	०	०	P1	४	३	३
५	नगरपालिका र अन्तर्गतका कार्यालयहरूमा ICT मर्मत	१३००	१३००	०	१३००	१३००	०	१३००	१३००	०	P1	४	३	३
जम्मा		५३००	५३००	०	३८००	३८००	०	२८००	२८००	०				

४. वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन अन्तर्गत त्रिवर्षीय खर्चको अनुमान तथा प्रक्षेपण एवं कार्यक्रमको प्राथमिकीकरण र सांकेतिकरण

क. वन, वातावरण, जलाधार संरक्षण तथा विपद् व्यवस्थापन

क्र. स.	कार्यक्रम	आ.व.२०८३/०८४को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८४/०८५ को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८५/०८६ को अनुमान(रु.हजारमा)			प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
		कुल	चालु	पुँजीगत	कुल	चालु	पुँजीगत	कुल	चालु	पुँजीगत				
१	नगरस्तरीय वृक्षारोपण तथा हरित क्षेत्र विस्तार कार्यक्रम	१००	०	१००	१००	०	१००	१००	०	१००	P1	१५	३	१
२	जलाधार, मुहान तथा पोखरी संरक्षण कार्यक्रम	२००	०	२००	२००	०	२००	२००	०	२००	P1	१५	३	१
३	पहिरो तथा भूक्षय नियन्त्रण कार्यक्रम—	२००	०	२००	२००	०	२००	२००	०	२००	P1	१५	३	१
४	नदी तथा खोल्सा किनार संरक्षण कार्यक्रम	५००	०	५००	५००		५००	५००	०	५००	P1	१५	३	१
५	वन डहेलो रोकथाम तथा नियन्त्रण कार्यक्रम	२००	०	२००	२००	०	२००	२००	०	२००	P2	१५	३	१
६	जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा उत्थानशीलता कार्यक्रम	५००	०	५००	६००	०	६००	७००	०	७००	P2	१५	३	१
७	विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम	२००	०	२००	२००	०	२००	१५००	०	१५००	P1	१५	३	२
८	विपद् जोखिम नक्साङ्कन तथा सूचना व्यवस्थापन कार्यक्रम	१००	०	१००	१००	०	१००	१००	०	१००	P2	१५	३	२
९	जलवायुमैत्री स्थानीय योजना तथा बजेट तर्जुमा कार्यक्रम	२००	०	२००	३००	०	३००	३००	०	३००	P2	१५	३	३
१०	वातावरणीय अध्ययन, अनुसन्धान तथा प्रकाशन कार्यक्रम	१००	०	१००	१००	०	१००	२००	०	२००	P3	१५	३	२
११	विद्यालय वातावरण तथा जलवायु शिक्षा कार्यक्रम	८००	०	८००	१०००	०	१०००	१०००	०	१०००	P2	१५	३	२
१२	विपद् स्वयंसेवक परिचालन तथा क्षमता विकास कार्यक्रम	३००	०	३००	२००	०	२००	२००	०	२००	P1	१५	३	३

क्र.स.	कार्यक्रम	आ.व.२०८३/०८४को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८४/०८५ को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८५/०८६ को अनुमान(रु.हजारमा)			प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
		कुल	चालु	पुँजीगत	कुल	चालु	पुँजीगत	कुल	चालु	पुँजीगत				
१३	आपतकालीन खोज तथा उद्धार सामग्री व्यवस्थापन कार्यक्रम	२००	०	१००	१००	०	१००	१००	०	१००	P1	१५	३	२
१४	GIS आधारित विपद् तथा वातावरणीय सूचना प्रणाली विकास	१००	०	१००	१००	०	१००	१००	०	१००	P2	१५	३	२
१५	जलवायु अनुकूल कृषि तथा जीविकोपार्जन प्रवर्द्धन कार्यक्रम	२००	०	२००	२००	०	२००	२००	०	२००	P2	१५	३	१
१६	वातावरणमैत्री नगर अभियान	५००	०	५००	४००	०	४००	३००	०	३००	P2	१५	३	२
१७	स्थानीय अनुकूलन योजना (LAPA)कार्यान्वयन कार्यक्रम	५००	०	५००	६००	०	६००	७००	०	७००	P1	१५	३	२
१८	प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (IEE)तथा वातावरणीय प्रभाव (EIA) सहजीकरण कार्यक्रम	५००	०	५००	५००	०	५००	५००	०	५००	P1	१५	३	२
१९	वातावरण संरक्षण ऐन तथा नियमावली कार्यान्वयन तथा अनुगमन कार्यक्रम	२००	०	२००	२००	०	२००	२००	०	२००	P1	१५	३	२
जम्मा		१३१००	०	१३१००	५८००	०	५८००	७३००	०	७३००				

ख. फोहोरमैला व्यवस्थापन तथा प्रदूषण नियन्त्रण

क्र.स	कार्यक्रम	आ.व.२०८३/०८४को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८४/०८५ को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८५/०८६ को अनुमान(रु.हजारमा)			प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
		कुल	चालु	पुँजीगत	कुल	चालु	पुँजीगत	कुल	चालु	पुँजीगत				
१	वातावरण संरक्षण तथा प्रदूषण न्यूनीकरण कार्यक्रम	२००	०	२००	२००	०	२००	२००	०	२००	P2	१५	३	२
जम्मा		२००	०	२००	२००	०	२००	२००	०	२००				

५ .संस्थागत विकास , सेवा प्रवाह तथा सुशासन क्षेत्र अन्तर्गत त्रिवर्षीय खर्चको अनुमान तथा प्रक्षेपण एवं कार्यक्रमको प्राथमिकीकरण र सांकेतिकरण

क. सुशासन तथा सेवा प्रवाह

१. नीति कानून, न्याय तथा सुशासन

क्र.स.	कार्यक्रम	आ.व.२०८३/०८४ को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८४/०८५ को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८५/०८६ को अनुमान(रु.हजारमा)			प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
		कुल	चालु	पुजीगत	कुल	चालु	पुजीगत	कुल	चालु	पुजीगत				
१	कार्यसम्पादन मूल्याङ्कनको सूचक निर्माण	१००	१००	०	०	०	०	०	०	०	P2	१६	३	३
२	आवश्यकता अनुरूप नीति निर्माण	०	५००	०	०	०	०	०	०	०	P2	१६	३	३
जम्मा		१००	६००	०	०	०	०	०	०	०				

२.संस्थागत विकास, जनशक्ति व्यवस्थापन तथा सेवा प्रवाह

क्र.स.	कार्यक्रम	आ.व.२०८३/०८४ अनुमान (रु हजारमा.)			आ.व.२०८४/०८५ अनुमान (रु हजारमा.)			आ.व.२०८५/०८६ अनुमान (रु हजारमा.)			प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
		कुल	चालु	पुजीगत	कुल	चालु	पुजीगत	कुल	चालु	पुजीगत				
१	नियमित नागरिक सन्तुष्टि सर्वेक्षण	५०	५०	०	०	०	०	०	०	०	P2	१६	२	३
२	कर्मचारी व्यवस्थापन सूचना प्रणाली निर्माण	०	०	०	२००	२००	०	०	०	०	P1	१६	२	३
३	नियमित घुम्ती शिविर सञ्चालन	२००	२००	०	३००	३००	०	३००	३००	०	P1	१६	२	३
४	जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारी क्षमता अभिवृद्धि तालिम	२०००	२०००	०	२०००	२०००	०	३०००	३०००	०	P1	४	२	३

क्र.स.	कार्यक्रम	आ.व.२०८३/०८४ अनुमान (रु हजारमा.)			आ.व.२०८४/०८५ अनुमान (रु हजारमा.)			आ.व.२०८५/०८६ अनुमान (रु हजारमा.)			प्राथमिक ता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य	लैंगिक संकेत	जलयावु संकेत
		कुल	चालु	पुजीगत	कुल	चालु	पुजीगत	कुल	चालु	पुजीगत				
५	त्रैमासिक सार्वजनिक सुनुवाई कार्यक्रम	९००	९००	०	१०००	१०००	०	१०००	१०००	०	P2	१६	३	३
६	कर्मचारी पारिश्रमिक	८२०००	८२०००	०	९१०००	९१०००	०	१०००००	१०००००	०	P2	१	२	३
७	कर्मचारी भ्रमण खर्च	२०००	२०००	०	२१००	२१००	०	२२००	२२००	०	P2	१	२	३
८	कर्मचारी स्वागत तथा विदाई	८००	८००	०	९००	९००	०	१०००	१०००	०	P2	१६	२	३
९	कार्यालय व्यवस्थापन सम्बन्धित तालिम	५००	५००	०	८००	८००	०	१०००	१०००	०	P2	१६	२	३
१०	पदाधिकारी मासिक शुल्क	१५०००	१५०००	०	२००००	२००००	०	२००००	२००००	०	P2	१	२	३
११	सेवा परामर्श खरिद	२०००	२०००	०	२०००	२०००	०	२०००	२०००	०	P2	९	३	३
१२	फर्निचर खरिद	८०००	८०००	०	८०००	८०००	०	९०००	९०००	०	P2	९	३	३
१३	मेसिनरी औजार खरिद	२०००	२०००	०	२१००	२१००	०	२५००	२५००	०	P2	९	३	३
१४	कार्यालय सामग्री खरिद	१२००	१२००	०	१५००	१५००	०	१५००	१५००	०	P2	९	३	३
१५	सवारी साधन मर्मत	८०००	८०००	०	९०००	९०००	०	९०००	९०००	०	P2	१५	३	३
१६	इन्धन खर्च	८०००	८०००	०	९०००	९०००	०	१००००	१००००	०	P2	१	३	३
१७	सामाजिक सुरक्षा बिमा तथा नविकरण खर्च	९०००	९०००	०	१००००	१००००	०	१००००	१००००	०	P1	३	२	३
१८	पत्रपत्रिका छपाई तथा , सूचना प्रकाशन	२४००	२४००	०	२५००	२५००	०	३०००	३०००	०	P2	१६	३	३
१९	अनुगमन तथा मुल्यांकन खर्च	१०२०	१०२०	०	१२००	१२००	०	१५००	१५००	०	P2	१	३	३
२०	महंगि भत्तास्थानीय भत्ता , र पोशाक भत्ता	५००००	५००००	०	५००००	५००००	०	६००००	६००००	०	P2	१	२	३

क्र.स.	कार्यक्रम	आ.व.२०८३/०८४ अनुमान (रु हजारमा.)			आ.व.२०८४/०८५ अनुमान (रु हजारमा.)			आ.व.२०८५/०८६ अनुमान (रु हजारमा.)			प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
		कुल	चालु	पुजीगत	कुल	चालु	पुजीगत	कुल	चालु	पुजीगत				
२१	अन्य चालु खर्च	०	०	०	०	०	०	१००	१००	०	P2	१	२	३
	जम्मा	१७२६५२	१७२६५२	०	२१३६००	२१३६००	०	२१९१००	२१९१००	०				

ख. राजस्व परिचालन, वित्तीय अनुशासन तथा लेखा व्यवस्थापन

क्र.स.	कार्यक्रम	आ.व.२०८३/०८४ को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८४/०८५ को अनुमान(रु.हजारमा)			आ.व.२०८५/०८६ को अनुमान(रु.हजारमा)			प्राथमिकता क्रम	दिगो विकास लक्ष्य	लैंगिक संकेत	जलवायु संकेत
		कुल	चालु	पुजीगत	कुल	चालु	पुजीगत	कुल	चालु	पुजीगत				
१	बजार अनुगमन तथा राजस्व परिचालन	१२००	१२००	०	१२००	१२००	०	१२००	१२००	०	P1	८	२	३
२	करदाता शिक्षा तथा वित्तीय साक्षरता कार्यक्रम	२००	२००	०	२००	२००	०	२००	२००	०	P1	११	३	३
३	विद्यालयरमा उपभोक्ता हित संरक्षण सम्बन्धी अभिमुखीकरण कार्यक्रम	२००	२००	०	२००	२००	०	२००	२००	०	P1	८	३	३
४	राजस्व स्रोत अध्ययन, अनुगमन तथा वडागत छलफल कार्यक्रम	२००	२००	०	२००	२००	०	२००	२००	०	P1	४	२	३
५	ट्रिपर चालकहरुलाई ट्राफिक नियम र सुरक्षित जीवन सम्बन्धी अभिमुखीकरण कार्यक्रम	१००	१००	०	१००	१००	०	१००	१००	०	P2	८	३	३
६	क्रसर उद्योगमा कार्यरत मजदुरहरुलाई जनस्वास्थ्य सम्बन्धी अभिमुखीकरण कार्यक्रम कार्यक्रम। ।	१००	१००	०	१००	१००	०	१००	१००	०	P2	८	२	३
७	राजस्व शाखाको अनुगमन कार्यक्रम	२००	२००	०	२००	२००	०	२००	२००	०	P2	८	३	३
	जम्मा	२२००	२२००	०	२२००	२२००	०	२२००	२२००	०				